

Οδηγός Ορθών και Βέλτιστων Πρακτικών κατά τη Μεταφορά των Προβάτων

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Γενική Διεύθυνση για την Υγεία και την Ασφάλεια των Τροφίμων
Διεύθυνση G — Διαχείριση Κρίσεων στα Τρόφιμα, ζώα και Φυτά
Μονάδα G.2 — Υγεία και Ευζωία των Ζώων

Επικοινωνία: Denis Simonin

E-mail: SANTE-CONSULT-G2@ec.europa.eu

*Ευρωπαϊκή Επιτροπή
B-1049 Βρυξέλλες*

Οδηγός Ορθών και Βέλτιστων Πρακτικών κατά τη Μεταφορά των Προβάτων

Γενική Διεύθυνση για την Υγεία και την Ασφάλεια των Τροφίμων

Κοινό Οικονομικό Πλαίσιο για τη διαχείριση των δαπανών στον τομέα της τροφικής αλυσίδας

Η υπηρεσία EUROPE DIRECT σας βοηθάει να βρείτε απαντήσεις στις ερωτήσεις σας σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση

Αριθμός χωρίς χρέωση (*):

00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Η παροχή πληροφοριών είναι δωρεάν, το ίδιο και η τηλεφωνική κλήση στις περισσότερες περιπτώσεις (παρόλα αυτά ορισμένοι πάροχοι, τηλεφωνικοί θάλαμοι ή ξενοδοχεία μπορεί να σας χρεώσουν)

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΡΗΤΡΑ

Το παρόν έγγραφο έχει προετοιμαστεί για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όμως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται στο παρόν.

Περισσότερες πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι διαθέσιμες στο Διαδίκτυο (<http://www.europa.eu>).

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018

PDF	ISBN:978-92-79-87157-3	doi:10.2875/320963	EW-BI-18-005-EL-N
-----	------------------------	--------------------	-------------------

© Ευρωπαϊκή Ένωση, 2018
Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με αναφορά της πηγής.

Ευχαριστίες

Επικοινωνία

Για οποιαδήποτε επικοινωνία σχετικά με το Πρόγραμμα "Animal Transport Guides" απευθύνεστε στην ηλεκτρονική διεύθυνση: hans.spolder@wur.nl και στην Ελλάδα: sossidou@vri.gr.

Αναφορές

Οποιαδήποτε αναφορά στο έγγραφο αυτό γίνεται ως εξής: Consortium of the Animal Transport Guides Project (2017-rev1 May 2018). "Guide to good practices for the transport of sheep".

Περιεχόμενα

0. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
0.1 ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	9
0.2 ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΟΔΗΓΟΥ	12
0.3. ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΖΩΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΒΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΜΕΤΑΦΟΡΑ	12
0.4 ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ ΒΑΣΙΖΟΜΕΝΕΣ ΣΤΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ	13
0.5 ΔΟΜΗ ΤΟΥ ΟΔΗΓΟΥ	15
1. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ	18
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	18
1.2 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ	19
1.3 ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ	20
1.4 ΕΥΘΥΝΕΣ	21
2. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΑΞΙΔΙΟΥ	23
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	23
2.2 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ	23
2.2.1 Διάρκεια ταξιδιού	24
2.2.2 Σχέδια έκτακτης ανάγκης	26
2.3. ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ	29
2.3.1 Σχεδιασμός και συντήρηση του οχήματος	30
2.3.2 Διαθέσιμος Χώρος στο όχημα	31
2.3.3 Στρωμνή στο όχημα	32
2.3.4 Καταγραφή και αξιολόγηση	33
2.4. ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ	33
2.4.1 Προετοιμασία των ζώων και του εξοπλισμού	33
2.4.2 Ικανότητα των ζώων για μεταφορά	34
3. ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΟΡΤΩΣΗ	36
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	36
3.2 ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ ΦΟΡΤΩΣΗΣ	36
3.3 ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΦΟΡΤΩΣΗ	37
4. ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ	39
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	39
4.2 ΟΔΗΓΗΣΗ	39
4.3. ΈΛΕΓΧΟΣ ΜΙΚΡΟΚΛΙΜΑΤΟΣ	41
4.4. ΑΝΑΠΑΥΣΗ, ΝΕΡΟ ΚΑΙ ΤΡΟΦΗ	45
4.5. ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΣΘΕΝΗ Η ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΕΝΑ ΖΩΑ	46
4.6 ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ	49

5. ΕΚΦΟΡΤΩΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ	53
5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	53
5.2. ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΕΚΦΟΡΤΩΣΗΣ	53
5.3 ΧΕΙΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΦΟΡΤΩΣΗ	54
5.4 ΦΡΟΝΤΙΔΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΚΦΟΡΤΩΣΗ.....	55
5.5 ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΜΑΝΣΗ	56
6. ΔΙΑΜΟΝΗ ΣΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΕΛΕΓΧΟΥ, ΑΓΟΡΕΣ ΚΑΙ ΚΕΝΤΡΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΗΣ	58
6.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	58
6.2 ΣΤΑΒΛΙΣΜΟΣ.....	60
6.3 ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΝΕΡΟΥ.....	61
6.4 ΒΙΟΑΣΦΑΛΕΙΑ, ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΜΑΝΣΗ	64
6.5 ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΑΝΑΓΚΗΣ	67
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	68

0. Εισαγωγή

Από το 1991, η Ε.Ε. παρέχει ένα κοινό νομικό πλαίσιο για τη μεταφορά των ζώων, το οποίο έχει εκσυγχρονιστεί με τον [Κανονισμό \(ΕΚ\) 1/2005](#), για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά, εφεξής καλούμενος ως «ο Κανονισμός». Ο Κανονισμός τέθηκε σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2007 και αποσκοπεί στην παροχή ισότιμων όρων ανταγωνισμού για τους μεταφορείς, εξασφαλίζοντας παράλληλα επαρκή προστασία για τα ζώα που μεταφέρονται. Το περιεχόμενο και ο αντίκτυπος του Κανονισμού αποτέλεσαν αντικείμενο Επιστημονικής Γνωμοδότησης της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων ([EFSA, 2011](#)). Το 2011, ακολούθησε μία Έκθεση Επιπτώσεων της εφαρμογής του Κανονισμού, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ([Anon., 2011](#)). Στην Έκθεση αυτή, διατυπώθηκαν τρεις βασικές συστάσεις:

1. Ο Κανονισμός είχε θετικές επιπτώσεις στην ευζωία των ζώων κατά τη μεταφορά, όμως **υπάρχει περιθώριο βελτίωσης** της κατάστασης;
2. Μια **τροποποίηση** του Κανονισμού **δεν είναι η καταλληλότερη προσέγγιση** για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που έχουν εντοπισθεί;
3. Όσον αφορά το χάσμα μεταξύ των απαιτήσεων της νομοθεσίας και των διαθέσιμων επιστημονικών δεδομένων, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θεωρεί ότι μπορεί να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά με την **εκπόνηση οδηγών ορθής πρακτικής**.

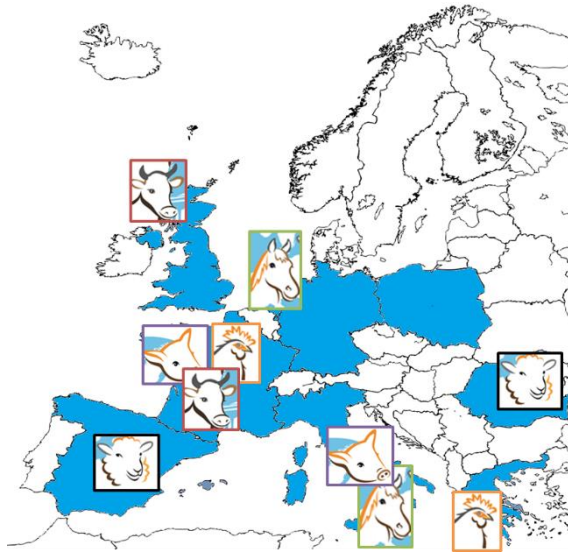
Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χαιρέτισε την εκπόνηση "σαφών και απλών κατευθυντήριων γραμμών για την αξιολόγηση της καταλληλότητας των μεταφορών" που ετοίμασαν κύριοι ενδιαφερόμενοι φορείς για [τα βοοειδή](#) το 2012, και [τα ιπποειδή](#) και [τους χοίρους](#) το 2016. Στη συνέχεια, θεωρήθηκε σημαντική η επέκταση αυτής της προσέγγισης για την αντιμετώπιση όλων των πτυχών της ευζωίας των ζώων κατά τη μεταφορά τους.

0.1 Προσέγγιση του θέματος και Ευχαριστίες

Ο Οδηγός αυτός καταρτίστηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος 'Animal Transport Guides', το οποίο ανέθεσε η Γενική Διεύθυνση SANTE βάσει της σύμβασης SANCO/2015/G3/SI2.701422. Το έργο ξεκίνησε στις 10 Μαΐου 2015 **έχοντας ως κύριο στόχο να αναπτυχθούν και να διαδοθούν οι Ορθές και οι Βέλτιστες Πρακτικές για τη Μεταφορά Ζώων**. Τα θεμέλια για τον παρόντα Οδηγό τέθηκαν στο πρώτο έτος του έργου, μέσα από μια εκτεταμένη βιβλιογραφική αναζήτηση και την αξιολόγηση ενός σημαντικού αριθμού διαθέσιμων πρακτικών. Αυτές οι ανασκοπήσεις των προτεινόμενων πρακτικών διατίθενται στον δικτυακό τόπο του Προγράμματος 'Animal Transport Guides': <http://animaltransportguides.eu/>. Υπάρχει μία έκθεση για κάθε ένα από τα πέντε είδη ζώων (χοίροι, πτηνά, ιπποειδή, πρόβατα και βοοειδή). Κατά το δεύτερο έτος, αυτές οι πολύ ευρείες και ποικίλες λίστες πρακτικών συζητήθηκαν και επαναξιολογήθηκαν σε σημαντικό βαθμό, προκειμένου να εκπονηθούν οι πέντε Οδηγοί Ορθών και Βέλτιστων Πρακτικών κατά τη Μεταφορά των Ζώων (ένας Οδηγός για κάθε είδος). Η διαδικασία αυτή συμπεριελάμβανε εντατική διαβούλευση με όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς.

Το πρώτο βήμα για τη μετάβαση από τη συλλογή πρακτικών σε ένα προσχέδιο του Οδηγού Ορθών και Βέλτιστων Πρακτικών έγινε σε επίπεδο κράτους-μέλους. Ομάδες αποτελούμενες από ακαδημαϊκούς εταίρους από δύο χώρες ανά είδος ζώου (**Duo Countries**) ανέλαβαν την εργασία αυτή ως εξής:

- ✓ Πρόβατα: Ισπανία και Ρουμανία
- ✓ Πτηνά: Ελλάδα και Γαλλία
- ✓ Χοίροι: Ιταλία και Γαλλία
- ✓ Ιπποειδή: Ιταλία και Ολλανδία
- ✓ Βοοειδή: Ηνωμένο Βασίλειο και Γαλλία

Οι ακαδημαϊκοί εταίροι εντόπισαν Πρακτικές που βρίσκονται στο επίπεδο της τρέχουσας νομοθεσίας της Ε.Ε. ('**Ορθές Πρακτικές**') και των πρακτικών που προσβλέπουν σε κάτι περισσότερο ('**Βέλτιστες Πρακτικές** πέρα από την κοινοτική νομοθεσία' ή απλώς '**Βέλτιστες Πρακτικές**'). Στη συνέχεια,

οι εταίροι ζήτησαν από εθνικές ομάδες ενδιαφερομένων φορέων στις χώρες τους να εξετάσουν αυτές τις προτάσεις για Ορθές και Βέλτιστες Πρακτικές. Για να υποστηριχθεί αυτή η διαδικασία και να εργαστούν όλοι προς την επίτευξη συναίνεσης, χρησιμοποιήθηκε μια επαναληπτική διαδικασία (μέθοδος Delphi) με ανώνυμη συλλογή απόψεων. Πάνω από 100 ενδιαφερόμενοι συμμετείχαν σε αυτή τη διαδικασία, αντιπροσωπεύοντας μια ποικιλία υπόβαθρων σε γνώσεις, εμπειρίες και απόψεις. Ο μεγαλύτερος αριθμός συμμετεχόντων ήταν κτηνοτρόφοι (19 άτομα), μεταφορείς (27), προσωπικό σφαγείων (13), εκπρόσωποι Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (12) και κρατικοί κτηνίατροι (27). Εκπρόσωποι από την εμπορία ζώων, από τον ακαδημαϊκό κόσμο και από τους κατασκευαστές οχημάτων συμμετείχαν επίσης στη διαδικασία διαβούλευσης. Όλες οι συζητήσεις διεξάχθηκαν στην εθνική γλώσσα του εμπλεκόμενου κράτους-μέλους. Τα τελικά αποτελέσματα της διαδικασίας Delphi ήταν πέντε "Προσχέδια Οδηγών Ορθών και Βέλτιστων Πρακτικών". Αυτά δεν δημοσιεύθηκαν, αλλά χρησιμοποιήθηκαν ως βάση για την εκπόνηση των τελικών Οδηγών.

Οι τελικοί Οδηγοί, και για κάθε ένα από τα πέντε είδη, εκπονήθηκαν μέσω ενός δεύτερου γύρου επίτευξης συναίνεσης σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, με τη βοήθεια των '**Ομάδων Εστίασης**'. Οι Ομάδες αυτές είχαν διεθνή βάση: οι εκπρόσωποι κλήθηκαν να συνεισφέρουν με γνώσεις, εμπειρίες και απόψεις πέραν εκείνων της χώρας προέλευσής τους. Ο Πίνακας 0.1 παρουσιάζει τη σύνθεση αυτών των πέντε Ομάδων Εστίασης.

Πίνακας 0.1 Σύνθεση των διεθνών Ομάδων Εστίασης, που συμμετείχαν στην εκπόνηση των τελικών Οδηγών Ορθών Πρακτικών. Ο αριθμός αντιπροσωπεύει τον αριθμό των εκπροσώπων από κάθε κατηγορία ενδιαφερομένων φορέων.

	Πρόβατα	Πτηνά	Χοίροι	Ιπποειδή	Βοοειδή	Σύνολο
Κτηνοτρόφοι	3	5	3	1		12
Κατασκευαστές οχημάτων			2			2
Έμποροι ζώων	1				2	3
Μεταφορείς		3	2	3	5	13
Προσωπικό Σφαγείων	2	5		1		8
Επίσημοι		2	1	2	2	7

κτηνίατροι						
Ζωοτέχνες	2	3	2	2	2	11
Προσωπικό Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων	2	3	2	4	5	16
Σύνολο	10	21	12	13	16	72

Μια πρώτη σειρά συναντήσεων των πέντε Ομάδων Εστίασης οργανώθηκε στα τέλη Μαΐου 2016. Κατά τη διάρκεια αυτών των συναντήσεων, τα προσχέδια των Οδηγών παρουσιάστηκαν από τους ακαδημαϊκούς εταίρους. Στη συνέχεια, μία σειρά ενεργειών για τη μετατροπή των προσχέδιων των Οδηγών στις παρούσες τελικές εκδοχές, συμφωνήθηκε με τους ενδιαφερόμενους φορείς. Όλες οι Ομάδες Εστίασης οργάνωσαν συναντήσεις εργασίας στις Βρυξέλλες, για να συζητήσουν και να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με τη διατύπωση κάθε μίας από τις Πρακτικές που περιλήφθηκαν στους τελικούς Οδηγούς. Οι τελευταίες από αυτές τις συναντήσεις εργασίας πραγματοποιήθηκαν τον Μάρτιο του 2017.

Για να υποστηρίξει και να βοηθήσει στην καθοδήγηση της διαδικασίας σύνταξης, η ομάδα έργου του Προγράμματος δημιούργησε μια **'Πλατφόρμα Ενδιαφερομένων Φορέων'**. Η Πλατφόρμα αυτή παρείχε συμβουλές κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων ετών του Προγράμματος σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης ζητημάτων που εξετάζονται και στους πέντε Οδηγούς. Η Πλατφόρμα αποτελούνταν από εκπροσώπους 13 διεθνών οργανισμών ή ομάδων ενδιαφερομένων: η Διεθνής Ένωση Οδικών Μεταφορών (IRU), η Ομοσπονδία Κτηνιάτρων Ευρώπης (FVE), Η Ευρω-ομάδα για τα Ζώα (EUROGROUP for Animals), η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Κτηνοτρόφων και Αγροτικών Συνεταιρισμών (Copa-Cogeca), ο Σύλλογος των Μεταποιητών και Εμπόρων Πουλερικών (AVEC), η Γερμανική Οργάνωση Εκτροφών (ADT), η Μη Κυβερνητική Οργάνωση "Eyes on Animals", το Ιρλανδικό Υπουργείο Γεωργίας, ο Κατασκευαστής Οχημάτων Pezzaioli, η Ευρωπαϊκή Ένωση Εμπόρων Ζώων και Κρέατος (UECBV), το Ευρωπαϊκό Φόρουμ των Εκτροφών Οικόσιτων Ζώων (EFFAB), ο Γερμανικός Οργανισμός Μεταφορέων (BDT) και το Ελληνικό Υπουργείο Γεωργικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Τα μέλη της Πλατφόρμας συναντήθηκαν 5 φορές στις Βρυξέλλες στη διάρκεια δύο ετών.

Στο πλαίσιο της ανάπτυξης των πέντε Οδηγών, οι Ομάδες Εστίασης και η Πλατφόρμα Ενδιαφερομένων Φορέων επέλεξαν 17 θεματικές περιοχές, που απαιτούν ιδιαίτερη προσοχή. Οι Πρακτικές σε αυτούς τους τομείς συνοψίστηκαν σε 17 **'Ενημερωτικά Δελτία'** με σκοπό τη συνοπτική παρουσίαση και απεικόνιση, με εύγλωττο τρόπο, των πλέον κρίσιμων πτυχών του ταξιδιού ή των πιο ευάλωτων κατηγοριών ζώων. Τον Οδηγό των προβάτων, που παρουσιάζουμε εδώ, συνοδεύουν 3 Ενημερωτικά Δελτία: **Μεταφορά Μεγάλης Διάρκειας, Προλαμβάνοντας την Καταπόνηση**

των Ζώων από τη Ζέστη ή το Ψύχος και Ικανότητα των Ζώων για Μεταφορά. Αυτά τα 3 Ενημερωτικά Δελτία, καθώς και αυτά που σχετίζονται με τους άλλους Οδηγούς, δημοσιεύτηκαν μεταφρασμένα σε οκτώ Ευρωπαϊκές γλώσσες (συμπεριλαμβανομένης της Ελληνικής γλώσσας).

Το κοινό, στο οποίο στοχεύουν τα ενημερωτικά δελτία, είναι κτηνοτρόφοι, οδηγοί, τοπικοί κτηνίατροι και προσωπικό σφαγείων. Το κοινό, στο οποίο στοχεύουν οι Οδηγοί Ορθών και Βέλτιστων Πρακτικών, είναι οι διοργανωτές μεταφορών, οι αρμόδιες αρχές και οι φορείς χάραξης πολιτικής. Οι Οδηγοί και τα Ενημερωτικά Δελτία βρίσκονται στο δικτυακό τόπο του έργου: <http://animaltransportguides.eu/>.

Η εκπόνηση των Ενημερωτικών Δελτίων και των Οδηγών δεν θα ήταν δυνατή χωρίς τις εξαιρετικά εποικοδομητικές συζητήσεις σε εθνικό και διεθνές επίπεδο με τους πολλούς ενδιαφερόμενους φορείς που αναφέρθηκαν παραπάνω. **Η βοήθειά τους σε αυτή τη διαδικασία ήταν ουσιαστική και οι συγγραφείς είναι ευγνώμονες για το χρόνο και τη γνώση που προσέφεραν κατά τη σύνταξη των Οδηγών.**

0.2 Σκοπός του Οδηγού

Οι Οδηγοί Ορθών και Βέλτιστων Πρακτικών έχουν ως σκοπό τη βελτίωση της ευζωίας των προβάτων κατά τη διάρκεια της μεταφοράς τους, παρέχοντας πρακτικά εργαλεία για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του Κανονισμού, καθώς και για την υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών, που υπερβαίνουν τις απαιτήσεις της νομοθεσίας.

Η μεταφορά είναι μια κατάσταση καταπόνησης (στρες) για τα ζώα. Ο Οδηγός αυτός απαριθμεί Πρακτικές που στοχεύουν στην υποστήριξη των επιχειρηματιών-μεταφορέων στην προσπάθειά τους για αύξηση της ποιότητας μεταφοράς των προβάτων, σύμφωνα με τον Κανονισμό, εξασφαλίζοντας άνεση στα ζώα και προάγοντας την ευζωία τους.

Το παρόν έγγραφο δεν έχει νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα και δεν επηρεάζει τις απαιτήσεις της νομοθεσίας της ΕΕ για τη μεταφορά των ζώων ή άλλων σχετικών νομοθετικών πράξεων. Επιπλέον, δεν δεσμεύει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Μόνο το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αρμόδιο για την επίσημη ερμηνεία της νομοθεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως εκ τούτου, ο αναγνώστης καλείται να **συμβουλευθεί τον παρόντα Οδηγό σε σχέση με τις αντίστοιχες διατάξεις της νομοθεσίας** και να επικοινωνήσει, όποτε χρειάζεται, με τις σχετικές αρμόδιες αρχές.

0.3. Κύρια σημεία για την ευζωία των προβάτων κατά τη μεταφορά

Η μεταφορά περιλαμβάνει διάφορους παράγοντες στρες, οι οποίοι επηρεάζουν αρνητικά την ευζωία των ζώων. Το νέο και μη οικείο περιβάλλον, ο περιορισμός των κινήσεων εξαιτίας του περιορισμένου χώρου, οι δονήσεις του οχήματος κατά τη μεταφορά, οι ξαφνικοί και ασυνήθιστοι θόρυβοι, η φυσιολογία και ικανότητα των ζώων για τη μεταφορά, η ανάμιξη με άλλα ζώα, οι παραλλαγές της θερμοκρασίας και της υγρασίας σε συνδυασμό με τον ανεπαρκή αερισμό και συχνά, με περιορισμούς σε τροφή και νερό, στο σύνολό τους έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο επίπεδο ευζωίας του ζώου.

Οι επιπτώσεις όλων αυτών των παραγόντων επηρεάζονται από την εμπειρία και την κατάσταση των ζώων, το είδος του ταξιδιού και τη διάρκεια της μεταφοράς. Ταξίδια μεγάλης διάρκειας έχουν αναγνωριστεί ως δυνητικά πιο επιβλαβή για τη γενική κατάσταση της ευζωίας των ζώων, εξαιτίας της μεγαλύτερης έκθεσης στους παράγοντες καταπόνησης που προαναφέρθηκαν. Επομένως, είναι προφανές ότι 'στρεσογόνα' ταξίδια που

περιλαμβάνουν μη φιλικό περιβάλλον ή ακατάλληλες συνθήκες μεταφοράς, μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά την υγεία και την ευζωία των ζώων.

Λανθασμένοι χειρισμοί και ακατάλληλες μεταφορές μπορεί να προκαλέσουν στα μεταφερόμενα ζώα εμφανείς τραυματισμούς, φυσικό και ψυχολογικό στρες, ανοσοκαταστολή και μεταβολικές διαταραχές. Αυτές οι συνέπειες μπορούν με τη σειρά τους να επηρεάσουν την παραγωγικότητα και την κερδοφορία, εξαιτίας των μεταβολών που προκαλούν στο βάρος του ζώου, την ενυδάτωση, αλλά και την ποιότητα του κρέατος σε ζώα σφαγής.

Προκειμένου η ευζωία των ζώων να διασφαλίζεται κατά τη διάρκεια της μεταφοράς, είναι σημαντικό ότι όλοι όσοι εμπλέκονται σε αυτή να είναι κατάλληλα ενημερωμένοι σχετικά με τη φυσιολογία και τις βασικές ανάγκες των ζώων και την εκτίμηση του επιπέδου της ευζωίας τους (βλ. [1.3 Απόκτηση επάρκειας και εκπαίδευση](#)). Έλεγχος των ζώων πριν τη φόρτωση μειώνει τους κινδύνους της αποστολής ζώων για μεταφορά, τα οποία δεν θα επιζήσουν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, ή θα υποφέρουν με σοβαρές επιπτώσεις σε ό,τι αφορά το επίπεδο της ευζωίας τους (βλ. [2.4.2 Ικανότητα για μεταφορά](#)).

Ο προσεκτικός σχεδιασμός του ταξιδιού (βλ. [2.2 Σχεδιασμός ταξιδιού](#)) και τα κατάλληλα οχήματα θα πρέπει να επιλέγονται, με μεγαλύτερη έμφαση στο ύψος των ορόφων και τα χωρίσματα που χρησιμοποιούνται (βλ. [2.3.1 Σχεδιασμός του οχήματος](#)). Η διαθέσιμη επιφάνεια πρέπει να είναι επαρκής για τα πρόβατα λαμβάνοντας υπόψη το σωματικό βάρος, την ύπαρξη ερίου και την πυκνότητά του (βλ. [2.3.2 Απαιτούμενοι χώροι οχήματος](#)).

Τα ταξίδια μακράς διάρκειας, θα πρέπει να αποφεύγονται όσο γίνεται (βλ. [2.2.1 Διάρκεια ταξιδιού](#)) ωστόσο, αν τελικά πραγματοποιούνται τέτοια ταξίδια, απαιτούνται αυστηρότερες προδιαγραφές (βλ. [6.3 Χορήγηση τροφής και νερού](#)). Οι οδηγοί πρέπει να οδηγούν τα οχήματά τους προσεκτικά, αποφεύγοντας απότομες κινήσεις και φρεναρίσματα, ιδιαίτερα σε δρόμους με απότομες στροφές ή σε κανονικές στροφές σε άλλους δρόμους (βλ. [4.2. Οδήγηση](#)). Η διαχείριση της θερμοκρασίας και του αερισμού είναι σημαντική, ώστε να μειώσει την επίδραση του θερμικού στρες στα πρόβατα (βλ. [4.3 Έλεγχος μικροκλίματος](#)).

0.4 Μετρήσεις βασιζόμενες στις ανάγκες των ζώων

Ο απώτερος στόχος της παροχής των κατάλληλων συνθηκών κατά τη μεταφορά θα πρέπει να είναι η ευζωία των ζώων, **έτσι ώστε αυτά να είναι υγιή και ρωμαλέα όταν εκφορτώνονται από το φορτηγό στον τόπο προορισμού**. Η τρέχουσα νομοθεσία, οι υπάρχουσες συστάσεις σχετικά με την Ικανότητα των Ζώων για Μεταφορά ([Eurogroup for Animals et al., 2012](#)), τα περισσότερα συστήματα διασφάλισης της ποιότητας, καθώς και ο παρών Οδηγός προσφέρουν αρκετές προτάσεις σχετικά με το ποιες πρέπει να είναι οι εν λόγω συνθήκες. Δίνουν συστάσεις π.χ. σχετικά με τον αναλογούντα χώρο και τις ανάγκες των ζώων για τροφή και νερό. Οι συστάσεις αυτές βασίζονται σε πολυετή εμπειρία, αλλά και σε διεξοδικές έρευνες που έχουν αξιολογήσει τους κινδύνους για την ευζωία που προκύπτουν λόγω αποκλίσεων από αυτές: εάν ο διαθέσιμος χώρος είναι περιορισμένος, τα ζώα πιθανά δε μπορούν να έχουν πρόσβαση σε νερό, μπορεί εύκολα να τραυματιστούν και δε μπορούν να αναπαυθούν. Εάν δεν αναπαυθούν αρκετά, εξαντλούνται με σοβαρές συνέπειες για την ευζωία, την ποιότητα του κρέατος, κ.ά

Είναι σημαντικό να καταστεί σαφές ότι οι συστάσεις που βασίζονται σε **'συνθήκες'** (όπως π.χ. ο διαθέσιμος εξοπλισμός/εντός του οχήματος ή ο χειρισμός και η διαχείριση των ζώων από τους μεταφορείς) **δεν εγγυώνται κατ' ανάγκη την ευζωία τους**, αλλά προσφέρουν συμβουλές για να μεγιστοποιηθεί η πιθανότητα να επιτευχθεί η καλή διαβίωση του ζώου. Οι επιπτώσεις που έχουν οι 'συνθήκες' στην πραγματική ευζωία επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες, καθώς πολλές από τις (συνιστώμενες) συνθήκες αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους. Ένα προφανές παράδειγμα είναι η σχέση ανάμηση στις συνθήκες οδήγησης και στη διάρκεια του ταξιδιού: πραγματοποιώντας ένα δύσκολο ταξίδι, τα οφέλη της ανάπαυσης των ζώων εκτός του οχήματος αντισταθμίζουν το στρες της εκφόρτωσης. Ωστόσο, εάν το ταξίδι ήταν ήπιο και με ιδανικές συνθήκες, οι επιπτώσεις της εκφόρτωσης θα ήταν λιγότερες, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις θα ήταν ακόμη καλύτερο τα ζώα να παραμείνουν μέσα στο όχημα.

Δεδομένων αυτών των περιορισμών και των σχετικών με αυτούς πρακτικών, είναι προφανές ότι οι **Μετρήσεις που Βασίζονται στις Ανάγκες των Ζώων (MBAZ) μπορεί να είναι ένα χρήσιμο 'εργαλείο καταγραφής'**, το οποίο να βοηθήσει τους επαγγελματίες να εξασφαλίσουν την ευζωία των ζώων και, αν απαιτείται, να προβούν στις κατάλληλες διορθωτικές ενέργειες. Οι μετρήσεις που βασίζονται στις ανάγκες των ζώων, όπως τραυματισμοί, ταχύπνοια, ρίγος, κατάσταση του δέρματος και του σώματος, μπορεί να ερμηνευτούν ως άμεσοι δείκτες της ευζωίας των ζώων. Η χρήση των MBAZ κατά τη διάρκεια της μεταφοράς δεν είναι τόσο νέα και καινοτόμα, όσο πιθανά ακούγεται. Τέτοιοι δείκτες περιλαμβάνονταν σε εγχειρίδια για μεταφορείς από παλιότερα και οι **σωστοί επαγγελματίες οδηγοί ήδη βασίζουν τις ενέργειές τους στα 'σημάδια' που λαμβάνουν από τα ζώα**, τα οποία μεταφέρουν. Κατά τη διάρκεια ελέγχων ρουτίνας δεν κοιτάζουν μόνον τη μέτρηση της θερμοκρασίας για να διαπιστώσουν αν είναι επαρκής ο αερισμός: θα ελέγξουν τα ζώα για ενδείξεις ταχύπνοιας ή ρίγους. Δεν κρίνουν την κούραση από τη διάρκεια του ταξιδιού, αλλά από τη στάση του ζώου και τη συμπεριφορά του κατά την ανάπαυση.

Οι Μετρήσεις που Βασίζονται στις Ανάγκες των Ζώων είναι χρήσιμες **πριν, κατά τη διάρκεια και μετά** από το ταξίδι. Μπορούν να εφαρμοστούν σε ελέγχους ρουτίνας για να εκτιμήσουν πως προχωράει η μεταφορά και αν απαιτείται κάποια διορθωτική ενέργεια για να βελτιωθεί το επίπεδο της ευζωίας των μεταφερόμενων ζώων. Μπορούν επίσης να εφαρμοστούν μετά το ταξίδι, όταν εκφορτωθούν τα ζώα, για να εκτιμηθεί η βαρύτητα με την οποία τα ζώα βίωσαν τη μεταφορά. Γνωρίζοντας αυτό, ο μεταφορέας θα βοηθηθεί (και όλοι όσοι χειρίζονται τα ζώα) ώστε να βελτιώσουν τις συνθήκες για το επόμενο ταξίδι με άλλα ζώα.

Πίνακας 0.2 Μετρήσεις Βασιζόμενες στις Ανάγκες των Ζώων (MBAZ), οι οποίες μπορούν να καταγραφούν κατά τη διάρκεια της μεταφοράς των προβάτων

MBAZ	Περιγραφή
Θάνατοι κατά την άφιξη	Ζώο το οποίο έχει σταματήσει να αναπνέει και δεν έχει καρδιακό παλμό (καρδιακό επεισόδιο) κατά την άφιξη.
Σοβαρή χωλότητα ή αδυναμία βάδισης	Ένα ζώο θεωρείται ότι έχει σοβαρή χωλότητα όταν εμφανίζει αδυναμία να αντέξει το βάρος του όταν στέκεται σε ένα ή περισσότερα άκρα. Ένα ζώο θεωρείται ότι έχει αδυναμία βάδισης όταν δε μπορεί να σηκωθεί ή να σταθεί όρθιο χωρίς βοήθεια.
Ολίσθηση	Το ζώο εμφανίζει έλλειψη ισορροπίας, με το ένα άκρο να ολισθαίνει

	ακούσια σε μια μικρή διαδρομή
Πτώση	Το ζώο εμφανίζει έλλειψη ισορροπίας κατά τη φόρτωση/εκφόρτωση προκαλώντας την επαφή άλλων μερών του σώματος (εκτός των άκρων) με το δάπεδο.
Ρίγος, ταχύπνοια ή εφίδρωση	Το ρίγος ορίζεται ως το σιγανό και μη φυσιολογικό τρέμουλο μέρους του σώματος, ή του συνόλου του σώματος (συσπάσεις του δέρματος εξαιτίας μυγών δεν ορίζονται ως ρίγος!). Ως ταχύπνοια ορίζεται η αναπνοή με μικρές ανάσες που γίνεται από το στόμα. Ζώα με εμφανείς ενδείξεις εφίδρωσης στο δέρμα τους (υγρά ζώα, σημάδια ιδρώτα, άλατα) κατά τη διάρκεια της μεταφοράς καταγράφονται ως ζώα με εφίδρωση.
Καθαριότητα	Τα πρόβατα θεωρούνται βρώμικα εάν ποσοστό $\geq 25\%$ της επιφάνειας του σώματός τους είναι καλυμμένη με βρωμιά (κόπρανα, λάσπη, κ.ά.).
Εξάντληση	Σημάδια σοβαρής κόπωσης ή εξάντλησης είναι π.χ. το σαγόνι ή τα άκρα 'να αναπαύονται' στα χωρίσματα ή στο δάπεδο, ζώα με κλειστά μάτια, ή ζώα που κατακλίνονται.
Άλλα σοβαρά προβλήματα υγείας	Οποιοδήποτε σοβαρό πρόβλημα υγείας, το οποίο είναι εύκολα ορατό και το οποίο μπορεί να ξεκίνησε ή να χειροτέρεψε κατά τη μεταφορά (διαχείριση) και δεν έχει καλυφθεί από τις προηγούμενες παραμέτρους.

0.5 Δομή του Οδηγού

Η μεταφορά καλύπτει μια **αλυσίδα γεγονότων** από την προετοιμασία έως την εκφόρτωση. Προκειμένου να διευκολυνθεί η χρήση του Οδηγού στην καθημερινή πράξη, έχει δομηθεί σύμφωνα με έξι στάδια του ταξιδιού:

1. Θέματα Διαχείρισης
2. Προετοιμασία και Οργάνωση
3. Χειρισμός και φόρτωση των ζώων
4. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού
5. Παραμονή στα Σημεία Ελέγχου, αγορές και Κέντρα Συγκέντρωσης
6. Εκφόρτωση των ζώων

Στα στάδια 2 – 6 ακολουθούνται οι δραστηριότητες της μεταφοράς με χρονολογική σειρά. Το πρώτο 'στάδιο' έχει προστεθεί γιατί τα διαχειριστικά θέματα, συμπεριλαμβάνοντας την επαγγελματική ικανότητα του προσωπικού, την κατάρτιση, κ.ά. είναι σημαντικά για την εκτέλεση όλων σχεδόν των δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια της μεταφοράς των ζώων. Κάθε στάδιο υποδιαιρείται σε έναν αριθμό θεμάτων, και για κάθε ένα από αυτά, ο Οδηγός παρουσιάζει 'Ορθές Πρακτικές' (εφαρμογή του Κανονισμού) καθώς επίσης και 'Βέλτιστες Πρακτικές' (υπερβαίνουν τη 'γραμμή βάσης' δηλαδή τον Κανονισμό). Δείτε παρακάτω τους ορισμούς.

Οι Πρακτικές δεν είναι εξίσου σημαντικές όσον αφορά στην αναμενόμενη επίπτωσή τους στο επίπεδο ευζωίας των ζώων. Επομένως, αυτός ο Οδηγός προτείνει πεδία θεμάτων τα οποία είναι πολύ σημαντικά, και θέματα τα οποία είναι σχετικά, αλλά λιγότερο σημαντικά. Τα πολύ σημαντικά θέματα θα παρουσιάζονται 'σε πλαίσια' μέσα στον Οδηγό.

Η ψηφιακή μορφή αυτού του Οδηγού περιλαμβάνει λέξεις ή αναφορές με τις αποκαλούμενες **‘υπερσυνδέσεις’**. Πατώντας πάνω σε αυτές (συνήθως με ‘Control’ + ‘αριστερό κλικ’) οδηγείστε σε ένα άλλο σχετικό σημείο του Οδηγού, ή σε άλλες πληροφορίες σε έγγραφα ή σε διαδικτυακούς τόπους, εφόσον φυσικά διαθέτετε διαδικτυακή πρόσβαση στη συσκευή σας.

0.6 Λίστα ορισμών

Για το σκοπό αυτού του Οδηγού,

- **‘Ορθές Πρακτικές’** ορίζονται οι διαδικασίες και διεργασίες που εξασφαλίζουν τη συμμόρφωση με τις απαιτήσεις της νομοθεσίας και του Κανονισμού, που αναφέρονται στην προστασία της ευζωίας των ζώων;
- **‘Βέλτιστες Πρακτικές’**, οι οποίες παρέχουν επιπλέον καθοδήγηση για το πώς διαδικασίες και Πρακτικές μπορούν να βελτιωθούν ακόμη περισσότερο από οποιαδήποτε νομικά κατοχυρωμένη ‘γραμμή βάσης’ του Κανονισμού και οι οποίες στοχεύουν στη διατήρηση υψηλού επιπέδου ευζωίας των ζώων κατά τη μεταφορά τους. Θα αναφέρονται ως ‘Βέλτιστες Πρακτικές’ στη συνέχεια του κειμένου.

Εκτός από τους παραπάνω ορισμούς των Ορθών και Βέλτιστων Πρακτικών, παρακάτω ακολουθεί ένας κατάλογος με ακριβή περιγραφή των όρων που χρησιμοποιούνται στον Οδηγό, προκειμένου να αποφευχθεί οποιαδήποτε σύγχυση.

Πίνακας 0.3 Ορολογία χρησιμοποιούμενη σε αυτό τον Οδηγό

Κέντρο Συγκέντρωσης	Εγκαταστάσεις όπως εκτροφές, Κέντρα Συγκέντρωσης και αγορές, στα οποία τα ιπποειδή ή κατοικίδια ζώα όπως βοοειδή, πρόβατα, αίγες ή χοίροι που προέρχονται από διαφορετικές εκτροφές, συγκεντρώνονται ομαδικά ώστε να δημιουργήσουν αποστολές
Συνοδός	Το πρόσωπο που είναι υπεύθυνο για την ευζωία των ζώων και τα συνοδεύει κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.
Αρμόδια Αρχή	Κεντρική αρχή Κράτους-Μέλους που είναι αρμόδια να διενεργεί ελέγχους για την ευζωία των ζώων ή οποιαδήποτε αρχή στην οποία έχει ανατεθεί η αρμοδιότητα αυτή
Σημείο Ελέγχου	Εγκαταστάσεις στα οποίες τα ζώα αναπαύονται για τουλάχιστον 12 ώρες ή περισσότερο για τα ταξίδια μεγάλης διάρκειας και τους χρόνους ανάπαυσης, όπως ορίζονται από τον Κανονισμό. Πρέπει να είναι εγκεκριμένα από τις αρμόδιες αρχές.
Ταξίδι	Ολόκληρη η διαδικασία μεταφοράς από τον τόπο αναχώρησης στον τόπο άφιξης, συμπεριλαμβανομένων οποιασδήποτε εκφόρτωσης, στέγασης και φόρτωσης σε ενδιάμεσα σημεία του ταξιδιού
Επιστάτης	Οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, εκτός του μεταφορέα, που είναι υπεύθυνο για τη διαχείριση ζώων σε μόνιμη ή περιοδική βάση
Ταξίδι μεγάλης διάρκειας	Το ταξίδι που ξεπερνάει τις 8 ώρες, με έναρξη τη στιγμή φόρτωσης του πρώτου ζώου της παρτίδας μεταφοράς
Σύστημα	Εξοπλισμός που βασίζεται σε δορυφορικό σύστημα που παρέχει

δορυφορικής πλοήγησης	παγκόσμια, συνεχή, ακριβή και εγγυημένη καταγραφή του χρόνου και της τοποθεσίας ή κάθε τεχνολογία που παρέχει υπηρεσίες και θεωρείται ισοδύναμη για το σκοπό του Κανονισμού
Επίσημος Κτηνίατρος	Ο κτηνίατρος που διορίζεται από την αρμόδια αρχή του Κράτους-Μέλους
Διοργανωτής	(i) Ο μεταφορέας ο οποίος έχει παραχωρήσει με υπεργολαβία τουλάχιστον σε ένα διαφορετικό μεταφορέα ένα τμήμα του ταξιδιού ή (ii) Ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο έχει παραχωρήσει σε περισσότερους από έναν μεταφορέα το ταξίδι ή (iii) Ένα άτομο που έχει υπογράψει το Τμήμα 1 του ημερολογίου ταξιδιού (όταν εφαρμόζεται)
Τόπος αναχώρησης	Το μέρος όπου φορτώνονται αρχικά τα ζώα στο μέσο μεταφοράς, δεδομένου ότι έχουν στεγαστεί εκεί για τουλάχιστον 48 ώρες πριν την ώρα αναχώρησης Ωστόσο, σύμφωνα με την κτηνιατρική Κοινοτική Νομοθεσία τα Κέντρα Συγκέντρωσης μπορεί να θεωρηθούν ως τόπος αναχώρησης όταν ισχύουν κάποιες προϋποθέσεις (βλ. Άρθρο 2 του Κανονισμού).
Τόπος άφιξης	Το μέρος όπου τα ζώα εκφορτώνονται από το μέσο μεταφοράς και στο οποίο και στεγάζονται για τουλάχιστον 48 ώρες πριν την ώρα αναχώρησης, ή σφαγής
Μεταφορέας	Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο μεταφέρει ζώα για λογαριασμό του ή για λογαριασμό ενός τρίτου
Όχημα	Ένα μέσο μεταφοράς κινούμενο ή και ρυμουλκούμενο
Πρόβατα μετά την κουρά	Ζώο από το οποίο έχει αφαιρεθεί το έριο με κουρευτική μηχανή ή με ψαλίδι.
Πρόβατα που φέρουν έριο	Ζώο του οποίου δεν έχει αφαιρεθεί το έριο.

1. Διαχειριστικά θέματα

1.1 Εισαγωγή

Για τη μεταφορά ζώντων ζώων απαιτούνται από την νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης μια σειρά από έγγραφα, τα οποία πρέπει να συνοδεύουν τις αποστολές και μπορεί να απαιτηθούν ανά πάσα στιγμή από τις αρμόδιες αρχές. Η κατάλληλη προετοιμασία των απαιτούμενων εγγράφων **θα αποτρέψει περιττές καθυστερήσεις** και πρόσθετους ελέγχους από τις αρχές.

Η ορθή τήρηση αρχείων αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του ελέγχου της ποιότητας της μεταφοράς. Συμβάλλει στη **διαφάνεια και υποστηρίζει την αξιολόγηση της ποιότητας**. Τα αρχεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να τονίσουν πτυχές της μεταφοράς που εξελίχθηκαν καλά και να εντοπίσουν τις αδυναμίες που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Τέτοιου είδους αξιολογήσεις μπορεί να γίνουν στη βάση ενός μεμονωμένου συμβάντος (π.χ. ένα ταξίδι) ή συνοψίζοντας δεδομένα από πολλαπλές μεταφορές. Η τήρηση αρχείου είναι απαραίτητη **για τη διατήρηση και προώθηση των κατάλληλων προτύπων ποιότητας**.

Είναι σημαντικό, τα δεδομένα που καταγράφονται να είναι **σαφή και κατανοητά** και να μπορούν να αναζητηθούν εύκολα και γρήγορα. Θα πρέπει να είναι καταγεγραμμένα με τρόπο, ώστε να αξιολογούνται αντικειμενικά και να δικαιολογούνται από τους -και αναλόγως προς- τους επιδιωκόμενους στόχους, δηλαδή τη διασφάλιση της ευζωίας των μεταφερόμενων ζώων. Τα αρχεία δεν θα πρέπει να 'φλυαρούν': αυτό που είναι 'απαραίτητο να γνωρίζουμε' πρέπει να κυριαρχεί σε σχέση με αυτό που είναι 'ωραίο να γνωρίζουμε'. Η προώθηση και χρήση **ηλεκτρονικών αρχείων** διευκολύνει την τήρηση των διαχειριστικών απαιτήσεων. Επιπλέον, συνέργειες μπορούν να επιτευχθούν συνδέοντας τα αρχεία για την ευζωία των ζώων με τα αρχεία για την υγεία και την ασφάλεια των τροφίμων.

Οι μεταφορείς πρέπει να φέρουν **μαζί τους όλα τα απαραίτητα έγγραφα κατά τη διάρκεια του ταξιδιού**. Μπορεί να ελεγχθούν για τα έγγραφα αυτά από τις αρμόδιες αρχές είτε κατά τη διάρκεια της μεταφοράς, ή κατά την οποιαδήποτε μετακίνηση ή άφιξη.

Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να διαθέτουν **πιστοποιητικά επάρκειας** οι οδηγοί ή συνοδοί που είναι υπεύθυνοι για τη μεταφορά άνω των 65 χιλιομέτρων κατοικίδιων ιπποειδών, κατοικίδιων βοοειδών, αιγών, προβάτων, χοίρων και πτηνών. Στα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα έγγραφα αυτά είναι κατά κύριο λόγο τα πιστοποιητικά επαγγελματικής επάρκειας για συγκεκριμένα είδη ζώων και η διάρκεια ταξιδιού.

Όπως αναφέρεται στον Κανονισμό, **οι επαγγελματίες οδηγοί** και συνοδοί πρέπει να έχουν την απαραίτητη **γνώση της νομοθεσίας** όσον αφορά τα παρακάτω θέματα:

- ο μεταφορά ζώων,
- ο φυσιολογία των ζώων (συγκεκριμένα σε ό,τι αφορά ανάγκες για τροφή και νερό)
- ο συμπεριφορά των ζώων και συνθήκες στρες,
- ο πρακτικά θέματα χειρισμού των ζώων,
- ο επίδραση της συμπεριφοράς οδήγησης στην ευζωία των μεταφερόμενων ζώων και την ποιότητα του κρέατος,
- ο περίθαλψη των ζώων σε έκτακτα περιστατικά και θέματα ασφαλείας για το προσωπικό που χειρίζεται τα ζώα.

Ο οδηγός και οι συνοδοί πρέπει να είναι ικανοί ώστε να μεταφέρουν με επάρκεια την γνώση αυτή σε πράξεις. Η μη επαρκής γνώση των θεμάτων αυτών θεωρείται ως ο βασικός κίνδυνος για την ευζωία των ζώων κατά τη διάρκεια της μεταφοράς τους.

Οι αρμόδιες αρχές πρέπει να εξασφαλίσουν ότι οι απαιτήσεις του Παραρτήματος IV του Κανονισμού έχουν συμπεριληφθεί στην **θεωρητική εξέταση των υποψηφίων**. Το περιεχόμενο και η διάρκεια των μαθημάτων απόκτησης επαγγελματικής επάρκειας, οι επαγγελματικές δεξιότητες που θα ληφθούν υπόψη, καθώς και ο τύπος της εξέτασης, είναι ευθύνη του κάθε Κράτους-Μέλους.

1.2 Διαχειριστικά θέματα

Ορθές πρακτικές σχετικά με διαχειριστικά θέματα

1. Κάθε ένας που μεταφέρει ζώα έχει διαθέσιμα **στο μέσο μεταφοράς τα έγγραφα** που πιστοποιούν την προέλευση και την ιδιοκτησία των ζώων, το μέρος αναχώρησης, την ημερομηνία και ώρα αναχώρησης, τον προτιθέμενο τόπο άφιξης, και τη σχεδιαζόμενη διάρκεια του ταξιδιού.
2. Επιπλέον, τα παρακάτω έγγραφα μπορεί να είναι απαραίτητο να συνοδεύουν τη μεταφορά ζώων στην Ευρωπαϊκή Ένωση:
 - ο **Άδεια μεταφορέα** για μεταφορές άνω των 65 χλμ. και έως 8 ωρών (Τύπος I) και άνω των 8 ωρών (Τύπος II);
 - ο **Πιστοποιητικό έγκρισης οδικού οχήματος** για ταξίδι διάρκειας άνω των 8 ωρών
 - ο **Πιστοποιητικό επάρκειας** οδηγών και συνοδών που μεταφέρουν κατοικίδια ιπποειδή, ή κατοικίδια ζώα όπως βοοειδή, πρόβατα, αίγες, χοίρους και πτηνά;
 - ο **Ημερολόγιο ταξιδιού** για ταξίδια μεγάλης διάρκειας για κατοικίδια ιπποειδή, ή κατοικίδια ζώα όπως βοοειδή, πρόβατα, αίγες, χοίρους (όχι για τα πτηνά);
 - ο **Πιστοποιητικά υγείας των ζώων (όπου απαιτείται π.χ. για εμπόριο μεταξύ Κρατών-Μελών ή όταν εξάγονται σε τρίτες χώρες);**
 - ο **Πληροφορίες για την τροφική αλυσίδα** για ζώα προς σφαγή.
3. Ο μεταφορέας πρέπει να υποβάλλει το ημερολόγιο ταξιδιού στην αρμόδια αρχή πριν την έναρξη του ταξιδιού. Το ημερολόγιο τηρείται και συμπληρώνεται από τον οδηγό κατά τη διάρκεια της μεταφοράς.
4. Πιστοποιητικά για την υγεία των ζώων πρέπει να κατατίθενται μέσω της ηλεκτρονικής εφαρμογής TRACES.
5. Σε ταξίδια μεγάλης διάρκειας των κατοικίδιων ιπποειδών ή κατοικίδιων ζώων όπως βοοειδή, πρόβατα, αίγες και χοίροι, οι μεταφορείς πρέπει να χρησιμοποιούν **σύστημα δορυφορικής πλοήγησης** σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία.
6. Οι διοργανωτές αρχειοθετούν και τηρούν όλα τα στοιχεία της μεταφοράς, τα πιστοποιητικά υγείας των ζώων για κάθε μεταφορά για τουλάχιστον **τρία χρόνια**.

Βέλτιστες πρακτικές σχετικά με διαχειριστικά θέματα

7. Τα μέσα μεταφοράς παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την **καθαρή χρησιμοποιούμενη επιφάνεια** για κάθε κατάστρωμα φόρτωσης.
8. Τα δεδομένα του ημερολογίου ταξιδιού παρουσιάζονται σε **ηλεκτρονική μορφή** που διαβιβάζεται στις αρμόδιες αρχές.
9. Οι **κατηγορίες των μεταφερόμενων ζώων** ενός είδους παρέχονται επιπλέον από το είδος του ζώου (π.χ. κριάρια, αρνιά, προβατίνες, κ.ά.).

10. Οι διοργανωτές διατηρούν τα αρχεία της μεταφοράς και τα ημερολόγια ταξιδιού για **τουλάχιστον 5 χρόνια**.

1.3 Απόκτηση επαγγελματικής επάρκειας και κατάρτιση

Γενικά, μόνο οι ειδικευμένοι εργαζόμενοι μπορούν να ολοκληρώσουν τις μεταφορές με ελάχιστο αντίκτυπο στην ευζωία των ζώων. Τα απαραίτητα προσόντα ('επάρκεια'), που αποκτώνται μέσω της κατάρτισης και της εργασιακής εμπειρίας στον τομέα της μεταφοράς ζώων, επιτρέπει κάθε μεταφορέα:

- ο Να έχει τις απαραίτητες γνώσεις σχετικά με την **επίδραση** των ενεργειών του **στα ζώα** όσον αφορά την πρόκληση στρες, φόβου ή τραυματισμού τους.
- ο Να γνωρίζει τις **συνέπειες** των ενεργειών του στην **ποιότητα του κρέατος** των μεταφερόμενων ζώων.
- ο Να αναγνωρίζει τα κύρια φυσιολογικά σημάδια και να **αξιολογεί την κατάσταση των ζώων** πριν την φόρτωση, κατά τις φάσεις της φόρτωσης και της μεταφοράς και κατά την εκφόρτωση (π.χ. κνησμός, ακινησία, νευρικότητα και άγχος, κ.ά.).
- ο Να **προσαρμόζει το ταξίδι** στις εκάστοτε συνθήκες (διαφορετική ευαισθησία των ζώων κατά τη μεταφορά στο στρες και τη θνησιμότητα, στις καιρικές συνθήκες, σε απρόοπτα που μπορεί να συμβούν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού).
- ο Να γνωρίζει του κανόνες **βιο-ασφάλειας**.

Ορθές πρακτικές σχετικά με την απόκτηση επάρκειας και την κατάρτιση

11. Οι διοργανωτές της μεταφοράς εξασφαλίζουν ότι τα άτομα που χειρίζονται τα ζώα έχουν μία βασική, αλλά ακριβή κατανόηση της συμπεριφοράς και των φυσικών αναγκών των ζώων. Για μια σύνοψη των βιολογικών αναγκών των προβάτων κατά τη μεταφορά βλ. [Κεφάλαιο 2.4 Προετοιμασία ζώων για μεταφορά](#).

12. Οι εκπαιδευτές τονίζουν στους επιστάτες τους κινδύνους από **τις πιθανές επιδράσεις** των ενεργειών τους στα ζώα που τους έχουν ανατεθεί.
13. Οι διοργανωτές των μεταφορών εξασφαλίζουν ότι υπάρχει **δέσμευση για σωστό χειρισμό των ζώων** από όλους, όσοι εμπλέκονται στη μεταφορά τους, από την κορυφή και προς τα κάτω.
14. Οι διοργανωτές των μεταφορών εξασφαλίζουν τη συμμόρφωση με το ελάχιστο νομικά απαιτούμενο πρόγραμμα κατάρτισης που απαιτείται για τα Πιστοποιητικά Επάρκειας στην Ευρώπη σύμφωνα με τον Κανονισμό και τις εθνικές απαιτήσεις, εάν αυτές υπάρχουν.

Βέλτιστες πρακτικές σχετικά με την απόκτηση επάρκειας και την κατάρτιση

15. Στην εταιρεία μεταφορών διορίζεται ένας **Υπεύθυνος Μεταφορών**, που αναλαμβάνει την κατάρτιση, τα πιστοποιητικά και τον έλεγχο της ποιότητας των μεταφορών.
16. Οι πρακτικές **ικανότητες** του μεταφορέα **καταγράφονται και ελέγχονται** (π.χ. μέσω ελέγχων και παρακολούθησης στην πράξη).
17. Προσδιορίζονται και **καταγράφονται βασικές παράμετροι** για την αξιολόγηση της ποιότητας της μεταφοράς (π.χ. αριθμός περιστατικών θνησιμότητας, τραυματισμού και οποιαδήποτε μέτρα που σχετίζονται με την ευζωία των ζώων).

18. Οι εταιρείες μεταφορών εξασφαλίζουν ότι οι οδηγοί (και οι επιστάτες) λαμβάνουν διαρκή (δια βίου) **κατάρτιση**.

1.4 Ευθύνες

Ορθές πρακτικές σχετικά με τις Ευθύνες

19. Οι **επιστάτες και οι συνοδοί** των ζώων (συμπεριλαμβανομένων των ιδιοκτητών και διευθυντών), είναι υπεύθυνοι για:
- α) τη γενική **υγεία**, τη γενική **ευημερία** και την **καταλληλότητα** των ζώων για το ταξίδι, αυτά αξιολογούνται και καταγράφονται μέσω **τακτικών επιθεωρήσεων**,
 - β) εξασφάλιση συμμόρφωσης με οποιαδήποτε απαιτούμενη πιστοποίηση, είτε κτηνιατρική είτε άλλη,
 - γ) την **παρουσία επιστάτη/συνοδού ζώων** κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, ο οποίος είναι πιστοποιημένος για το είδος που μεταφέρεται και ο οποίος έχει την εξουσία να λαμβάνει άμεσα αποφάσεις. Σε περίπτωση μεταφοράς με μεμονωμένα οχήματα, ο οδηγός του οχήματος μπορεί να είναι ο μοναδικός επιστάτης των ζώων κατά τη διάρκεια του ταξιδιού,
 - δ) την ύπαρξη επαρκούς αριθμού φυλάκων ζώων κατά τη διάρκεια της φόρτωσης και
 - ε) την εξασφάλιση ότι παρέχεται **εξοπλισμός και κτηνιατρική βοήθεια** ανάλογα με το είδος προς μεταφορά και το ταξίδι.
20. Οι **επιχειρηματίες** και οι πράκτορες αγοράς/πώλησης ζώων είναι υπεύθυνοι για:
- α) την επιλογή **των κατάλληλων ζώων** για ταξίδι, και
 - β) την ύπαρξη κατάλληλων **εγκαταστάσεων** στο σημείο αναχώρησης και άφιξης του ταξιδιού για τη συλλογή, φόρτωση, εκφόρτωση και παραμονή των ζώων, συμπεριλαμβανομένων και οποιαδήποτε στάσεων σε σημεία ξεκούρασης κατά τη διάρκεια του ταξιδιού και για **έκτακτες ανάγκες**.
21. Επιπλέον, **οι επιστάτες** και οι συνοδοί είναι υπεύθυνοι για το μη βάνουσο χειρισμό και τη φροντίδα των ζώων, ιδίως κατά τη διάρκεια της φόρτωσης και εκφόρτωσης, καθώς και τη καταγραφή των συμβάντων και των προβλημάτων ταξιδιού, και τη συμπλήρωση του ημερολογίου ταξιδιού σε μεγάλα ταξίδια. Για να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους, έχουν **την εξουσία να λαμβάνουν άμεσα μέτρα**. Ελλείψει ξεχωριστού επιστάτη ζώων, ο οδηγός εκτελεί χρέη επιστάτη.
22. Ο **Διοργανωτής** είναι υπεύθυνος για το σχεδιασμό του ταξιδιού ώστε να εξασφαλιστεί η απαραίτητη φροντίδα στα ζώα. Διοργανωτής μπορεί να είναι ο μεταφορέας, ο ιδιοκτήτης του οχήματος και/ή ο οδηγός. Πιο συγκεκριμένα, είναι υπεύθυνοι για:
- α) να επιλέξουν το **κατάλληλο όχημα** για το είδος του ζώου που μεταφέρεται και για το ταξίδι,
 - β) να εξασφαλίσουν ότι κατάλληλα **εκπαιδευμένο προσωπικό** είναι διαθέσιμο για τη φόρτωση/εκφόρτωση των ζώων,
 - γ) να εξασφαλίσουν την επάρκεια του οδηγού σχετικά με θέματα που σχετίζονται με την ευζωία των ειδών ζώων που μεταφέρονται,
 - δ) να αναπτύξουν και να διατηρούν ανανεωμένα **σχέδια έκτακτης ανάγκης** για όλα τα είδη ταξιδιού (ακόμα και όταν δεν είναι υποχρεωτικά) για να αντιμετωπίσουν έκτακτες ανάγκες (συμπεριλαμβανομένων άσχημων καιρικών συνθηκών),
 - ε) να δημιουργήσουν ένα **πλάνο ταξιδιού** για **όλα** τα ταξίδια (συμπεριλαμβανομένων αυτών που είναι υποχρεωτικό) που περιλαμβάνει σχέδιο φόρτωσης, διάρκεια ταξιδιού, δρομολόγιο και τοποθεσίες θέσεων ξεκούρασης,

- στ) να διασφαλίσουν ότι φορτώνονται μόνο τα **ζώα** που είναι **κατάλληλα για να ταξιδέψουν**, να φορτώνουν σωστά τα ζώα στο όχημα και να τα επιθεωρούν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, και να προχωρούν στις απαραίτητες ενέργειες για την επίλυση προβλημάτων που τυχόν ανακύπτουν. Εάν η καταλληλότητα ενός ζώου για ταξίδι είναι αμφίβολη, το ζώο πρέπει να εξεταστεί από έναν κτηνίατρο που είναι υπεύθυνος για να δηλώσει πια ζώα δεν είναι σε θέση να ταξιδέψουν,
- ζ) να διασφαλίσουν την ευζωία των ζώων κατά τη διάρκεια της μεταφοράς, και
- η) **να σχεδιάσουν το ταξίδι, έτσι ώστε** να λαμβάνονται υπόψη υπόψη τυχόν διαφορές στις απαιτήσεις όσον αφορά τον χρόνο ταξιδιού των ζώων και τις απαιτήσεις των **κοινωνικών/εργασιακών κανονισμών που αφορούν τις ώρες της οδήγησης**, συμπεριλαμβανομένου του αριθμού των οδηγών που απαιτούνται για μεγάλες διαδρομές προκειμένου να επιτευχθεί πλήρης συμμόρφωση και με τα δύο είδη κανονισμών. Αυτή μπορεί να αφορά τόσο τον χρόνο οδήγησης όσο και τον χρόνο ανάπαυσης των ζώων, καθώς και την επιλογή του αριθμού των οδηγών που απαιτούνται για μακρινά ταξίδια.
23. Οι **διευθυντές των εγκαταστάσεων** στα σημεία αναχώρησης και άφιξης του ταξιδιού, και στα Σημεία Ελέγχου είναι υπεύθυνοι για:
- α) να εξασφαλίζουν της **κατάλληλες προϋποθέσεις** για την φόρτωση, εκφόρτωση και ασφαλή διαμονή των ζώων, παρέχοντας νερό και τροφή όποτε απαιτείται, καθώς και παρέχοντας προστασία από άσχημες καιρικές συνθήκες έως τη συνέχιση της μεταφοράς, την πώληση ή άλλη χρήση των ζώων (συμπεριλαμβανομένης της εκτροφής ή της σφαγής),
- β) να παρέχουν **επαρκή αριθμό επιστατών** κατά τη φόρτωση, εκφόρτωση, μεταφορά και διαμονή των ζώων με τέτοιο τρόπο, ώστε να ελαχιστοποιείται το στρες και πιθανοί τραυματισμοί,
- γ) **να ελαχιστοποιήσουν** τις πιθανότητες για **μετάδοση ασθενειών** μέσω της επισταμένης προσοχής στις διαδικασίες **καθαρισμού και απολύμανσης** του οχήματος και των εξοπλισμών, του ελέγχου της υγιεινής και του περιβάλλοντος, καθώς και της παροχής καθαρής στρωμνής,
- δ) να παρέχουν κατάλληλες εγκαταστάσεις για να αντιμετωπιστούν **έκτακτα περιστατικά**,
- ε) να παρέχουν της εγκαταστάσεις και το πιστοποιημένο προσωπικό για να πραγματοποιηθεί **ευθανασία** των ζώων, εάν απαιτηθεί, και
- στ) να εξασφαλίσουν επαρκή χρόνο ξεκούρασης και ελάχιστη καθυστέρηση κατά τη διάρκεια των στάσεων.

Βέλτιστες πρακτικές σχετικές με τις ευθύνες

24. Κατανέμονται **σαφείς ορισμοί των ευθυνών** των επιστατών, των συνοδών, των εμπόρων, των διοργανωτών μεταφορών, των κτηνοτρόφων, των διαχειριστών των κέντρων συγκέντρωσης, των οδηγών, των ιδιοκτητών των θέσεων ελέγχου και των σφαγέων, και συμπεριλαμβάνονται στη σύμβαση μεταφοράς. Επίσης, δίνεται σε όλο το προσωπικό, συμπεριλαμβανομένου του οδηγού ή των συνοδών, ένας κατάλογος ελέγχου.
25. **Τυποποιημένες Διαδικασίες Λειτουργίας** (Standard Operating Procedures - SOPs) καθορίζονται για κάθε δραστηριότητα/εργασία από τον πράκτορα που ορίζεται ως υπεύθυνος. Αυτές περιγράφουν **ακριβή πρωτόκολλα** για τη σίτιση, την παροχή νερού, την ανανέωση και την αντικατάσταση της στρωμνής, την επιθεώρηση και παρακολούθηση των ζώων και τον **ορισμό των ατόμων που είναι υπεύθυνα** για

κάθε εργασία. Οι Τυποποιημένες Διαδικασίες Λειτουργίας ενημερώνονται συνεχώς σύμφωνα με νέες συστάσεις ή/και οδηγίες.

2. Σχεδιασμός και προετοιμασία ταξιδιού

2.1 Εισαγωγή

Η καλή προετοιμασία και ο σχεδιασμός κατά τη μεταφορά των προβάτων είναι ένα από τα πιο σημαντικά στάδια ενός ταξιδιού. Είναι το κλειδί για μια επιτυχημένη μεταφορά σε ό,τι αφορά τη συμμόρφωση με τη νομοθεσία, τις ορθές πρακτικές και τα υψηλά πρότυπα ευζωίας των ζώων, και το οικονομικό όφελος. Ο **καλός σχεδιασμός βοηθάει στην ομαλή εκτέλεση** των μεταφορών και είναι απαραίτητος για την ελαχιστοποίηση του ρίσκου που προκύπτει όταν εμπλέκονται διαφορετικά μέρη με κακό συγχρονισμό. Η πολυπλοκότητα κατά τη διάρκεια ολόκληρης της διαδικασίας μεταφοράς ζώων καθιστά επιτακτική μια **καλά οργανωμένη προετοιμασία όλων των δραστηριοτήτων**, σύμφωνα με καθορισμένους στόχους, αρμοδιότητες και καθήκοντα επιμέλειας. Η πρόβλεψη **απροσδόκητων γεγονότων** και προβλημάτων και η πρόβλεψη εκπόνησης **σχεδίων έκτακτης ανάγκης** για τη συμπλήρωση σαφώς καθορισμένων Τυποποιημένων Διαδικασιών Λειτουργίας είναι πρωταρχικής σημασίας. Πέραν του άμεσου ενδιαφέροντος για την ευζωία των ζώων, ο σχεδιασμός θα πρέπει να περιλαμβάνει θέματα υγείας των ζώων (βιοασφάλεια), θέματα ανθρώπινης υγείας και ασφάλειας, και οικονομικές συνέπειες.

Όσο αφορά το κομμάτι της ευζωίας των ζώων, το στάδιο της 'προετοιμασίας και του προγραμματισμού περιλαμβάνει τις ακόλουθες πτυχές:

- ο Προγραμματισμός του ταξιδιού,
- ο Προετοιμασία οχήματος,
- ο Προετοιμασίες σχετικές με τα ζώα,
- ο Διαχείριση.

Οι πτυχές αυτές περιγράφονται στις επόμενες παραγράφους.

2.2 Σχεδιασμός του ταξιδιού

Το ταξίδι πρέπει να είναι όσο το δυνατόν **ομαλότερο και ταχύτερο**, προκειμένου να περιοριστεί η έκθεση στο στρες κατά τη μεταφορά. Πρέπει να σχεδιάζεται προσεκτικά ώστε να εξασφαλίζεται η καλή μεταχείριση των προβάτων κατά τη διάρκεια της μεταφοράς. Στο πλαίσιο του σχεδιασμού για το κάθε ταξίδι, πρέπει να γίνουν **διακανονισμοί για τη διαχείριση τυχόν καθυστέρησης**, βλάβης ή άλλης έκτακτης ανάγκης, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι κίνδυνοι για την ευζωία των ζώων κατά τη διάρκεια όλων των μεταφορών.

Το ταξίδι πρέπει να **προγραμματίζεται και να προετοιμάζεται προσεκτικά** μετά τη γνωστοποίηση από τον κτηνοτρόφο ή τον έμπορο της ημερομηνίας και του τόπου αναχώρησης και του τόπου προορισμού στον τελικό πελάτη. Τα σχέδια ταξιδιού περιλαμβάνουν γραπτές ρυθμίσεις σχετικά με τις θέσεις εκκίνησης και εκφόρτωσης, τα

σχέδια έκτακτης ανάγκης και τις λεπτομέρειες των φύλλων αποστολής ή των ρυθμίσεων που ισχύουν για στάσεις ανάπαυσης, ιδίως για μεγάλες διαδρομές.

Πιο συγκεκριμένα, πρέπει να περιλαμβάνουν:

- ο **Περιγραφή της διαδρομής ταξιδιού** και εκτίμηση της διάρκειάς της,
- ο Ανάλυση των **μετεωρολογικών προβλέψεων**,
- ο Επιλογή του **μεταφορέα** και του οχήματος μεταφοράς (π.χ. τύπος I ή II) και/ή του οχήματος ανάλογα με τη διάρκεια του ταξιδιού και τις καιρικές συνθήκες, τον αριθμό και τις κατηγορίες των προβάτων, π.χ. πρόβατα εκτροφής, αρνιά, ζώα σφαγής,
- ο Ένα σχέδιο **έκτακτης ανάγκης**,
- ο Προγραμματισμένο **αριθμό οδηγών**,
- ο Πρόβλεψη **για στρωμνή**,
- ο Πρόβλεψη για **τροφή και νερό** που θα χορηγηθούν στο σημείο ελέγχου, ανάλογα με τη διάρκεια του ταξιδιού,
- ο Διαβεβαιώσεις ότι **το φορτηγό είναι έτοιμο** στον τόπο και στον χρόνο που έχει οριστεί για αναχώρηση.

2.2.1 Διάρκεια ταξιδιού

Η διάρκεια του ταξιδιού πρέπει να υπολογίζεται προσεκτικά και περιλαμβάνει τις προγραμματισμένες στάσεις και ανάπαυση στα σημεία ελέγχου. Υπολογίζοντας τη διάρκεια του ταξιδιού, πρέπει να γίνει και η σωστή επιλογή του οχήματος και του εξοπλισμού του.

Ορθές πρακτικές για τη φύση και τη διάρκεια του ταξιδιού

26. Η μέγιστη επιτρεπόμενη διάρκεια μεταφοράς είναι 29 ώρες για τα ενήλικα πρόβατα και 19 ώρες για μη απογαλακτισμένα αρνιά. Εάν είναι προς όφελος των ζώων, οι χρόνοι ταξιδιού μπορούν να αυξηθούν κατά δύο ώρες, λαμβάνοντας υπόψη την εγγύτητα του τελικού προορισμού.
27. Μετά από αυτή την περίοδο (μέγιστη διάρκεια 29/19 ώρες), τα ζώα πρέπει να ξεφορτωθούν για μια περίοδο ανάπαυσης τουλάχιστον 24 ωρών σε ένα Σημείο Ελέγχου πριν συνεχίσουν το ταξίδι τους (δες Πίνακα 2.1 παρακάτω).

28. Ο διοργανωτής πρέπει να **καθορίζει με ακρίβεια και ρεαλιστικά τη διάρκεια του ταξιδιού**. Πρέπει να προετοιμάζει τη διαδρομή με τις απαραίτητες στάσεις (σε Σημεία Ελέγχου όταν πρόκειται για ταξίδια μεγάλης διάρκειας) και να προβλέπει τυχόν καθυστερήσεις σε τελωνεία και συνοριακούς σταθμούς.

Πίνακας 2.1 Μέγιστοι επιτρεπόμενοι χρόνοι ταξιδιού για πρόβατα ([EC 1/2005](#)).

Είδος ζώου	Διάρκεια ταξιδιού (ώρες) Στάδιο ταξιδιού 1	Περίοδος ανάπαυσης. Τα ζώα παραμένουν στο όχημα.	Διάρκεια ταξιδιού (ώρες) Στάδιο ταξιδιού 2	Στάση σε εγκεκριμένο Σημείο Ελέγχου (κωδικός έγκρισης)
Ενήλικα πρόβατα	14 ώρες	Στάση διάρκειας τουλάχιστον 1 ώρας για νερό και αν απαιτείται, τροφή.	14 ώρες	Ξεφόρτωση για 24 ώρες για νερό, τροφή και ανάπαυση.

Μη απογαλακτισμένα αρνιά	9 ώρες	Στάση διάρκειας τουλάχιστον 1 ώρας για νερό και αν απαιτείται, τροφή.	9 ώρες	Ξεφόρτωμα για 24 ώρες για νερό, τροφή και ανάπαυση.
--------------------------	--------	---	--------	---

29. Ο διοργανωτής πρέπει να **επιλέξει το όχημα** ανάλογα με τη διάρκεια του ταξιδιού, καθώς και τη φυλή και τον αριθμό των προβάτων που μεταφέρονται.
30. Για ταξίδια μεγάλης διάρκειας, το δρομολόγιο πρέπει να περιλαμβάνει τα **Σημεία Ελέγχου και τις στάσεις για ανάπαυση** καταγεγραμμένα στο ημερολόγιο ταξιδιού.
31. Όλα τα απαραίτητα έγγραφα θα πρέπει να είναι έτοιμα και εγκεκριμένα **πριν την έναρξη του ταξιδιού** (π.χ. το ημερολόγιο ταξιδιού για ταξίδια μεγαλύτερα των 8 ωρών, υγειονομικοί οδηγοί, υγειονομικά πιστοποιητικά, έγκριση του υπευθύνου της εκτροφής ζώων και το πιστοποιητικό καθαρισμού και απολύμανσης του οχήματος).
32. Η καθαρή και **αποτελεσματική επικοινωνία** είναι σημαντική ανάμεσα στον οδηγό/μεταφορέα και στους χώρους φόρτωσης και εκφόρτωσης. Πρέπει να έχουν κοινοποιήσει τα τηλέφωνα τους εκ των προτέρων, έτσι ώστε να είναι δυνατή η έγκαιρη επικοινωνία τους σε περίπτωση αλλαγών στο σχεδιασμένο πρόγραμμα της μεταφοράς πριν από το ταξίδι ή κατά τη διάρκειά του.
33. Η **διάρκεια των στάσεων του ταξιδιού** πρέπει να είναι επαρκής ώστε να ελέγχονται τα ζώα για τυχόν σημάδια που μπορούν να θέτουν σε κίνδυνο την υγεία ή την ευζωία τους, καθώς και να ελέγχεται η τροφή και να εξασφαλίζεται η επάρκεια της διαθέσιμης παροχής νερού.
34. Πρέπει να υπάρχει διαθέσιμος χρόνος κατά τη διάρκεια των στάσεων ώστε να παρέχεται **φροντίδα ατομικά σε κάθε ζώο εάν προκύπτει ανάγκη** όταν ελέγχονται από τον οδηγό.
35. Πρέπει να γίνεται προγραμματισμός του ταξιδιού έτσι ώστε να **αποφεύγονται** καθυστερήσεις όπως σε **ώρες κυκλοφοριακής αιχμής, οδικά έργα, παρακάμψεις, πάγο και χιόνι ή πλημύρες**.
36. Πρέπει να εξασφαλίζεται ότι όλα τα απαιτούμενα έγγραφα (π.χ. αριθμός μεταφερόμενων ζώων, ειδικές απαιτήσεις και επικοινωνία σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης) είναι συμπληρωμένα και έχουν δοθεί στον οδηγό, έτσι ώστε **το όχημα να μπορεί να ξεκινήσει άμεσα** μετά τη φόρτωση.
37. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δίνεται στην επίδραση των **συνθηκών θερμοκρασίας** (ζέστη και ψύχος) και της υγρασίας σε ΟΛΑ τα ταξίδια (τόσο στα μεγάλης διάρκειας όσο και στα μικρής). Προσπαθήστε να μειώσετε τον κίνδυνο εξαιτίας του θερμικού στρες.
38. **Αποφύγετε τα ταξίδια κατά τη διάρκεια των θερμότερων ωρών** της ημέρας, προγραμματίστε να ταξιδέψετε σε πιο δροσερές περιόδους.

Βέλτιστες πρακτικές για τη φύση και τη διάρκεια του ταξιδιού

39. Ο προγραμματισμός του ταξιδιού πρέπει να εξασφαλίζει ότι τα πρόβατα θα εκφορτωθούν εγκαίρως στον τόπο προορισμού σε λιγότερο από 30 λεπτά μετά την άφιξη.

2.2.2 Σχέδια έκτακτης ανάγκης

Ο κύριος στόχος του μεταφορέα είναι να παραδώσει τα ζώα έγκαιρα και σε καλές συνθήκες ευζωίας, παρά τους κινδύνους για καθυστέρηση στο δρόμο. Μπορεί να υπάρξουν καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, ακόμη και όταν έχει γίνει η βέλτιστη προετοιμασία και προγραμματισμός. **Το σχέδιο έκτακτης ανάγκης έχει ως στόχο να βοηθήσει τον οδηγό και την εταιρεία μεταφορών να εξασφαλίσουν την υγεία και την ευζωία των ζώων σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.** Τα σχέδια έκτακτης ανάγκης είναι πλέον χρήσιμα όταν αποτελούν αντικείμενο εκπαίδευσης και ενημερώνονται τακτικά από τον μεταφορέα. Τα σχέδια πρέπει να απαντούν σε τέσσερις ερωτήσεις: ποιοι **δυνατικοί κίνδυνοι** μπορεί να προκαλέσουν καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, **τι μπορεί να γίνει** όταν αυτές προκύψουν, **ποιος πρέπει να κάνει τι** και **πώς θα εφαρμοστούν τα μέτρα αντιμετώπισής της**. Με την προετοιμασία, ο μεταφορέας θα είναι σε θέση να ανταποκριθεί με αποτελεσματικό τρόπο και να μειώσει τον αντίκτυπο μιας καθυστέρησης ή ενός ατυχήματος στα ζώα. Το Σχήμα 2.1 παρέχει ένα παράδειγμα σχεδίου έκτακτης ανάγκης από τον [Οδηγό Πρακτικών Κατευθυντήριων Γραμμών για την Αξιολόγηση Καταλληλότητας Μεταφοράς των Ιπποειδών \(2016\)](#).

Ορθές πρακτικές σχετικά με τα σχέδια έκτακτης ανάγκης

40. **Σε περίπτωση καθυστέρησης**, η ευζωία και η ασφάλεια των ζώων πρέπει να θεωρείται πρωταρχικής σημασίας ανά πάσα στιγμή. Είναι ευθύνη του οδηγού να διατηρεί τα ζώα άνετα και ασφαλή και να διασφαλίζει ότι ο χρόνος ταξιδιού περιορίζεται στο ελάχιστο.
41. Ο οδηγός θα πρέπει να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να ελαχιστοποιήσει καθυστερήσεις και να εξασφαλίσει ότι υπάρχει **νερό, σκιά σε μια θερμή ημέρα και επαρκής εξαερισμός**.
42. Εάν είναι απαραίτητο, ο οδηγός **θα πρέπει να ζητήσει τη βοήθεια της αστυνομίας** για να μπορέσει το ταξίδι του να συνεχιστεί το συντομότερο δυνατό κατά τη διάρκεια υποχρεωτικής στάσης για μακρό διάστημα (π.χ. εάν ο δρόμος είναι κλειστός λόγω ατυχήματος).
43. Σε περίπτωση **μηχανικής βλάβης** του οχήματος, πρέπει να προσδιοριστεί η φύση της βλάβης και να εκτιμηθεί η διάρκεια των επισκευών. Εάν οι επισκευές δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν στο χώρο της βλάβης ή θα διαρκέσουν για μεγάλο χρονικό διάστημα, θα πρέπει να γίνουν **οι απαραίτητες συνεννοήσεις για να χρησιμοποιηθεί άλλο όχημα**.

44. Στο όχημα πρέπει να υπάρχει σχέδιο έκτακτης ανάγκης. Ένα παράδειγμα σχεδίου παρέχεται στο Σχήμα 2.1. Το σχέδιο πρέπει να είναι γνωστό και κατανοητό από όλους όσοι ασχολούνται με τη μεταφορά ζώων κατά τη διάρκεια οποιουδήποτε ταξιδιού. Πρέπει να περιγράφει πώς να διαχειριστούν απρόβλεπτα περιστατικά και καθυστερήσεις προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα ζώα δεν θα υποστούν σημαντικό κακό. Οι καθυστερήσεις μπορεί να οφείλονται σε καιρικές συνθήκες, ζητήματα κυκλοφορίας, ατυχήματα, έργα οδοποιίας, μηχανικές βλάβες ή κλείσιμο εγκαταστάσεων. Το σχέδιο έκτακτης ανάγκης πρέπει, μεταξύ άλλων, να προβλέπει την παροχή εγκαταστάσεων για τη διαμονή ζώων σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.

Annex III— Example of UK contingency plan

Council Regulation (EC) 1/2005
Contingency Plan Template For Type 2 Transporters

Please complete this Contingency Plan and submit to the following address with your application form for a Type 2 Transporter Authorisation:

This generic Contingency Plan is to be completed by the Transporter.

Section 1 – Contact Details

Name of Transporter

Address:

Contact Telephone Number Email Address

Section 2 – In case of an emergency:

- 1 Who is your nominated vehicle breakdown/recovery company?
- 2 What action will you take in the event of a traffic accident, road closure or weather conditions delay your journey?
- 3 What action will you take if the ferry/shuttle service has been suspended?
- 4 What action will you take in the event that your vehicle suffers an irreparable breakdown?
- 5 What action will you take if any animal(s) become ill during the journey?
- 6 What action will you take if any animal(s) needs to be euthanised?
- 7 What action will you take in the event that you encounter extreme temperatures (either hot or cold) during the journey?
- 8 What action will you take if there is confirmation of a Notifiable Disease in an area you're travelling through?

Transporter Signature

Name in BLOCK LETTERS Date

Σχήμα 2.1. Η δομή ενός σχεδίου έκτακτης ανάγκης (όπως παρουσιάζεται Οδηγό Πρακτικών Κατευθυντήριων Γραμμών για την Αξιολόγηση της Καταλληλότητας Μεταφοράς των Ιπποειδών 2016).

45. Στην περίπτωση έκτακτου συμβάντος, το σχέδιο αντιμετώπισής του ενεργοποιείται από όποιον αντιληφθεί πρώτος το πρόβλημα, τον οδηγό ή τον μεταφορέα.
46. Το σχέδιο έκτακτης ανάγκης πρέπει **να περιλαμβάνει τα παρακάτω στοιχεία:**
 - α) Λύσεις για το πώς μπορεί να στηθεί μια **σταθερή γέφυρα επικοινωνίας** μεταξύ του μεταφορέα και του οδηγού,

- β) Λύσεις σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να εξασφαλιστεί η **επικοινωνία με τις αρχές** (αστυνομία/κτηνίατροι),
 - γ) **Κατάλογο των τηλεφωνικών αριθμών επικοινωνίας** όλων των εμπλεκόμενων μερών, συμπεριλαμβανομένου του αριθμού τηλεφώνου της ασφαλιστικής εταιρείας για τα πτηνά,
 - δ) Λύσεις σχετικά με τον **τρόπο οργάνωσης των τοπικών υπηρεσιών βοήθειας**, για την οργάνωση της μεταφόρτωσης του φορτίου (εναλλακτικές λύσεις),
 - ε) Λύσεις για την **οργάνωση επισκευών** σε περίπτωση βλάβης του οχήματος,
 - στ) Λύσεις για την **εκφόρτωση ζώων** σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης ή καθυστέρησης: τα **σημεία όπου μπορούν να εκφορτωθούν τα ζώα** είναι εντοπισμένα σε όλη τη διάρκεια της προγραμματισμένης διαδρομής και οι πληροφορίες αυτές είναι άμεσα διαθέσιμες στον οδηγό,
 - ζ) Λύσεις για το πώς μπορεί να οργανωθεί η παροχή **τροφής, νερού και στρωμνής** για τα ζώα σε περίπτωση απρόβλεπτων μεγάλων καθυστερήσεων (π.χ. στις συνοριακές διαβάσεις),
 - η) **Άλλα θέματα** που είναι απαραίτητα για να εξασφαλιστεί ότι τα ζώα δεν υφίστανται σημαντικό κακό εξαιτίας καθυστερήσεων κατά τη μεταφορά.
47. Τα ζώα μπορεί να τραυματιστούν κατά τη διάρκεια της μεταφοράς. Είναι δυνατό να χρειαστεί ένα ζώο να υποστεί ευθανασία πριν από την άφιξή του στον προορισμό του, προκειμένου να αποφευχθεί ο πόνος ή η αγωνία του ζώου. Ως εκ τούτου, ο μεταφορέας θα πρέπει να έχει στη διάθεσή του τα **στοιχεία επικοινωνίας ενός κτηνιάτρου ή εξουσιοδοτημένου σφαγέα**, που είναι ικανός για να κάνει την ευθανασία, σε συγκεκριμένα σημεία κατά μήκος του ταξιδιού ή στον προορισμό.
48. Μόνο οι οδηγοί ή οι συνοδοί που έχουν πιστοποιητικό επάρκειας και έχουν λάβει ειδική εκπαίδευση στον τομέα της επείγουσας φροντίδας των ζώων, μπορούν να παράσχουν **κτηνιατρική φροντίδα σε ζώα που τραυματίστηκαν** κατά τη μεταφορά.

Βέλτιστες πρακτικές σχετικά με τα σχέδια έκτακτης ανάγκης

49. Ένα σχέδιο έκτακτης ανάγκης πρέπει να έχει εκπονηθεί και για **σύντομα ταξίδια μικρότερα των 8 ωρών**.
50. Για να είστε κατάλληλα προετοιμασμένοι για ένα ατύχημα, κάθε όχημα μεταφοράς θα πρέπει να φέρει τα ακόλουθα:
- α) **Φύλλο με στοιχεία επαφής** σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, με διαθέσιμους αριθμούς τηλεφώνου όλο το 24ώρο, από το σημείο αναχώρησης και προορισμού, από τις τοπικές αρμόδιες αρχές, τους διαθέσιμους κτηνιάτρους, τις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης, τους ιδιοκτήτες σημείων έκτακτης ανάγκης και τις ασφαλιστικές εταιρείες,
 - β) **Συσκευές προειδοποίησης** έκτακτης ανάγκης (π.χ. φωτοβολίδες, τρίγωνα έκτακτης ανάγκης) σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές απαιτήσεις,
 - γ) **Κάμερα/κάμερα κινητού τηλεφώνου**,
 - δ) **Πληροφοριακό δελτίο** για ατυχήματα,
 - ε) **Δελτίο με την πολιτική της εταιρίας για τα ατυχήματα/Τυποποιημένες Διαδικασίες Λειτουργίας**,
 - στ) **Πυροσβεστήρας**,
 - ζ) **Σύνεργα διαχείρισης διαρροών ή καθαρισμού**.

51. Ο μεταφορέας πρέπει να **παρακολουθεί συνεχώς την ευζωία και την κατάσταση** των ζώων κατά τη διάρκεια οποιασδήποτε καθυστέρησης.
52. Σε περίπτωση καθυστέρησης, ο μεταφορέας πρέπει να **επικοινωνήσει με τα πρόσωπα επαφής του σημείου αναχώρησης και προορισμού** για να τους ενημερώσει για τη φύση της καθυστέρησης και να καθορίσει το καλύτερο σχέδιο δράσης για τον εαυτό τους και την ευημερία των ζώων.
53. Θα πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη για **άνετη και εύκολη πρόσβαση έκτακτης ανάγκης** στα οχήματα ώστε να διευκολύνεται η επιθεώρηση των ζώων και να παρέχεται βοήθεια σε αυτά που βρίσκονται σε ανάγκη.
54. Οι διαδικασίες έκτακτης ανάγκης **αξιολογούνται περιοδικά** και συζητούνται με το προσωπικό μέσω εσωτερικών ελέγχων και τροποποιούνται ανάλογα με τις ανάγκες.
55. Ο εξοπλισμός που φυλάσσεται για **ευθανασία έκτακτης ανάγκης** είναι καλά συντηρημένος και μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά. Κρατούνται τεκμηριωμένα αρχεία κατοχής και συντήρησης του εξοπλισμού.
56. Οι πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο μεταφοράς των ζώων (συμπεριλαμβανομένων των ζητημάτων που σχετίζονται με καταστάσεις έκτακτης ανάγκης) **μοιράζονται μεταξύ των μεταφορέων** και αξιολογούνται σε τακτική βάση (κατά πόσο είναι αποτελεσματικές ή όχι).

2.3. Μέσα μεταφοράς

Ο σχεδιασμός και η συντήρηση του οχήματος η προετοιμασία και η λειτουργία του είναι παράγοντες-κλειδιά ώστε να εξασφαλίζεται υψηλό επίπεδο όσον αφορά στην ασφάλεια των ζώων και στην ευζωία τους κατά τη διάρκεια της μεταφοράς. Ένας σημαντικός κίνδυνος για την ευζωία των ζώων εμφανίζεται από το φυσικό περιβάλλον που βιώνουν τα ζώα μέσα στο όχημα, **και σχετίζεται ιδιαίτερα με τις συνθήκες θερμοκρασίας του περιβάλλοντος**. Επομένως, είναι βασικό να εξασφαλίζεται καθεστώς αερισμού αποτελεσματικό, ώστε να διατηρούνται οι συνθήκες θερμοκρασίας, οι οποίες όχι μόνο είναι σύμφωνες με τις νομικές απαιτήσεις, αλλά και κατά το δυνατό, είναι οι ιδανικές για τα μεταφερόμενα ζώα. Επαρκή και κατάλληλα συστήματα εξαερισμού είναι βασικά γιατί κατά τη διάρκεια όλων των ταξιδιών οι καιρικές συνθήκες μπορεί να αλλάζουν και να επιδρούν δυσμενώς στα μεταφερόμενα ζώα. Οι εποχιακές διακυμάνσεις του καιρού αποτελούν επίσης έναν κίνδυνο όσον αφορά στο θερμικό στρες.

Σε ταξίδια μεγάλης διάρκειας στα οποία τα ζώα μπορεί να μεταφέρονται σε διάφορες κλιματικές ζώνες, ο κίνδυνος της θερμικής καταπόνησης είναι αυξημένος. Ο μηχανικός αερισμός πρέπει να μεταφέρει εξωτερικά τη ζέστη και την υγρασία και να παρέχει ένα περιβάλλον στο οποίο ο κίνδυνος θερμικής καταπόνησης να ελαχιστοποιείται. Ο σχεδιασμός και η λειτουργία αυτών των συστημάτων πρέπει να βασίζεται στην κατανόηση των απαιτήσεων των ζώων, πέρα και πάνω από αυτές που απαιτεί η τρέχουσα νομοθεσία. Είναι σημαντικό να αντιλαμβανόμαστε τις **αρχές των ανώτερων και κατώτερων ορίων θερμοκρασίας** και των ουδέτερων θερμικά ζωνών ώστε να εξασφαλίζεται αποτελεσματικότητα στον εξαερισμό και στη λειτουργία του. Επιπλέον παράμετροι όπως η υγρασία και το βρεγμένο έριο, μπορούν επίσης να επηρεάσουν την αποδεκτή διακύμανση της θερμοκρασίας.

Ο αερισμός μπορεί να είναι **φυσικός ή μηχανικός**. Φυσικός αερισμός εφαρμόζεται σε οχήματα που χρησιμοποιούνται για μικρής διάρκειας (κάτω των 8 ωρών) ταξίδια, ενώ ο μηχανικός αερισμός αποτελεί απαίτηση της νομοθεσίας για μεγάλης διάρκειας ταξίδια. Σύμφωνα με τον Κανονισμό, η ελάχιστη ικανότητα παροχής αέρα των ανεμιστήρων δεν μπορεί να είναι χαμηλότερη από 60m³/h ανά 100 kg ζώντος βάρους. Η

αποτελεσματικότητα του μηχανικού αερισμού είναι ιδιαίτερα σημαντική σε **μεταφορές από χώρες της Βόρειας Ευρώπης προς Μεσογειακές χώρες** που έχουν θερμό κλίμα. Για παράδειγμα, συχνές στάσεις εξαιτίας κυκλοφοριακής καθυστέρησης ή ελέγχων στα σύνορα χωρών με θερμό κλίμα, μπορούν να οδηγήσουν σε αύξηση της εσωτερικής θερμοκρασίας στο όχημα, με αποτέλεσμα τη θερμική καταπόνηση των μεταφερόμενων ζώων. Ο εξαερισμός είναι επίσης σημαντικός στον περιορισμό της συγκέντρωσης αμμωνία από τα κόπρανα και τα ούρα των ζώων και διοξειδίου του άνθρακα από τις εκπνοές μέσα στο όχημα.

Οι κακές αναρτήσεις του οχήματος μπορούν επίσης να επηρεάσουν την ευζωία των ζώων. Υπερβολικές δονήσεις μπορεί να οδηγήσουν σε συμπτώματα που ποικίλουν από ναυτία έως μυϊκή κόπωση. Επίσης οι μη ολισθηρές **επιφάνειες δαπέδου** είναι πολύ βασικές για την πρόληψη των πτώσεων.

Θα πρέπει να υπάρχει στο δάπεδο επαρκής και στεγνή στρωμνή με ικανότητα απορρόφησης υγρών. Επαρκείς ποσότητες στρωμνής επιτρέπουν στα ζώα να έχουν μεγαλύτερη άνεση και διευκολύνουν την ανάπαυσή τους. Εάν δεν υπάρχει η κατάλληλη στρωμνή (είδος και/ή ποιότητα και/ή ποσότητα) σε συνδυασμό με υψηλές θερμοκρασίες, η ευζωία των ζώων επηρεάζεται. Η παρουσία στρωμνής επίσης μπορεί να καταστήσει το έδαφος μη ολισθηρό και αυτός ο παράγοντας είναι βασικός για την πρόληψη ολισθήσεων και πτώσεων.

Οι επιστήμονες συστήνουν ότι πέρα από τις παραμέτρους που απαιτεί η νομοθεσία, **η παρακολούθηση παραμέτρων** όπως η σχετική υγρασία, οι δονήσεις του οχήματος και το συνολικό βάρος κατά τη φόρτωση μπορούν να παρέχουν επιπλέον πληροφορίες για την εκτίμηση της ευζωίας των ζώων κατά τη μεταφορά. Ωστόσο, αρκετοί από τους εξοπλισμούς (π.χ. αυτός για τη μέτρηση της σχετικής υγρασίας) δεν είναι ακόμη αρκετά ακριβής για την εφαρμογή του σε συνήθεις εμπορικές μεταφορές. Από την άλλη, ο αυτόματος έλεγχος του μηχανικού αερισμού με την καταγραφή της θερμοκρασίας, είναι τεχνικά εφικτός και οι νέες έρευνες προτείνουν ότι η εφαρμογή του είναι προς όφελος της ευζωίας των ζώων κατά τη μεταφορά.

2.3.1 Σχεδιασμός και συντήρηση του οχήματος

Ορθές πρακτικές σχετικά με το σχεδιασμό και συντήρηση του οχήματος

57. Τα υλικά που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή των οχημάτων θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να **καθαρίζονται αποτελεσματικά**. Θα πρέπει να εφαρμόζεται καθαρισμός ανάμεσα σε δύο ταξίδια.
58. Οι εσωτερικές επιφάνειες του οχήματος θα πρέπει να είναι **ομαλές ώστε να μειώνεται ο κίνδυνος βλάβης από την πίεση ή μώλωπες**.
59. Οι πόρτες και οι είσοδοι θα πρέπει να είναι **φαρδιές ώστε να εξασφαλίζουν την ελεύθερη κίνηση των προβάτων** και να ελαχιστοποιούνται οι τραυματισμοί.
60. Πρέπει να είναι δυνατή η **παρατήρηση των ζώων συνεχώς** από το εξωτερικό του οχήματος, π.χ. ανοίγοντας τα πλάγια ανοίγματα ή την πίσω πόρτα χωρίς να μπορούν τα πρόβατα να αποδράσουν.
61. Τα **αέρια της εξάτμισης** του οχήματος δεν πρέπει να εισέρχονται στο εσωτερικό του, για την αποφυγή αναπνευστικών προβλημάτων των ζώων.
62. Το όχημα θα πρέπει να είναι κατασκευασμένο έτσι ώστε **να μην παγιδεύονται τα πόδια των προβάτων και να μην τραυματίζονται**.

63. Οι επιφάνειες δαπέδου πρέπει να είναι σχεδιασμένες έτσι ώστε να **μεγιστοποιούν τη συγκράτηση των ζώων** και να ελαχιστοποιούν την ολίσθηση και την πτώση. Σχεδιασμός που βελτιώνει τη συγκράτηση περιλαμβάνει αυλακώσεις στην επιφάνεια. Αν τα πρόβατα γλιστρούν και πέφτουν, πρέπει να εντοπιστεί το αίτιο και να ληφθούν τα απαραίτητα διορθωτικά μέτρα.
64. Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει για τα **πολυεπίπεδα οχήματα**. Αυτά πρέπει να είναι κατάλληλα σχεδιασμένα, συντηρημένα και με σωστή διαχείριση, έτσι ώστε τα ζώα να είναι προστατευμένα και ζώα από τους επάνω ορόφους να μη ρυπαίνουν τα ζώα των κάτω ορόφων.
65. Τα **χωρίσματα πρέπει να υπάρχουν** όταν το ταξίδι γίνεται σε λοφώδεις διαδρομές ή δρόμους με μεγάλη κυκλοφορία ή όταν μεταφέρονται λίγα πρόβατα, έτσι ώστε να προλαμβάνονται πτώσεις και τραυματισμοί. Τα χωρίσματα μπορούν επίσης να χρησιμοποιούνται και για το διαχωρισμό των ζώων, όταν απαιτείται.
66. Σε ταξίδια μεγάλης διάρκειας, το όχημα πρέπει να είναι εφοδιασμένο με τουλάχιστον **τέσσερις αισθητήρες θερμοκρασίας ανά όροφο**. Ο λόγος είναι ότι η θερμοκρασία εντός του οχήματος ποικίλει ανάλογα με το που βρίσκονται τα ζώα (οι υψηλότερες θερμοκρασίες είναι πιθανό να υπάρχουν στο πρόσθιο μέρος του οχήματος και στο υψηλότερο σημείο, ενώ οι χαμηλότερες θερμοκρασίες είναι πιθανό να υπάρχουν στο χαμηλότερο σημείο του οπίσθιου τμήματος του οχήματος).
67. Σε ταξίδια μεγάλης διάρκειας, το όχημα πρέπει να διαθέτει **σύστημα δορυφορικής πλοήγησης (GPS)**, αυτό επιτρέπει στην αρμόδια αρχή να εντοπίζει τα οχήματα και τα διασφαλίζει ότι ακολουθούνται τα ημερολόγια ταξιδιού.
68. Οι απαραίτητες μηχανικές επισκευές (π.χ. αλλαγή λάστιχου) και η τακτική συντήρηση θα πρέπει να γίνονται κανονικά ώστε να προλαμβάνονται άσκοπες καθυστερήσεις.

Βέλτιστες πρακτικές σχετικά με το σχεδιασμό και συντήρηση του οχήματος

69. Τα αρνιά και τα προσφάτως κουρεμένα πρόβατα (έως 10 ημέρες από το κούρεμα) είναι ευαίσθητα στο ψύχος και πρέπει να μεταφέρονται σε οχήματα **με κλεισμένες προσόψεις ή να παρέχουν προστασία από τις καιρικές συνθήκες** που μπορούν να προκαλέσουν θερμική καταπόνηση λόγω ζέστης ή ψύχους. Τα προσφάτως κουρεμένα πρόβατα, **και μόνο εφόσον δεν έχουν κουρευτεί τουλάχιστον 24 ώρες πριν την έναρξη του ταξιδιού**, πρέπει να μεταφέρονται μόνο εάν φέρουν έριο μήκους τουλάχιστον 7.0mm (αυτό γίνεται εφικτό είτε αφήνοντας να αναπτυχθεί εκ νέου το έριό τους, είτε κουρεύοντάς τα με την κατάλληλη μηχανή);
70. **Το όχημα θα πρέπει να ελέγχεται μετά από κάθε ταξίδι.**
71. Οτιδήποτε συμβεί κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, θα πρέπει να **καταγράφεται** και όλα τα θέματα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται πριν την έναρξη του νέου ταξιδιού.
72. **Έλεγχοι ρουτίνας του οχήματος και της συντήρησής του θα πρέπει να γίνονται** τουλάχιστον μια φορά το χρόνο.

2.3.2 Διαθέσιμος Χώρος στο όχημα

Ορθές πρακτικές για το διαθέσιμο χώρο στο όχημα

73. Τα οχήματα μεταφοράς ζώντων ζώων θα πρέπει να είναι σχεδιασμένα έτσι, ώστε να εξασφαλίζουν ότι τα πρόβατα **μπορούν να σηκώνονται από το δάπεδο και να στέκονται σε όρθια θέση χωρίς να έρχεται σε επαφή το κεφάλι τους με τον επάνω όροφο** και να έχουν τον βέλτιστο αερισμό.

74. Τα πρόβατα που φέρουν έριο και τα αρνιά ≥ 26 kg με πυκνό τρίχωμα θα πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους επιπλέον **25 % περισσότερο χώρο από τα κουρεμένα.**

Βέλτιστες πρακτικές για το διαθέσιμο χώρο στο όχημα

75. Για τα πρόβατα **ο χώρος πάνω από το ψηλότερο σημείο του σώματός τους** θα πρέπει να είναι τουλάχιστον 15 cm στα οχήματα με μηχανικό αερισμό και 30 cm σε οχήματα με φυσικό αερισμό.
76. Ο διαθέσιμος χώρος για τα πρόβατα ποικίλλει ανάλογα με το αν πρόκειται για πρόβατα που φέρουν έριο, αρνιά ή κουρεμένα πρόβατα, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 2.

Πίνακας 2.2 Συνιστώμενοι διαθέσιμοι χώροι για πρόβατα

	Πρόβατα που φέρουν έριο		Αρνιά και κουρεμένα πρόβατα	
Βάρος ζώου (kg)	Ταξίδι μικρής διάρκειας (m ²)	Ταξίδι μεγάλης διάρκειας (m ²)	Ταξίδι μικρής διάρκειας (m ²)	Ταξίδι μεγάλης διάρκειας (m ²)
20			0.21	0.27
30			0.28	0.36
40	0.39	0.51	0.34	0.43
50	0.45	0.60	0.35	0.50
60	0.51	0.67	0.40	0.57
70	0.56	0.75	0.44	0.63
80	0.61	0.82	0.48	0.69

77. Οι παραπάνω διαθέσιμοι χώροι μπορούν να αυξηθούν εάν οι θερμοκρασίες είναι πολύ υψηλές ή εάν το ταξίδι θα είναι πιθανώς στρεσογόνο.

2.3.3 Στρωμνή στο όχημα

Ορθές πρακτικές για τη στρωμνή

78. Τα υλικά που χρησιμοποιούνται θα πρέπει να είναι **άνετα, ώστε τα ζώα να ξαπλώνουν, μη ολισθηρά και πολύ απορροφητικά.**
79. **Τα αρνιά ≤ 20 kg χρειάζονται ιδιαίτερη προσοχή.** Πρέπει να τους παρέχεται αρκετή στρωμνή ή ανάλογο υλικό που να εγγυάται άνεση κατάλληλη για τον αριθμό των μεταφερόμενων ζώων, τη διάρκεια του ταξιδιού και τις καιρικές συνθήκες.

Βέλτιστες πρακτικές για τη στρωμνή

80. **Πριονίδι από μαλακό ξύλο**, τεμάχια 1 με 2 mm μέγεθος, μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Ωστόσο, θα πρέπει να αποφεύγεται η χρήση πριονιδιού εάν τα ζώα μεταφέρονται στο σφαγείο, καθώς μπορεί να αυξήσει τη μόλυνση του σφαγίου. Τα ούρα και τα κόπρανα κολλούν στο έριο των ζώων, θέτοντας σε κίνδυνο την υγιεινή κατά τη διάρκεια της σφαγής. Σε αυτή την περίπτωση, **το άχυρο και ο φλοιός ρυζιού** αποτελούν καλύτερες επιλογές.
81. Κατά τη διάρκεια του **ψύχους**, πρέπει **να χρησιμοποιείται αυξημένη ποσότητα στρωμνής και να απομακρύνεται η υγρή στρωμνή**, μετά από κάθε ταξίδι ώστε να αποφεύγεται η καταπόνηση λόγω ψύχους εντός του οχήματος.

82. Κατά τη διάρκεια **θερμών καιρικών συνθηκών**, μη χρησιμοποιείτε άχυρο. Είναι προτιμότερο να χρησιμοποιήσετε **υγρή άμμος, υγρά ροκανίδια, πριονίδια ή φλοιό ρυζιού**.

2.3.4 Καταγραφή και αξιολόγηση

Ορθές πρακτικές για την καταγραφή και αξιολόγηση

83. Τα οχήματα που πραγματοποιούν ταξίδια μεγάλης διάρκειας πρέπει να είναι **εξοπλισμένα έτσι ώστε όλα τα μεταφερόμενα ζώα να μπορούν να επιθεωρούνται και να ελέγχονται**.

84. Το όχημα θα πρέπει να είναι σχεδιασμένο έτσι ώστε κατά τη διάρκεια του ταξιδιού σε κάθε στάση ο οδηγός να μπορεί να ελέγχει:

- ο Την κατάσταση υγείας και ευζωίας των προβάτων
- ο Τυχόν μώλωπες, τραύματα, βρεγμένο τρίχωμα ή χωλότητα
- ο Ταχύπνοια ή ρίγος των ζώων
- ο Πιθανή βλάβη του οχήματος

85. Συστήματα καταγραφής του **χρόνου, της τοποθεσίας και παραμέτρων, όπως η θερμοκρασία του αέρα**, πρέπει να υπάρχουν στο όχημα. Βελτιώνουν την εκτίμηση της ευζωίας κατά τη μεταφορά σε ελέγχους ρουτίνας και μειώνουν το διαχειριστικό βάρος που σχετίζεται με το ημερολόγιο ταξιδιού.

Βέλτιστες πρακτικές για την καταγραφή και αξιολόγηση

86. Η καταγραφή παραμέτρων όπως η **σχετική υγρασία, οι δονήσεις και το συνολικό βάρος φόρτωσης** μπορούν να χρησιμοποιηθούν ώστε να παρέχουν επιπλέον πληροφορίες για την εκτίμηση της ευζωίας κατά τη μεταφορά.

2.4. Προετοιμασία των ζώων

Αρκετές παράμετροι του σταδίου της προετοιμασίας σχετίζονται με τα ζώα που πρόκειται να μεταφερθούν. Έχουν σκοπό να αντιμετωπίσουν τους βασικούς κινδύνους οι οποίοι αναφέρονται στην παράγραφο 0.2 και να αποφύγουν:

- ο Πολύ μεγάλες **διάρκειες φόρτωσης**, οι οποίες μπορεί να είναι ιδιαίτερα στρεσογόνες σε θερμές καιρικές συνθήκες, όταν τα οχήματα είναι ακινητοποιημένα και δεν υπάρχει επαρκής αερισμός.
- ο **Ζώα που δεν είναι ικανά για μεταφορά** και των οποίων η κατάσταση μπορεί να χειροτερέψει κατά τη διάρκεια της μεταφοράς και να προκαλέσει πόνο στα ζώα.

2.4.1 Προετοιμασία των ζώων και του εξοπλισμού

Τα βασικά σημεία που μπορεί να έχουν επίδραση στην ευζωία των ζώων πριν την έναρξη του ταξιδιού συμπεριλαμβάνουν το επίπεδο **οικειότητας των ζώων**. Ζώα που έχουν οικειότητα μεταξύ τους, πρέπει να βρίσκονται στο ίδιο διαμέρισμα. Η ανάμιξη ζώων που δεν έχουν οικειότητα και προέρχονται από διαφορετικές ομάδες, αυξάνει το στρες και μπορεί να οδηγήσει σε επιθετικότητα και 'τσακωμούς'.

Ένα άλλο σημαντικό θέμα είναι η **ποσότητα του νερού και της τροφής** που λαμβάνουν τα ζώα πριν από το ταξίδι. Η νηστεία μειώνει την ακαθαρσία των ζώων κατά τη μεταφορά. Ωστόσο, είναι βασικό η νηστεία να μην είναι μεγάλης διάρκειας γιατί προκαλεί πείνα στα ζώα, μειώνει τα ενεργειακά επίπεδα, μπορεί να οδηγήσει σε κόπωση και αφυδάτωση κατά τη διάρκεια του ταξιδιού και επηρεάζει αρνητικά την ποιότητα του κρέατος (ξηρό, σκληρό και σκούρο κρέας). Για τα ταξίδια μεγάλης διάρκειας είναι απαραίτητο να χορηγείται στα ζώα τροφή και νερό.

Ορθές πρακτικές για την προετοιμασία των ζώων

87. Οργανώστε τα ζώα σε **ομοιογενείς ομάδες** πριν τη φόρτωση. Οι ομάδες πρέπει να αποτελούνται από ζώα ίδιου μεγέθους και ηλικίας και ιδανικά, από την ίδια ομάδα προβάτων που ήταν πριν τη μεταφορά. Αυτό είναι σημαντικό για την μείωση του στρες των προβάτων κατά τη φόρτωση/εκφόρτωση και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.
88. Ελέγξτε και καταγράψτε τη **σήμανση** (ενώτια, ενδοστομαχικοί βώλοι, κλπ.) όλων των ζώων που πρόκειται να μεταφερθούν.

Βέλτιστες πρακτικές για την προετοιμασία των ζώων

89. **Η νηστεία πριν από μεταφορές μικρής διάρκειας (λιγότερο από 2 ώρες) δεν είναι απαραίτητη.** Η διάρκεια της νηστείας στην εκτροφή δεν πρέπει να ξεπερνά τις 12 ώρες.
90. Τα πρόβατα θέλουν να καταναλώνουν μόνο **γνωστή τροφή**. Για το λόγο αυτό, χρησιμοποιείτε είτε την κανονική τους τροφή κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, είτε τροφή που τους έχει χορηγηθεί αρκετές ημέρες πριν την αναχώρηση.
91. Στα πρόβατα πρέπει να χορηγείται **σανός ή ίνες πριν τη μεταφορά** έτσι ώστε να αντέξουν το ταξίδι, ιδιαίτερα αν είναι σε γαλουχία.

2.4.2 Ικανότητα των ζώων για μεταφορά

Είναι απαραίτητο να ελέγχουμε την ικανότητα κάθε προβάτου πριν τη φόρτωση, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές απαιτήσεις της νομοθεσίας. Ζώα σε προχωρημένη εγκυμοσύνη (> 90% εγκυμοσύνης), αμέσως μετά τον τοκετό, ή αρνιά ηλικίας μικρότερης της μιας εβδομάδας δεν πρέπει να μεταφέρονται. Επιπλέον, δεν πρέπει να μεταφέρονται ζώα τα οποία εμφανίζουν μια από τις παρακάτω καταστάσεις:

- ο Ζώα τα οποία εμφανίζουν σοβαρό πόνο όταν κινούνται π.χ. ζώα με κατάγματα στη λεκάνη ή στα άκρα.
- ο Ζώα με σοβαρές αιμορραγίες.
- ο Ζώα τα οποία μπορούν να σταθούν μόνο όταν πιεστούν να το κάνουν (π.χ. κάθε αδύναμο, κουρασμένο ή εξασθενημένο ζώο).
- ο Ζώα με χωλότητα, σε τέτοιο βαθμό ώστε να μπορούν να δεχτούν λίγο ή καθόλου βάρος στο ένα πόδι.
- ο Ζώα από τα οποία έχουν αφαιρεθεί τα κέρατα πρόσφατα και το τραύμα δεν έχει επουλωθεί.
- ο Ζώα με εμφανή καρδιαγγειακά ή αναπνευστικά προβλήματα.
- ο Ζώα με εμφανή έλλειψη ισορροπίας (π.χ. ζώα τα οποία δυσκολεύονται να ισορροπήσουν).
- ο Τυφλά ζώα.
- ο Τραυματισμένα ή ζώα μη ικανά για μεταφορά, πρέπει να μεταφέρονται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις και κάτω από στενή επίβλεψη

Ορθές πρακτικές για την ικανότητα για μεταφορά

92. Τα πρόβατα πρέπει να αξιολογούνται ως προς την ικανότητά τους για μεταφορά μεγάλης διάρκειας, **πριν τη φόρτωση και από εκπαιδευμένο άτομο.**
93. Ο **εκτροφέας και ο μεταφορέας είναι υπεύθυνοι** για να διασφαλίσουν ότι το ζώο είναι ικανό για το ταξίδι που πρόκειται να γίνει.
94. Σε περιπτώσεις που ο κάτοχος έχει αμφιβολία για την ικανότητα του ζώου για μεταφορά, πρέπει να **καλέσει κτηνίατρο**, ο οποίος θα εκδώσει κτηνιατρικό πιστοποιητικό που θα δηλώνει την ικανότητα του ζώου.
95. Εάν το πρόβατο είναι **ακατάλληλο για το ταξίδι**, θα πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες ενέργειες για φροντίδα, θεραπεία ή ευθανασία του ζώου, το συντομότερο δυνατό.

Βέλτιστες πρακτικές για την ικανότητα για μεταφορά

96. Η ελάχιστη ηλικία στην οποία τα αρνιά μπορούν να μεταφερθούν ποικίλλει ανάλογα με τη διάρκεια του ταξιδιού. Οι συστάσεις που εμφανίζονται στον πίνακα 2.2 θα πρέπει να τηρούνται.

Πίνακας 2.3 Ελάχιστη ηλικία των αρνιών που μεταφέρονται σε σχέση με τη διάρκεια μεταφοράς

Ηλικία αρνιών	Διάρκεια μεταφοράς
Από 10 έως 15 ημερών	≤ 2h
Από 15 ημερών έως 6 εβδομάδων	≤ 8h
Πάνω από 6 εβδομάδων Πάνω από 8 εβδομάδων (για ζώα που απογαλακτίζονται αργότερα)	≥ 8h

97. Επιλογές αποτελεσματικής διαχείρισης προβάτων που θεωρούνται μη ικανά για μεταφορά είναι:
 - Η ανάπαυσή τους σε κατάλληλο χώρο
 - Πρόβλεψη για προστασία, τροφή και νερό
 - Κτηνιατρικές φροντίδες εάν απαιτούνται
 - Ευθανασία εάν απαιτείται

3. Χειρισμός και φόρτωση

3.1 Εισαγωγή

Η φόρτωση αποτελεί μια από τις πιο στρεσογόνες διαδικασίες για τα πρόβατα. Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας, τα ζώα απομακρύνονται από το στάβλο και φορτώνονται σε ένα όχημα μέσω ράμπας ή με ανέλκυση. **Το στρες που βιώνουν τα ζώα είναι τόσο σωματικό όσο και ψυχολογικό.** Το ζώο πρέπει να καταβάλλει επιπλέον προσπάθεια κατά τη διάρκεια της μεταφοράς του στο όχημα και το ψυχολογικό στρες συμβαίνει επειδή τα ζώα εγκαταλείπουν το οικείο τους περιβάλλον για να βρεθούν σε ένα εντελώς διαφορετικό. Επιπλέον, τα ζώα χειρίζονται άγνωστοι άνθρωποι.

Για να περιοριστεί το στρες κατά τη φόρτωση, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα παρακάτω δύο σημεία κλειδιά:

- Πρώτον, ο σχεδιασμός των εγκαταστάσεων της εκτροφής και ο σχεδιασμός της ράμπας του οχήματος πρέπει να διευκολύνουν την κίνηση των ζώων και να μειώνουν το στρες. Κακός σχεδιασμός του εξοπλισμού φόρτωσης και εκφόρτωσης, σε συνδυασμό με τους κακούς χειρισμούς, μπορεί να προκαλέσουν ολίσθηση, πτώση, μώλωπες και τραυματισμούς, καθώς και επιπλέον στρες στα ζώα, με αποτέλεσμα την παραγωγή κακής ποιότητας κρέατος και οικονομικές απώλειες.
- Δεύτερον, οι απότομοι χειρισμοί των ζώων πρέπει να αποφεύγονται. Αυτό προϋποθέτει ότι το προσωπικό το οποίο εμπλέκεται σε αυτή τη διαδικασία έχει εμπειρία στο χειρισμό των προβάτων και γνώση της φυσιολογικής συμπεριφοράς τους. Τα πρόβατα είναι ζώα που ζουν ομαδικά και έχουν ισχυρό κοινωνικό ένστικτο, επομένως τείνουν να περπατούν το ένα δίπλα στο άλλο. Υποφέρουν από στρες όταν χειρίζονται σε ομάδες μικρότερες των πέντε ζώων, ενώ μεταφορά ενός μόνο προβάτου δεν συστήνεται. Με αυτή την έννοια, μπορεί να παρατηρηθεί στα πρόβατα που υποφέρουν από στρες απομόνωσης, φωνή και τρίξιμο των δοντιών. Πριν τη φόρτωση θα πρέπει να τους δοθεί επαρκής χρόνος. Απότομοι χειρισμοί μπορεί να προκαλέσουν και μώλωπες.

Η φόρτωση ξεκινά όταν το πρώτο πρόβατο εξέρθει από την εκτροφή, το κέντρο συγκέντρωσης ή το Σημείο Ελέγχου και οδηγηθεί προς το όχημα και τελειώνει όταν όλα τα πρόβατα βρίσκονται εντός του οχήματος (με το τελευταίο ζώο που φορτώνεται). Η εκφόρτωση και η μεταφορά τελειώνουν όταν το τελευταίο ζώο ξεφορτωθεί από το όχημα (στον τελικό προορισμό).

3.2 Εξοπλισμός φόρτωσης

Ορθές πρακτικές για τον εξοπλισμό φόρτωσης

98. Οι χώροι φόρτωσης θα πρέπει **να έχουν προετοιμαστεί πριν τη μεταφορά.**
99. Τα κάγκελα στις ράμπες θα πρέπει να έχουν το **κατάλληλο ύψος** ώστε τα ζώα να μην πηδούν από πάνω, με τα κενά αρκετά στενά στο τέλος ώστε να μην πιάνονται τα άκρα τους ή να γλιστρούν ανάμεσά τους και να τραυματίζονται.
100. Η ράμπα θα πρέπει να έχει **αντιολισθητική επιφάνεια.**

101. Η κλίση της ράμπας δεν πρέπει να είναι πάνω από 26 μοίρες γωνία, δηλαδή οι ράμπες πρέπει να έχουν μέγιστο ύψος **50 cm όταν μετρούνται 1 μέτρο από την άκρη της ράμπας**.
102. Το πλάτος της ράμπας πρέπει **να επιτρέπει στα ζώα να περπατούν μαζί**. Τα πρόβατα είναι ομαδικά ζώα και έχουν ισχυρό κοινωνικό ένστικτο, επομένως συνηθίζουν να περπατούν πλάι πλάι.
103. Το πλάτος της ράμπας πρέπει **να ισούται τουλάχιστον με το πλάτος του οχήματος**.
104. Ο μεταφορέας θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι η ράμπα και το όχημα είναι **σωστά συνδεδεμένα**, και ότι κάθε κενό ανάμεσά τους είναι αρκετά στενό ώστε να ελαχιστοποιήσει την πιθανότητα τραυματισμού των προβάτων κατά τη φόρτωση.
105. Όταν η κλίση είναι πιο απότομη από **10 μοίρες**, δηλαδή 17.6 cm ύψος για μέτρηση σε 1 μέτρο οριζόντια απόσταση, **στις ράμπες πρέπει να υπάρχουν κατάλληλα δοκάρια στήριξης των ποδιών**, τα οποία εξασφαλίζουν ότι τα ζώα ανεβαίνουν ή κατεβαίνουν χωρίς δυσκολίες και κινδύνους.
106. Οι ανελκυστήρες και οι επάνω όροφοι πρέπει να έχουν **δοκούς ασφαλείας** ώστε να αποφεύγεται η πτώση ή η απόδραση των ζώων κατά τη φόρτωση και εκφόρτωση.
107. Εάν δεν είναι επαρκής ο έλεγχος του οχήματος κατά τη διάρκεια της νύχτας ή όταν δεν υπάρχει αρκετό φως, μια **φορητή πηγή φωτός θα πρέπει να είναι διαθέσιμη**.

Βέλτιστες πρακτικές για τον εξοπλισμό φόρτωσης

108. Το **ύψος στα κάγκελα της ράμπας πρέπει να είναι 1.2m**, χωρίς κενά που μπορούν να προκαλέσουν τραυματισμούς στα ζώα και να εμποδίζουν τη μετακίνησή τους.
109. **Σταθερές προεκτάσεις δαπέδου** πρέπει να χρησιμοποιούνται προκειμένου να καλύψουν τυχόν κενά ανάμεσα στο δάπεδο της ράμπας και του οχήματος, μέσω των οποίων θα μπορούσε να γλιστρήσει ένα ζώο ή ένα άκρο του.
110. **Ένα στρώμα από στρωμνή** θα πρέπει να χρησιμοποιείται ώστε να καλύπτει το δάπεδο της ράμπας φόρτωσης ώστε να αυξήσει τη στήριξη στο δάπεδο και να αποφευχθούν ολισθήσεις ή πτώσεις των ζώων.
111. **Η κλίση της ράμπας θα πρέπει να είναι** όσο το δυνατό μικρότερη (π.χ. **λιγότερο από 10°**) και συνιστάται η περαιτέρω μείωση της κλίσης κατά την εκφόρτωση, ιδίως για αρνιά. Ένας τρόπος να μειωθεί η κλίση της ράμπας είναι να αυξηθεί το μήκος της με την προσθήκη φορητής ράμπας που χρησιμοποιείται ως επέκταση της ράμπας του οχήματος.

3.3 Χειρισμός των ζώων κατά τη φόρτωση

Ορθές πρακτικές για τους χειρισμούς κατά τη φόρτωση

112. Τα πρόβατα είναι κοινωνικά ζώα. Στρεσάρονται λιγότερο όταν είναι μαζί με άλλα πρόβατα. Για το λόγο αυτό **θα πρέπει να χειρίζονται σε ομάδες** με ήρεμο και χωρίς φωνές τρόπο ώστε να ελαχιστοποιείται το στρες και οι τραυματισμοί.
113. Τα πρόβατα αντιδρούν στον κίνδυνο, για αυτό να λειτουργείτε με ηρεμία προς αυτά και να αποφεύγετε τον πανικό. **Θόρυβοι, φωνές και απότομες κινήσεις πρέπει να αποφεύγονται**.
114. **Πρόβατα που έχουν έλλειψη χώρου** δεν πρέπει να πιέζονται, να σπρώχνονται με ηλεκτρικά μέσα ή να εφαρμόζονται σε αυτά υπερβολικοί χειρισμοί.

115. Εξασφαλίστε ότι **η ράμπα δεν έχει εμπόδια** ή οτιδήποτε άλλο το οποίο θα φοβίσει τα πρόβατα. Όταν απαιτούνται εκτεταμένοι χειρισμοί, θα πρέπει να εξετάζεται ο σχεδιασμός του εξοπλισμού.
116. Μετακινήστε τα ζώα από σκοτεινές σε φωτεινές περιοχές, τα ζώα μπορεί να διστάζουν να εισχωρήσουν σε σκοτεινότερες περιοχές.
117. Το άτομο που χειρίζεται τα πρόβατα κατά τη διαδικασία της μεταφοράς θα πρέπει να το κάνει με **τρόπο κατάλληλο για την κατηγορία των προβάτων** και να ελαχιστοποιεί τον πόνο και τους τραυματισμούς. Ειδικότερα:
 - ο Δε πρέπει να σηκώνει τα πρόβατα από το κεφάλι, τα αυτιά, τα κέρατα, το λαιμό, την ουρά, τα πόδια και το τρίχωμα.
 - ο Η μηχανική ανέλκυση των προβάτων θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι τα ζώα στηρίζονται και είναι ασφαλή όπως απαιτείται.
 - ο Δεν πρέπει να πετά ή να ρίχνει τα πρόβατα.
 - ο Δεν πρέπει να χτυπά ή να κλοτσά τα πρόβατα.
 - ο Ελέγξτε τα ζώα στους επάνω ορόφους, πριν κατεβάσετε την οροφή του οχήματος.
 - ο Ελέγξτε και από τις δύο πλευρές του οχήματος, όταν χρησιμοποιείτε το υδραυλικό σύστημα, ώστε να αποφύγετε να παγιδευτούν τα άκρα των ζώων.

Βέλτιστες πρακτικές για τους χειρισμούς των ζώων

118. Όλες οι τεχνικές για τους χειρισμούς θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το **ομαδικό ένστικτο των προβάτων**. Τα πρόβατα έχουν ένα ισχυρό ένστικτο να ακολουθούν το ένα το άλλο και μια «ζώνη πτήσης» που πρέπει να γίνεται αντιληπτή και να εφαρμόζεται για τους σωστούς χειρισμούς των προβάτων.
119. **Σημαίες που κυματίζουν ή πλαστικές σακούλες μπορούν να χρησιμοποιηθούν** ώστε να ενεργοποιήσουν τα ζώα να μετακινηθούν ώστε να διευκολυνθεί η διαδικασία της φόρτωσης. Αυτή είναι μια πρακτική και χρήσιμη μέθοδος, ιδιαίτερα για τα αρνιά.
120. Θα πρέπει να εφαρμόζονται για τη μετακίνηση των προβάτων πρακτικές θετικές για την ευζωία των ζώων, για τις συνθήκες εργασίας και το κέρδος. Σε αυτές περιλαμβάνονται:
 - ο Η **χρήση ενός εκπαιδευμένου προβάτου** που θα καθοδηγεί τα υπόλοιπα ζώα στο όχημα. Εάν αυτό δεν είναι εφικτό, μπορεί να χρησιμοποιηθεί το αρνί μιας προβατίνας που γέννησε πρόσφατα. Σε αυτή την περίπτωση, η μητέρα ακολουθεί το αρνί και η υπόλοιπη ομάδα ακολουθεί τη μητέρα.
 - ο Η **χρήση ενός θετικού κινήτρου** μπροστά από τα ζώα. Το κίνητρο θα μπορούσε να είναι ένας κουβάς με τροφή για πρόβατα ή ένα μπουκάλι ταΐσματος για τα αρνιά. Είναι σημαντικό τα ζώα να είναι εξοικειωμένα με το κίνητρο αυτό, εάν όχι, τότε μπορεί να προκαλέσει στρες στα ζώα.
 - ο Η χρήση ενός **αδιαφανούς κινητού φράγματος** ύψους ενός μέτρου γύρω από την περιοχή από την οποία θα μετακινηθούν τα ζώα, με ένα μόνο άνοιγμα προς τη μεριά του οχήματος.
121. Η φόρτωση των προβάτων θα πρέπει να γίνεται **νωρίς το πρωί** όταν ο καιρός είναι πιθανόν να είναι ζεστός. Αυτό θα περιορίσει τη θερμική καταπόνηση των ζώων.

4. Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού

4.1 Εισαγωγή

Όσο μακρύτερο είναι το ταξίδι, τόσο μεγαλύτερος είναι ο κίνδυνος να επηρεαστεί αρνητικά η ευζωία. Υπάρχουν τέσσερις βασικοί παράγοντες της μεταφοράς των ζώων, οι οποίοι έχουν αυξανόμενη επίδραση στην ευζωία καθώς αυξάνει η διάρκεια του ταξιδιού. Αυτοί έχουν να κάνουν με τη φυσιολογική κατάσταση του ζώου, την τροφή και το νερό, την ανάπαυση και τη θερμοκρασία του περιβάλλοντος. Εάν τα ζώα είναι **ικανά, κατάλληλα προετοιμασμένα για το ταξίδι και το ταξίδι έχει προγραμματιστεί σωστά**, είναι **πιθανό να φτάσουν στον προορισμό τους σε καλή κατάσταση ευζωίας** και ικανά να επανέλθουν σύντομα μετά την εκφόρτωση και ένα σχετικό μικρό διάστημα ανάπαυσης.

4.2 Οδήγηση

Οι οδηγοί παίζουν ένα από τους σημαντικότερους ρόλους στη μεταφορά ζώντων ζώων. Συνήθως έχουν την πλήρη ευθύνη για θέματα ευζωίας των ζώων στη διαδρομή. Ο τρόπος με τον οποίο οι οδηγοί λειτουργούν στα οχήματα, ο χρόνος τον οποίο αφιερώνουν στον έλεγχο της ευζωίας και το πόσο καλά είναι προετοιμασμένοι για να αντιμετωπίσουν επείγουσες καταστάσεις, επηρεάζουν καθοριστικά το αποτέλεσμα κάθε μεταφοράς ζώων.

Όταν στέκονται σε ένα κινούμενο όχημα, όλα τα ζώα παλεύουν να διατηρήσουν την ισορροπία τους και να αποφύγουν την επαφή με άλλα ζώα. Εάν το όχημα δεν κινείται ομαλά, τα ζώα θα αποτύχουν σε αυτή την προσπάθεια. Επιπλέον, η απότομη οδήγηση επιδρά αρνητικά πάνω στην ευζωία των ζώων και αυξάνει το στρες και τον κίνδυνο τραυματισμών. Τα βασικά προβλήματα στην ευζωία που σχετίζονται με την ποιότητα οδήγησης περιλαμβάνουν απώλεια της ισορροπίας. Στα πρόβατα, αυτός είναι ένας παράγοντας πρόκλησης στρες που σχετίζεται με τη μεταφορά επειδή **η ασταθής οδήγηση τα υποχρεώνει σε συνεχείς προσαρμογές της στάσης τους** ώστε να διατηρήσουν την ισορροπία τους και να αποφύγουν την πτώση.

Υπάρχει άμεση σχέση ανάμεσα στις οδηγικές ικανότητες, στην ποσότητα του στρες στα ζώα καθώς επίσης και στην αποδοτικότητα της επιχείρησης μεταφοράς. Ήπιες, σταθερές κινήσεις του οχήματος επιτρέπουν στα ζώα να ηρεμούν κατά τη διάρκεια ενός δύσκολου και απρόβλεπτου ταξιδιού. Επιστημονικές μελέτες έχουν καταδείξει ότι η απότομη οδήγηση όχι μόνο αυξάνει το μετρήσιμο στρες των μεταφερόμενων ζώων, αλλά και μειώνει σημαντικά την ποιότητα του παραγόμενου κρέατος. Εκτιμάται ότι υπάρχει διαφορά 20% στην κατανάλωση καυσίμου ανάμεσα στην οδήγηση σε έναν επίπεδο δρόμο με ανομοιόμορφες ταχύτητες έως 100km/h σε σύγκριση με μια ομοιόμορφη και ασφαλή ταχύτητα των 80km/h. Εάν συναντήσετε ένα όχημα που κινείται πιο αργά σε ένα δρόμο όπου δε μπορείτε να προσπεράσετε, είναι προτιμότερο να μείνετε πίσω και να διατηρήσετε ένα σταθερό ρυθμό οδήγησης παρά να προκαλέσετε μια δύσκολη κατάσταση την οποία δε μπορείτε να ελέγξετε.

Οι αρχές της διαχείρισης ενός βαρέος οχήματος HGV (Heavy Goods Vehicle) και η ικανότητα του ζώου να στηρίζεται μέσα σε αυτό με ασφάλεια είναι οι ίδιες. Ωστόσο, ο οδηγός έχει τον πλήρη έλεγχο του οχήματος αλλά μόνο μερικό έλεγχο των ζώων. Οι

οδηγοί αντισταθμίζουν αυτό το έλλειμμα με την εφαρμογή των γνώσεών τους για το πως συμπεριφέρονται τα ζώα κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες. Τα μεταφερόμενα ζώα έχουν περισσότερη πίεση στα πόδια από όση το φορτίο στα λάστιχα του οχήματος, και χρειάζεται να προσπαθήσουν πολύ για να στηριχτούν σε αυτά. Όσο περισσότερη δύναμη πρέπει να καταβάλλουν, τόσο μεγαλύτερο στρες υφίστανται.

Τα ήπια φρεναρίσματα βοηθούν τα ζώα να στέκονται στα πόδια τους με τη μικρότερη δυνατή προσπάθεια. Τα απότομα φρεναρίσματα έχουν σαν αποτέλεσμα περισσότερο στρες για τα ζώα, με αρνητικές επιπτώσεις στην ευζωία τους και τελικά κακή ποιότητα κρέατος.

Ορθές πρακτικές για την οδήγηση

122. Οι οδηγοί θα πρέπει να εφαρμόζουν ήπιες τεχνικές οδήγησης, να αποφεύγουν απότομες στροφές ή γρήγορες στάσεις, ώστε να ελαχιστοποιούν τις υπερβολικές κινήσεις των προβάτων και να προλαμβάνουν τραυματισμούς, μώλωπες, ολισθήσεις και πτώσεις των ζώων.
123. Οι οδηγοί θα πρέπει να αναγνωρίζουν τις δύσκολες συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάζονται. Υπάρχουν ελάχιστοι οδηγοί στους δρόμους στους οποίους απαιτούνται περισσότερες ικανότητες από ό,τι στους οδηγούς που μεταφέρουν ζώντα ζώα. Οι μεταφορείς ζώντων ζώων έχουν ένα όχημα με υψηλό κέντρο βάρους και ένα φορτίο ζωντανό και το οποίο δεν είναι δεμένο.
124. **Αποφύγετε τα απότομα φρεναρίσματα**
125. Προσπαθήστε να χρησιμοποιείτε **σταθερό γκάζι**
126. Βεβαιωθείτε ότι τα φρένα και το **σύστημα φρεναρίσματος** είναι σωστά συνδεδεμένα
127. Χρησιμοποιείτε το **φρένο μηχανής** ή την επιβράδυνση εάν χρειάζεται
128. Προσαρμόστε αυτόματο **anti-lock φρένο**
129. Παρότι υπάρχει ένα πολύ στενό χρονικά πρόγραμμα που πρέπει να τηρηθεί, οι οδηγοί θα πρέπει να τηλεφωνούν εάν αντιμετωπίζουν προβλήματα στο δρόμο, αντί να δημιουργούν πίεση στα ζώα, στο όχημα και στους ίδιους
130. Οδηγοί που ακολουθούν τις παρακάτω διαδικασίες, βοηθούν τα ζώα να φτάσουν στον προορισμό τους σε καλή κατάσταση:
 - α. **Ξεκινήστε σιγά** και αποφύγετε τις γρήγορες στάσεις. Απότομα ξεκινήματα και στάσεις, απότομες και γρήγορες στροφές κλπ, μπορεί να ρίξουν τα ζώα κάτω.
 - β. **Διατηρείστε σε κίνηση τα φορτωμένα οχήματα**, ιδιαίτερα όταν επικρατεί ζέστη. Με τον τρόπο αυτό θα υπάρχει μια συνεχής ροή αέρα που θα βοηθήσει τα ζώα να παραμένουν δροσερά και θα αποφεύγεται η δημιουργία αερίων από τα ζωικά απόβλητα.
 - γ. Προγραμματίστε να κάνετε **τακτικές στάσεις κατά τη μεταφορά** ώστε να ελέγχετε την ευζωία των ζώων (Υπάρχουν ζώα πεσμένα? Φαίνεται κάποιο άρρωστο? Είναι πολύ κρύα ή πολύ ζεστά?).
 - δ. Πραγματοποιείτε **ελέγχους ασφαλείας στο όχημα** όταν ελέγχετε και τα ζώα σε μια στάση. Βεβαιωθείτε ότι τα χωρίσματα βρίσκονται στη θέση τους και είναι ασφαλή, οι πόρτες είναι καλά κλεισμένες και η στρωμνή επαρκής.
 - ε. Ετοιμαστείτε να πάρετε αποφάσεις ή ακριβείς οδηγίες σχετικά με το πώς θα φροντίσετε τα ζώα ανάλογα με τις **μεταβαλλόμενες συνθήκες του καιρού**.

Βέλτιστες πρακτικές στην οδήγηση

131. Η ποιότητα της οδήγησης θα πρέπει να καταγράφεται με επιταχυνσιόμετρο προσαρμοσμένο στο όχημα.
132. Οι οδηγοί θα πρέπει να ελαχιστοποιούν το χρόνο κατά τον οποίο το όχημα που μεταφέρει ζώα **δεν βρίσκεται υπό έλεγχο**, ιδιαίτερα εάν υπάρχει κάποιος πιθανός ή ορατός κίνδυνος για την ευζωία.
133. Οι οδηγοί θα πρέπει **να αποφεύγουν την οδήγηση σε ώρες αιχμής** εάν αυτό είναι δυνατό.
134. Οι οδηγοί θα πρέπει να εξασφαλίζουν ότι **κατά τη διάρκεια ελέγχων στο δρόμο έχουν προτεραιότητα**. Η προτεραιότητα είναι προς όφελος των ζώων.
135. Οι οδηγοί θα πρέπει να **ζητούν προτεραιότητα σε περίπτωση καθυστερήσεων** που οφείλονται σε ατυχήματα.
136. Πρέπει να γίνονται έλεγχοι ρουτίνας στα μέσα μεταφοράς και στις πρακτικές των μεταφορέων που έχουν να κάνουν με το αν:
 - α. Ο οδηγός γνωρίζει τις **ενέργειες σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης** και να τις έχει διαθέσιμες στην καμπίνα του,
 - β. Το **όχημα είναι σε καλή κατάσταση** (πλευρές, δάπεδο, ράμπες και είσοδοι)
 - γ. ο **οδηγός φεύγει εντός 15 λεπτών** μετά τη φόρτωση των ζώων,
 - δ. ο οδηγός γνωρίζει τις **απαιτήσεις της εκτροφής** για φόρτωση και στρωμνή
 - ε. **επαρκής ποσότητα νερού** είναι διαθέσιμη για τα ζώα,
 - στ. ο οδηγός έχει την ικανότητα να **θέτει σε λειτουργία το μηχανικό αερισμό** κατά τη διάρκεια του ταξιδιού εάν απαιτείται,
 - ζ. **ελέγχεται η συμπεριφορά των προβάτων** κατά τις περιόδους ανάπαυσης (π.χ. αναπνοές, εφίδρωση κλπ).

4.3. Έλεγχος μικροκλίματος

Τα ζώα που μεταφέρονται σε ταξίδια μεγάλης διάρκειας υφίστανται εκτεταμένες πιέσεις λόγω υπερβολικού κρύου ή ζέστης ή μεταβολές των καιρικών συνθηκών, οι οποίες μπορεί να αυξήσουν το στρες της μεταφοράς. Το **εσωτερικό θερμικό μικροκλίμα στα οχήματα είναι βασικός παράγοντας ευζωίας** και μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα κινδύνου αναφορικά με τη θερμική καταπόνηση των ζώων λόγω κρύου ή ζέστης. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να δίνεται η απαραίτητη προσοχή στα παρακάτω

- ο ροή του αέρα στο όχημα
- ο ταχύτητα κατά την οδήγηση
- ο αριθμός, η τοποθεσία και οι συνθήκες των προγραμματισμένων στάσεων
- ο διαθέσιμος χώρος
- η κατάσταση των προβάτων

Κατά τη διάρκεια **θερμής περιόδου, ο αερισμός πρέπει να είναι αυξημένος** ώστε να διατηρείται η θερμοκρασία εντός της ουδέτερης ζώνης για τα ζώα. Η ποιότητα του αέρα δε θα πρέπει να αποτελεί πρόβλημα λόγω της υψηλής ροής του. Κατά τη διάρκεια **ψυχρής περιόδου, ο αερισμός πρέπει να είναι μειωμένος** (για τη διατήρηση ουδέτερης ζώνης θερμοκρασίας) και η ποιότητα του αέρα είναι πιθανό να χειροτερέψει.

Για συγκεκριμένο χώρο και τύπο οχήματος, ο δείκτης θερμοκρασίας – υγρασίας (THI) εντός του οχήματος μεταφοράς γενικά αυξάνεται όταν τα οχήματα είναι ακίνητα σε αναλογία με τη διάρκεια του ταξιδιού. Κατά τη διάρκεια ταξιδιών το καλοκαίρι, οι χρόνοι στάσης και η αύξηση της εξωτερικής θερμοκρασίας (>25 °C) μπορεί να οδηγήσουν σε θερμικό στρες. Η λύση σε αυτά τα προβλήματα πρέπει να περιλαμβάνει **τροποποίηση και**

βελτίωση του αερισμού, αναπτύσσοντας ενεργά συστήματα περιβαλλοντικού ελέγχου.

Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού ο οδηγός πρέπει να βρίσκεται σε εγρήγορση ώστε να παρατηρεί οποιοδήποτε πρόβλημα εμφανιστεί, ελέγχοντας τα ζώα και ενεργώντας όταν υπάρχει κάποιο πρόβλημα που επιδρά πάνω στα ζώα. Για να το πετύχει αυτό, είναι προτιμότερο να κάνει **συχνές στάσεις για έλεγχο** κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, ειδικά όταν πρόκειται για ταξίδια μεγάλης διάρκειας. Η θερμική επάρκεια στο φορτηγό επιτυγχάνεται ελέγχοντας για ζώα με ταχύπνοια (γεγονός το οποίο καταδεικνύει ότι η θερμοκρασία είναι πολύ υψηλή). Αυτό επίσης παρατηρείται όταν το όχημα είναι υπερφορτωμένο και υπάρχει ανεπαρκής αερισμός. Συνωστισμός των προβάτων δείχνει ότι τα ζώα κρυώνουν.

Ορθές πρακτικές για τον έλεγχο του μικροκλίματος

137. Η θερμοκρασία εντός του οχήματος δεν πρέπει να πέφτει κάτω από 5 °C ή να ανεβαίνει πάνω από 30 °C, με μια ανοχή 5 °C. **Επομένως σε κάθε περίπτωση η θερμοκρασία πρέπει να βρίσκεται μεταξύ 0 και 35 °C.**
138. Όταν έχει ζεστό καιρό, να αποφεύγετε το παρκάρισμα σε χώρους με ήλιο για μακρό χρονικό διάστημα. Πρακτικά, **παρκάρετε τα οχήματα που δε διαθέτουν μηχανικό αερισμό σε σωστή γωνία με την κατεύθυνση του αέρα**, με αρκετά ανοίγματα για να βελτιώσετε τη ροή του αέρα στο όχημα.
139. Ο επαρκής **αερισμός θα πρέπει να είναι διαθέσιμος πάντα** όταν τα ζώα βρίσκονται εντός του οχήματος.
140. **Ποτέ μην αφήνετε ένα όχημα/ρυμουλκούμενο** με ζώα κάπου χωρίς να λειτουργεί ο αερισμός και χωρίς να υπάρχει άτομο κοντά που να ελέγχει.
141. Σε συνθήκες υψηλής θερμοκρασίας, συστήνεται η **ελαχιστοποίηση του αριθμού των στάσεων**. Διαφορετικά, όταν είναι εφικτό, το όχημα θα πρέπει να σταματά σε χώρο σκιερό και που επιτρέπει τον αέρα να περνά μέσα από το όχημα και η ράμπα να είναι ανοιχτή. Μην παρκάρετε κοντά σε άλλα οχήματα γιατί μπορεί να μειωθεί η ροή του αέρα και να αυξηθεί ο κίνδυνος μεταφοράς ασθενειών.

Βέλτιστες πρακτικές για τον έλεγχο του μικροκλίματος

142. Η θερμοκρασία **θα πρέπει να ελέγχεται σε συνδυασμό με την υγρασία**. Αυτό επιτρέπει στο σύστημα καταγραφής να υπολογίζει αυτόματα το δείκτη θερμοκρασίας - υγρασίας (THI). Το σύστημα καταγραφής θερμοκρασίας και υγρασίας θα πρέπει να είναι εγκατεστημένο στην καμπίνα ώστε να διευκολύνεται η δουλειά του οδηγού (Σχ. 4.3).
143. Η ελάχιστη και μέγιστη θερμοκρασία εντός του οχήματος πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τη σχετική υγρασία και το έριο των προβάτων. **Η μέγιστη και ελάχιστη αποδεκτή τιμή** δίνονται στον Πίνακα 4.1.

Πίνακας 4.1. Προτεινόμενο θερμοκρασιακό εύρος για διαφορετικές κατηγορίες προβάτων προσαρμοσμένα στα επίπεδα Σχετικής Υγρασίας (RH) εντός του οχήματος (EFSA, 2004).

Είδος	Προτεινόμενο εύρος θερμοκρασιών όταν υπάρχει μηχανικός αερισμός		
	Ελάχιστη (°C)	Μέγιστη προσαρμοσμένη με υγρασία (°C)	
		RH < 80%	RH > 80%

Πρόβατα με έριο	0	28	25
Κουρεμένα	10	32	29

Σχήμα 4.1 Ένα παράδειγμα συσκευής ελέγχου μικροκλίματος

144. Οι οδηγοί πρέπει να εξασφαλίζουν ότι **ο αερισμός είναι επαρκής ΠΑΝΤΑ** ώστε να διατηρούνται οι κατάλληλες συνθήκες θερμοκρασίας και η ποιότητα του αέρα μέσα στο όχημα/ρυμουλκούμενο
145. **Η συμπεριφορά των ζώων και η κατανομή του χώρου** μέσα στο όχημα θα πρέπει να ελέγχεται και κάθε μη φυσιολογική συμπεριφορά που σχετίζεται με ανεπαρκή αερισμό θα πρέπει να καταγράφεται και να αντιμετωπίζεται
146. Θα πρέπει να γίνονται ενέργειες και να καταγράφονται εάν τα ζώα **εμφανίζουν σημάδια έκθεσης σε τοξικά αέρια**, όπως μάτια που δακρύζουν, ρινικό έκκριμα και βήχας, έμετος, οφθαλμικές διαταραχές ώστε τα ζώα να απομακρύνονται ή να βελτιώνεται ο αερισμός και να μειώνονται τα τοξικά αέρια.

147. Κατά τη διάρκεια ψύχους, πρέπει να υπάρχει φροντίδα ώστε να αποφεύγεται η θερμική καταπόνηση λόγω ψύχους και ψυχρού αέρα, ειδικά σε προσφάτως κουρεμένα πρόβατα και αρνιά σε ταξίδια μεγάλης διάρκειας. Ενέργειες για αποκατάσταση της υγείας των ζώων πρέπει να εφαρμόζονται όταν υπάρχουν ενδείξεις ότι τα ζώα κρυώνουν όπως:
- ο Περιμένετε για όταν θα υπάρχει περισσότερη ζέστη.
 - ο Μειώστε το διαθέσιμο χώρο ανάμεσα στα ζώα εάν έχουν περισσότερο από τον ελάχιστο απαιτούμενο (π.χ. ζώα εκτροφής).
 - ο Χορηγήστε τροφή πριν τη φόρτωση.
 - ο Παρέχετε επιπλέον στρωμή ή μόνωση.
 - ο Αυξήστε την προστασία από τις καιρικές συνθήκες για τα ζώα που βρίσκονται στο όχημα.
 - ο Προστατέψτε τα ζώα από ψυχρούς ανέμους με την προσθήκη πτερυγίων ή παραθύρων και τη χρήση υλικών προστασίας με πρόβλεψη και για σωστό αερισμό.
 - ο Περιορίστε τις κινήσεις του αέρα εντός των οχημάτων χρησιμοποιώντας πλευρικά καλύμματα που εμποδίζουν μερικώς τα ρεύματα αέρα. Εξασφαλίστε παράλληλα επαρκή αερισμό.
 - ο Διατηρείστε τα ζώα όσο το δυνατό πιο στεγνά. Η μεταφορά βρεγμένων ζώων μπορεί να προκαλέσει θανάτους όταν εκτεθούν σε ρεύματα αέρα. Ακόμη και το έριο των προβάτων δε μπορεί να τα προστατεύσει από τον ψυχρό αέρα όταν είναι βρεγμένο.
 - ο Προστατέψτε τα ζώα από την υπερβολική έκθεση σε παγωμένη βροχή και χιονόνερο. Αυτές οι συνθήκες μπορεί να είναι μοιραίες για τα ζώα.
 - ο Προ-θερμάνετε τα οχήματα χρησιμοποιώντας θερμαντήρες πριν τη φόρτωση, ιδιαίτερα για τα νεαρά ζώα.

148. Κατά τις θερμές περιόδους, τα ζώα πρέπει να ελέγχονται με κάθε ευκαιρία για σημάδια θερμικής καταπόνησης. Ενέργειες για αποκατάσταση της υγείας των ζώων πρέπει να εφαρμόζονται όταν τα ζώα εμφανίζουν σημάδια ότι υποφέρουν από τη ζέστη όπως:
- ο Καθυστερήστε το ταξίδι έως ότου υπάρξουν χαμηλότερες θερμοκρασίες, π.χ. το βράδυ
 - ο Φορτώστε και μεταφέρετε πρόβατα κατά τη διάρκεια των πιο δροσερών ωρών της ημέρας
 - ο Χρησιμοποιείτε οχήματα ελεγχόμενου μικροκλίματος
 - ο Αυξήστε το διαθέσιμο χώρο ανάμεσα στα ζώα τουλάχιστον κατά 30% – μια απόφαση που πρέπει να παρθεί πριν την έναρξη της φόρτωσης και λαμβάνοντας υπόψη τον υψηλότερο κίνδυνο έλλειψης ισορροπίας
 - ο Πρόβλεψη για χορήγηση νερού στα ζώα όσο το δυνατό συχνότερα
 - ο Πρόβλεψη για νερό και ηλεκτρολύτες
 - ο Αυξήστε τον αερισμό
 - ο Ελαχιστοποιείτε τη διάρκεια των στάσεων, όταν είναι εφικτό.

4.4. Ανάπαυση, νερό και τροφή

Τα υγιή ενήλικα πρόβατα, που μεταφέρονται κάτω από καλές συνθήκες μπορούν να αντέξουν σε μεταφορές μεγάλης διάρκειας χωρίς να κινδυνεύει η ευζωία τους. Ωστόσο, η έκθεση σε θερμικό στρες αυξάνει την απώλεια υγρών κυρίως μέσω της ταχύπνοιας και αυτό το γεγονός αυξάνει με τη σειρά του τον κίνδυνο σοβαρής αφυδάτωσης. **Μετά από μια περίοδο χωρίς πρόσβαση σε τροφή και νερό κατά τη διάρκεια της μεταφοράς, τα πρόβατα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε πόσιμο νερό μετά το τάισμα**, και πριν συνεχίσουν το ταξίδι τους. Αυτό πρέπει να γίνει εξαιτίας της δυσκολίας τους να πίνουν νερό από άγνωστες πηγές σε καινούργιο περιβάλλον. Μια 24ωρη στάση για ανάπαυση είναι αρκετή για να εξασφαλίσει επαρκές πότισμα και ανάπαυση.

Ορθές πρακτικές για την ανάπαυση και τη χορήγηση τροφής και νερού

149. **Στο τέλος του μέγιστου βάσει της νομοθεσίας επιτρεπόμενου χρόνου ταξιδιού** (29 ώρες για ενήλικα πρόβατα και 19 ώρες για μη απογαλακτισμένα αρνιά), τα ζώα θα πρέπει να έχουν **μια στάση τουλάχιστον 24 ωρών πριν συνεχίσουν το ταξίδι τους**. Πρέπει να ξεφορτώνονται και να έχουν πρόσβαση σε τροφή και νερό πριν ξαναρχίσουν το ταξίδι.
150. Πριν ή κατά τη διάρκεια ταξιδιών μεγάλης διάρκειας, στα μη απογαλακτισμένα ζώα θα πρέπει να παρέχονται **ηλεκτρολύτες ή υποκατάστατα γάλακτος** κατά τη διάρκεια της περιόδου ανάπαυσης.
151. Μεταλλικές πιπίλες ή ποτίστρες μόνο δεν πρέπει να θεωρούνται επαρκείς για τη χορήγηση νερού των μη απογαλακτισμένων ζώων. **Μόνο οχήματα εξοπλισμένα με δοχεία και εύκαμπτες πιπίλες μπορεί να θεωρηθούν αποδεκτά** για αυτό το σκοπό.
152. Η πρόβλεψη για χορήγηση υγρής τροφής σε μεταφερόμενα αρνιά θεωρείται μη πρακτική. Σε ταξίδια μεγάλης διάρκειας (> 8 ώρες) συστήνεται τα **αρνιά να μεταφέρονται στο Σημείο Ελέγχου και να ξεφορτώνονται με την άφιξη**. Στα Σημεία Ελέγχου πρέπει να χορηγείται στα αρνιά (ατομικά) γάλα (ή ηλεκτρολύτες) και μετά να αναπαύονται για 24 ώρες με τη χορήγηση κατάλληλης περαιτέρω τροφής/γάλακτος.

Βέλτιστες πρακτικές για την ανάπαυση και τη χορήγηση τροφής και νερού

153. Οι μεταφορείς πρέπει να **χορηγούν νερό οι ίδιοι στα ζώα όταν έχει ζέστη** και ειδικά κατά τη διάρκεια των στάσεων. Αυτή είναι η μόνη εγγύηση ότι τα ζώα λαμβάνουν επαρκείς ποσότητες νερού.
154. Τα πρόβατα θα πρέπει **να παρακολουθούνται για να είναι βέβαιο ότι πίνουν επαρκή ποσότητα νερού**. Εάν δεν πίνουν, προσπαθήστε να τα ενθαρρύνετε να το κάνουν:
 - ο Εξασφαλίζοντας ότι **όλα** τα πρόβατα μπορούν να έχουν πρόσβαση στον εξοπλισμό ποτίσματος και στη χρήση των ποτιστρών (π.χ. δείχνοντας σε κάποια ζώα πώς λειτουργούν οι ποτίστρες)
 - ο Ελέγχοντας την ποιότητα του νερού (π.χ. καθαρίζοντας τις σωληνώσεις, διατηρώντας καθαρές τις ποτίστρες)
 - ο Εάν και μετά από αυτές τις ενέργειες τα πρόβατα συνεχίζουν να μη θέλουν να πίνουν νερό, αδειάστε τη δεξαμενή του νερού και αντικαταστήστε το με φρέσκο πόσιμο νερό.

4.5. Φροντίδα για τα ασθενή ή τραυματισμένα ζώα

Τα ασθενή ή τραυματισμένα ζώα όσον αφορά τη μεταφορά ανήκουν σε 3 κατηγορίες.

- α. Ζώα τα οποία αναγνωρίστηκαν ως ασθενή ή τραυματισμένα **στο σημείο αναχώρησης**.
- β. Ζώα τα οποία αναγνωρίστηκαν ως ασθενή ή τραυματισμένα **κατά τη διάρκεια του ταξιδιού**.
- γ. Ζώα τα οποία αναγνωρίστηκαν ως ασθενή ή τραυματισμένα **στο σημείο άφιξης ή στο σημείο ανάπαυσης**.

Διαφορετικά ζώα μπορεί να ανήκουν σε περισσότερες από μια από τις παραπάνω κατηγορίες. Ωστόσο, αν τα ζώα διαγνωστούν ως ασθενή ή τραυματισμένα κατά τη διάρκεια του ελέγχου πριν την αναχώρηση από τον τόπο προέλευσης, πρέπει να θεωρηθούν ως μη ικανά για μεταφορά και να μη φορτωθούν. (δείτε επίσης [2.4.2 Ικανότητα για μεταφορά](#)). Ζώα που αναγνωρίζονται ως ασθενή ή τραυματισμένα στο τέλος του ταξιδιού θα πρέπει να χειρίζονται από την αρμόδια υπηρεσία στον τόπο προορισμού π.χ. τον κτηνίατρο ενός σφαγείου ή ενός σημείου ελέγχου.

Μόνο σε ζώα που αναγνωρίζονται ως ασθενή ή τραυματισμένα κατά τη διάρκεια του ταξιδιού θα αναφερθούμε στον παρόντα οδηγό. Αυτά τα ζώα μπορεί να αναγνωριστούν κατά τη διάρκεια ελέγχου ρουτίνας σε στάση του οχήματος ή σε συγκεκριμένες στάσεις που γίνονται για έλεγχο (π.χ. επιπλέον στάσεις όταν έχει πολύ ζέστη) και μπορεί να ανήκουν σε μια ή περισσότερες από τις παρακάτω κατηγορίες:

- ο Ζώα τα οποία **έχουν πέσει ή έχουν παγιδευτεί** ή είναι τραυματισμένα π.χ. ως αποτέλεσμα επίθεσης από άλλο ζώο και φέρουν τραύμα ή κάταγμα.
- ο Ζώα τα οποία **εμφανίζουν ένα τραύμα** όπως κήλη ή πρόπτωση ή εξάρθρωση.
- ο Ζώα τα οποία εμφανίζουν **συμπτώματα θερμικής καταπόνησης λόγω ψύχους ή ζέστης και/ή αφυδάτωση**.
- ο Ζώα τα οποία φαίνεται να έχουν εμφανίσει **συμπτώματα μιας νόσου ή μιας λοίμωξης**.
- ο Προβατίνες που **αποβάλλουν ή γεννούν κατά τη διάρκεια της μεταφοράς**.

Αυτά τα ζώα θα πρέπει να εκτιμηθούν όσον αφορά την κατάσταση της υγείας τους και να παρθούν άμεσες αποφάσεις σχετικά με θεραπευτικές ενέργειες για την αποκατάστασή τους.

Τα ζώα θα πρέπει να μεταφέρονται με τέτοιο τρόπο ώστε κάθε ζώο να παρακολουθείται κατά τη διάρκεια του ταξιδιού και να εξασφαλίζεται η ασφάλεια και η ευζωία τους. Η καταγραφή με κάμερα μπορεί να βοηθήσει, π.χ. ο ρυθμός αναπνοής (που σχετίζεται με τη θερμική καταπόνηση) μπορεί να παρακολουθείται άμεσα, αλλά και από καλής ποιότητας βιντεοσκοπήσεις. Εάν τα ζώα μεταφέρονται με οχήματα σε ορόφους όπου δεν επιτρέπεται η ελεύθερη πρόσβαση ώστε να παρακολουθούνται, για παράδειγμα όταν η οροφή είναι χαμηλή, δε μπορεί να γίνει καλός έλεγχος των ζώων και μπορεί να περάσουν απαρατήρητοι σοβαροί τραυματισμοί ή ασθένειες.

Ορθές πρακτικές σχετικά με τη φροντίδα ασθενών ή τραυματισμένων ζώων

155. Ο οδηγός ενός οχήματος μεταφοράς ζώντων ζώων χρειάζεται **να ελέγχει τα ζώα στο όχημα στις τακτικές στάσεις κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού μεγάλης διάρκειας**. Τα ενδιάμεσα διαστήματα μεταξύ των τακτικών ελέγχων αντιστοιχούν στα διαστήματα μεταξύ των περιόδων ανάπαυσης όπως περιγράφονται από το νόμο για τους οδηγούς.

156. Όταν ελέγχει τα ζώα, ο οδηγός θα πρέπει να κοιτάξει για:

- ο Την κατάσταση υγείας και ευζωίας κάθε προβάτου
- ο Τυχόν μώλωπες, τραύματα, βρεγμένο έριο ή χωλότητα
- ο Ταχύπνοια ή ρίγος των ζώων

157. **Ακατάλληλες συνθήκες οδήγησης** μπορεί να εντοπιστούν μέσω της **παρουσίας μωλώπων**, τραυματισμών, βρεγμένου ερίου ή χωλότητας. Παρότι οι μώλωπες μπορούν να εντοπιστούν μόνο μετά θάνατον, οι τραυματισμοί, το βρεγμένο έριο και η χωλότητα μπορούν να γίνουν εύκολα αντιληπτά κατά την εκφόρτωση.
158. **Λανθασμένη ομαδοποίηση των ζώων** ή ανεπάρκεια διαθέσιμου χώρου στο όχημα μπορούν να εκτιμηθούν **κοιτάζοντας τα τραύματα**. Επιπλέον, τα περισσότερα ζώα θα σταθούν όρθια όταν το όχημα σταματήσει και θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σε όσα παραμένουν σε κατάκλιση μόλις σβήσει η μηχανή του οχήματος (μπορεί να είναι τραυματισμένα ή άρρωστα).
159. **Η θερμική επάρκεια στο όχημα** μπορεί να εκτιμηθεί **κοιτάζοντας την ταχύπνοια** (αυτό αποτελεί ένδειξη ότι η θερμοκρασία είναι πολύ υψηλή). Ταχύπνοια παρατηρείται επίσης σε περιπτώσεις υπερφόρτωσης ή κακού αερισμού στο όχημα. **Το ρίγος**, από την άλλη μεριά, μπορεί να αποτελεί ένδειξη ότι η θερμοκρασία είναι πολύ χαμηλή.
160. Τα πρόβατα επίσης θα πρέπει να παρακολουθούνται **για την εκτίμηση του εάν πίνουν** το αναμενόμενο και, εάν δεν πίνουν, θα πρέπει να γίνουν ενέργειες για να ενθαρρύνονται ώστε να πίνουν.
161. **Επαρκής φωτισμός** θα πρέπει να υπάρχει ώστε να παρακολουθούνται τα ζώα σε όλους τους ελέγχους.
162. Μόλις εντοπιστεί ένα **καταπονημένο ή τραυματισμένο πρόβατο**, ο οδηγός/επιστάτης πρέπει να **παράσχει ή να αναζητήσει βοήθεια** το συντομότερο δυνατό.
163. Μόνο οι οδηγοί ή οι επιστάτες που έχουν το απαραίτητο πιστοποιητικό ικανότητας και έχουν λάβει ειδική εκπαίδευση σχετικά με τη φροντίδα σε έκτακτες περιπτώσεις μπορούν **να παρακολουθήσουν τραυματισμένα ζώα** κατά τη διάρκεια της μεταφοράς.
164. Αρχεία θα πρέπει να τηρούνται και να είναι διαθέσιμα στην αρμόδια αρχή, για όλα τα ασθενή, τραυματισμένα ή νεκρά ζώα, συμπεριλαμβάνοντας και όσα έχουν απορριφθεί κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Όταν τα ζώα μεταφέρονται για σφαγή, το σφαγείο όπως και ο ιδιοκτήτης των ζώων θα πρέπει να έχουν ένα αντίγραφο των αρχείων αυτών.
165. Όταν ο τραυματισμός ή η ασθένεια είναι τέτοια ώστε **το ζώο δε μπορεί να ολοκληρώσει το ταξίδι**, για παράδειγμα όταν δε μπορεί να σταθεί χωρίς βοήθεια, το ζώο θα πρέπει **να θανατώνεται ή να ξεφορτώνεται όσο το δυνατό νωρίτερα** σε κάποιο κατάλληλο μέρος.
166. **Αδύναμα, ασθενή ή τραυματισμένα πρόβατα πρέπει να εντοπίζονται** και να ενημερώνεται το άτομο που τα παραλαμβάνει.

Βέλτιστες πρακτικές σχετικά με τη φροντίδα ασθενών ή τραυματισμένων ζώων

167. Αδύναμα, ασθενή ή τραυματισμένα πρόβατα που μπορούν να περπατήσουν, δεν έχουν κατάγματα στα άκρα και δεν πονούν, πρέπει να φροντίζονται ατομικά. **Έχουν μεγαλύτερο κίνδυνο κακής ευζωίας**, και πρέπει να μεταφέρονται μόνο αν είναι απαραίτητο για την καλύτερη διαχείριση του ζώου και κάτω από κτηνιατρική παρακολούθηση.
168. **Κάθε πρόβατο θα πρέπει να είναι ορατό**, επομένως ο σχεδιασμός του οχήματος, η κατανομή των ζώων σε αυτό και ο διαθέσιμος χώρος θα πρέπει να το επιτρέπουν.
169. Οι οδηγοί θα πρέπει να **ελέγχουν όλα τα πρόβατα το συντομότερο δυνατό εάν είναι εφικτό** μετά από κάθε ασυνήθιστο ή δύσκολο δρόμο ή καιρικές συνθήκες.
170. Ο έλεγχος των ζώων θα πρέπει να περιλαμβάνει **οπτική παρατήρηση και επαγρύπνηση για οποιοδήποτε ακουστική ή οσφρητική ένδειξη** ότι τα ζώα αντιμετωπίζουν πρόβλημα. Δείκτες βασισμένοι στα ζώα που αφορούν δυσμενείς επιπτώσεις στην ευζωία των προβάτων εξαιτίας της μεταφοράς, παρουσιάζονται στον πίνακα 4.2.
171. Ιδιαίτερη φροντίδα θα πρέπει να δίνεται σε **αδύναμα, ασθενή ή τραυματισμένα πρόβατα τα οποία είναι ικανά για μεταφορά**. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει μείωση της διάρκειας του ταξιδιού μεταφέροντάς τα απευθείας σε έναν εναλλακτικό προορισμό, προστατεύοντάς τα από τις καιρικές συνθήκες, ώστε να μην αναμιγνύονται με πιο δυνατά πρόβατα και να μην οδηγούνται προς πώληση.
172. Οι μεταφορείς θα πρέπει να **διαθέτουν τουλάχιστον ένα ελάχιστο επίπεδο γνώσεων σχετικά με τους συνηθέστερους τραυματισμούς** ή ασθένειες από τα οποία μπορεί να υποφέρουν τα ζώα κατά τη μεταφορά και πώς να αντιδρούν σε κάθε περίπτωση.
173. Ο μεταφορέας θα πρέπει να **καταγράφει τα αποτελέσματα** των ελέγχων στα πρόβατα κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.
174. Σε περίπτωση τραυματισμού, ασθένειας ή θανάτου, συστήνεται να ενημερώνεται η αρμόδια αρχή της περιοχής. Αυτό είναι ιδιαίτερα **σημαντικό εάν υπάρχει υποψία μεταδοτικής νόσου**. Τα σχέδια έκτακτης ανάγκης θα πρέπει να περιλαμβάνουν διευθύνσεις, e-mail και τηλέφωνα της αρμόδιας αρχής κάθε περιοχής από την οποία διέρχεται το όχημα.
175. Εάν εντοπιστεί πρόβλημα σε κάποιο πρόβατο κατά τη διαδρομή, ακόμη και αν διορθώθηκε, **πρέπει να γίνουν επιπλέον έλεγχοι** απαραίτητοι για να διασφαλίσουν την ευζωία των μεταφερόμενων ζώων. Οι οδηγοί θα πρέπει να ενημερώσουν και να αναζητήσουν βοήθεια εάν απαιτείται.

Πίνακας 4.2 Δείκτες βασισμένοι στα ζώα (επισκόπηση και κλινική εξέταση) των πιθανών αρνητικών επιπτώσεων της μεταφοράς στα πρόβατα (EFSA, 2011)

Adverse effect	Clinical/observational indicators	Adverse effect	Clinical / observational indicators
Hunger	- Weight loss (in long journeys)	Disease	- Incoordination - Posture - Limping - Teeth gnashing/grinding/bruxism - Incapacity to walk - Head tilt gait - Eye and nasal discharge - Difficult to breath - Respiratory sounds - Coughing - Lethargy - Apathy - Faecal characteristics
Dehydration	- Skin-pinch test - Extreme thirst	Pain	- Evidence of pain on palpation of "injured" area - Increased heart rate - Teeth grindings - Panting
Lack of comfort around resting	- Tired animals - Lack of space to lie down all at the same time - Lying down behaviour - Lack of space above the top of the head - Dead animals by asphyxia	Locomotion problems	- Slipping and falling events - Stiffness in gait - Shorter walking speed - Shorter strides - Lameness
Heat stress	- Panting - Respiration rate (low heat stress: 40-60 breaths/min, medium heat stress: 60-80 breaths/min, high heat stress: 80-200 breaths/min, severe heat stress: over 200 breaths/min (Silanikove, 2000) - Drooling - Position of animals (isolate individuals or group clumped or dispersed) - Increased body temperature - Mortality - Extreme thirst, high drive to drink	Fear	- Increase in heart rate - Increase in respiratory rate - Head alert - Stand still - Escape behaviour - Turning away - Freezing behaviour - Reluctance to move - Moving backwards - Urination and defecation - Teeth grindings
Cold stress	- Shivering - Stand in physical contact with one another - Reduced body temperature	Isolation distress	- Isolated - Vocalisation - Teeth grindings
Exhaustion	- General lethargy - Apathy - Lack of reaction - Inability/reluctance to rise		
Injury	- Visible signs of injury (bite marks, wounds, bruises, scratches, abrasions)		

4.6 Καταστάσεις έκτακτης ανάγκης

Καταστάσεις έκτακτης ανάγκης είναι εξ ορισμού μη αναμενόμενοι, και απαιτούν άμεση δράση. Είναι σημαντικό οι οδηγοί ή άλλα υπεύθυνα άτομα να **έχουν ένα σχέδιο σχετικά με το τι θα κάνουν**, σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Το σχέδιο θα περιλαμβάνει μια σειρά τηλεφώνων έκτακτης ανάγκης π.χ. για να λάβουν κτηνιατρική βοήθεια.

Ορθές πρακτικές σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης

176. Σε περίπτωση **μηχανικής βλάβης** του οχήματος, το είδος της βλάβης θα πρέπει να εντοπιστεί και να εκτιμηθεί ο χρόνος επιδιόρθωσή της. **Εάν η επιδιόρθωση της βλάβης δε μπορεί να γίνει** στο σημείο της βλάβης και χρειάζεται αρκετός χρόνος για να αποκατασταθεί, πρέπει να γίνουν **ενέργειες ώστε να αντικατασταθεί το όχημα**. Πολλοί παράγοντες πρέπει να ληφθούν υπόψη για να αποφασιστεί για πόσο χρόνο μπορούν τα ζώα να είναι ασφαλή σε ένα ακινητοποιημένο όχημα:
- ο Οι καιρικές συνθήκες – (π.χ. τα πρόβατα μπορούν να παραμείνουν σε ένα όχημα για τέσσερις ώρες με δροσερό, χαμηλής υγρασίας καιρό. Σε ακραία καλοκαιρινή ζέστη και υγρασία, υφίστανται θερμική καταπόνηση πολύ γρήγορα),
 - ο Ικανότητα των ζώων,
 - ο Ηλικία,
 - ο Χρόνος που έχει μεσολαβήσει από το τελευταίο τάισμα και πότισμα,
 - ο Τοποθεσία της καθυστέρησης (π.χ. αγροτική περιοχή ή αυτοκινητόδρομος),
 - ο Ώρα της ημέρας,
 - ο Ασφάλεια των ζώων στην τρέχουσα τοποθεσία.
177. Σε περίπτωση **ατυχήματος**, ο μεταφορέας πρέπει:
- α. Να **καλέσει τον εθνικό αριθμό έκτακτης ανάγκης** εάν το ατύχημα συνέβη σε δημόσιο δρόμο ή αν η επείγουσα βοήθεια απαιτείται για ένα ατύχημα στη φάρμα. Να ενημερώσει το χειριστή σχετικά με:
 - ο Τη θέση του ατυχήματος,
 - ο Το γεγονός ότι υπάρχουν φορτωμένα ζώα,
 - ο Την κατάσταση των ζώων που πιθανά έχουν διαφύγει,
 - ο Οποιοδήποτε ορατό κίνδυνο.
 - β. Να θέσει σε λειτουργία **συσκευές προειδοποίησης κινδύνου** εντός 10 λεπτών από το ατύχημα.
 - γ. Να καλέσει τον **υπεύθυνο της εταιρίας**. Εάν η εταιρία έχει λίστα ελέγχου για ατυχήματα, να συμπληρώσει τη λίστα. Εάν όχι, να ενημερώσει τον αποστολέα για τη θέση του ατυχήματος, για το αν υπάρχουν τραυματισμοί, για την κατάσταση των ζώων, τη θέση του οχήματος, τον αριθμό των αυτοκινήτων που εμπλέκονται και αν έχουν έρθει στον τόπο του ατυχήματος οι αρχές.
 - δ. Να καλέσει άλλους καθορισμένους υπευθύνους σύμφωνα με το πρωτόκολλο της εταιρίας. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει αλλά δεν περιορίζεται, ασφαλιστικές εταιρείες για το εμπόρευμα και το όχημα στον τόπο προορισμού, και να τους παρέχει τις ίδιες πληροφορίες.
 - ε. Εάν το όχημα και/ή το ρυμουλκούμενο είναι χαλασμένα ή δε μπορούν να μετακινηθούν, προχωρήστε στο σημείο ζ.
 - στ. Εάν η βλάβη είναι μικρή, το όχημα είναι στη σωστή θέση και δεν υπάρχουν τραυματισμοί, τραβήξτε φωτογραφίες και καταγράψτε ονόματα και διευθύνσεις των άλλων εμπλεκόμενων και των μαρτύρων.
 - ζ. **Μαζέψτε τυχόν ελεύθερα ζώα από το δρόμο** και συγκεντρώστε τα σε μια περιοχή όσο γίνεται πιο μακριά από την κυκλοφορία.
 - η. **Εντοπίστε την κάμερα ασφαλείας**. Τραβήξτε φωτογραφίες του ατυχήματος όσο το δυνατό συντομότερα. Οι φωτογραφίες θα πρέπει να περιλαμβάνουν φωτογραφίες από την κατάσταση του οδοστρώματος, τη βλάβη του οχήματος, την θέση του, τη συνολική εικόνα του ατυχήματος, σημάδια ολίσθησης, στροφές, σταυροδρόμια και σε πιο σημείο είναι σταματημένο το όχημα (αν είναι).

- θ. Παρέχετε όσο το δυνατό **περισσότερη φροντίδα και άνεση** στα ζώα
- ι. Μόλις έρθουν οι πρώτοι διασώστες, ο μεταφορέας θα πρέπει να τους ενημερώσει σχετικά με λεπτομέρειες του ατυχήματος συμπεριλαμβάνοντας τυχόν τραυματισμό ανθρώπων, την κατάσταση των ζώων που πιθανά έχουν διαφύγει, οποιοδήποτε γνωστό κίνδυνο και το σχέδιο έκτακτης ανάγκης της εταιρίας. Εάν είναι διαθέσιμο, ο μεταφορέας πρέπει να ενημερώσει της αρχές αν βρίσκεται ήδη καθοδόν άλλο όχημα της εταιρίας ή εξειδικευμένο προσωπικό στο χειρισμό των ζώων, καθώς και την ώρα που αναμένεται να φθάσουν. Οι μεταφορείς θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να σέβονται την ιεραρχία εντολών.
- κ. Ζώα τα οποία έχουν τραυματιστεί κατά τη μεταφορά θα πρέπει να **θανατωθούν με ευθανασία ώστε να μην υποφέρουν περαιτέρω με πόνο**. Αυτό είναι πιο σημαντικό να γίνεται ιδιαίτερα όταν υπάρχει μη αποδεκτή καθυστέρηση στη χορήγηση αγωγής για τον πόνο, όταν ο πόνος δεν αντιμετωπίζεται ή όταν η μεταφορά του ζώου θα επιδεινώσει ραγδαία την κατάσταση του ζώου. Σε αυτή την περίπτωση, ο κτηνίατρος καλείται να πάρει την απόφαση και να πραγματοποιήσει την ευθανασία.

Βέλτιστες πρακτικές σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης

178. Σε περίπτωση μηχανικής βλάβης του οχήματος ή σε περίπτωση ατυχήματος, δείτε κεφάλαιο [2.2.2 Σχέδια εκτάκτου ανάγκης](#).
179. Σε περίπτωση τραυματισμού των ζώων κατά τη μεταφορά, δείτε [4.6 Φροντίδα ασθενών ή τραυματισμένων ζώων](#).
180. Κατά τη διάρκεια μη αναμενόμενων θερμών ή ψυχρών καιρικών συνθηκών, θα πρέπει να λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα όπως περιγράφονται στο κεφάλαιο [4.3 Έλεγχος μικροπεριβάλλοντος](#).
181. Σε περίπτωση ατυχήματος, ο μεταφορέας θα πρέπει να κάνει τις ενέργειες που παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.3.

182. Σε περίπτωση ατυχήματος, ο μεταφορέας θα πρέπει να κάνει τις παρακάτω ενέργειες:
- α. Κλήση του εθνικού αριθμού έκτακτης ανάγκης εφόσον το ατύχημα συμβεί σε δημόσιο δρόμο ή αν απαιτείται επείγουσα βοήθεια σε ατύχημα που έχει συμβεί στη φάρμα.
 - β. Ενημέρωση του χειριστή σχετικά με:
 - Τη θέση του ατυχήματος
 - Το γεγονός ότι υπάρχουν φορτωμένα ζώα
 - Την κατάσταση των ζώων που πιθανά έχουν διαφύγει
 - Οποιοδήποτε ορατό κίνδυνο
 - γ. Τίθενται σε λειτουργία συσκευές προειδοποίησης κινδύνου το συντομότερο δυνατό (κατά προτίμηση εντός 10 λεπτών από το ατύχημα).
 - δ. Κλήση του υπεύθυνου της εταιρίας. Εάν η εταιρία έχει λίστα ελέγχου για ατυχήματα, να συμπληρώσει τη λίστα. Εάν όχι, να ενημερώσει τον αποστολέα για τη θέση του ατυχήματος, για το αν υπάρχουν τραυματισμοί, για την κατάσταση των ζώων, τη θέση του οχήματος, τον αριθμό των αυτοκινήτων που εμπλέκονται και αν έχουν έρθει στον τόπο του ατυχήματος οι αρχές
 - ε. Κλήση άλλων καθορισμένων υπευθύνων σύμφωνα με το πρωτόκολλο της εταιρίας. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει αλλά δεν περιορίζεται, ασφαλιστικές εταιρείες για το εμπόρευμα και το όχημα στον τόπο προορισμού, και να τους

- παρέχει τις ίδιες πληροφορίες
- στ. Εάν το όχημα και/ή το ρυμουλκούμενο είναι χαλασμένα ή δε μπορούν να μετακινηθούν, προχωρήστε στο επόμενο σημείο.
 - ζ. Εάν η βλάβη είναι μικρή, το όχημα είναι στη σωστή θέση και δεν υπάρχουν τραυματισμοί, τραβήξτε φωτογραφίες και καταγράψτε ονόματα και διευθύνσεις των άλλων εμπλεκόμενων και των μαρτύρων
 - η. Μαζέψτε τυχόν ελεύθερα ζώα από το δρόμο και συγκεντρώστε τα σε μια περιοχή όσο γίνεται πιο μακριά από την κυκλοφορία.
 - θ. η. Εντοπίστε την κάμερα ασφαλείας. Τραβήξτε φωτογραφίες του ατυχήματος όσο το δυνατό συντομότερα. Οι φωτογραφίες θα πρέπει να περιλαμβάνουν φωτογραφίες από την κατάσταση του οδοστρώματος, τη βλάβη του οχήματος, την θέση του, τη συνολική εικόνα του ατυχήματος, σημάδια ολίσθησης, στροφές, σταυροδρόμια και σε πιο σημείο είναι σταματημένο το όχημα (αν είναι)
 - ι. ι. Όσο το δυνατό περισσότερη φροντίδα και άνεση στα ζώα.

5. Εκφόρτωση των ζώων

5.1 Εισαγωγή

Με την άφιξη στον τελικό προορισμό ή στο σημείο ελέγχου, θα πρέπει να λαμβάνει χώρα η εκφόρτωση των ζώων το συντομότερο δυνατό. Η εκφόρτωση αποτελεί μέρος του ταξιδιού και το ταξίδι ολοκληρώνεται με την εκφόρτωση και του τελευταίου ζώου στον τόπο άφιξης.

Η εκφόρτωση είναι μια στρεσογόνος κατάσταση για τα μεταφερόμενα ζώα εξαιτίας των ταχύτατων μεταβολών στο στενό περιβάλλον τους. Οι χώροι εκφόρτωσης θα πρέπει να είναι ασφαλείς και να παρέχουν ένα ευρύ, καθαρό και ευθύ μονοπάτι από το όχημα στους χώρους σταβλισμού.

Κατά την εκφόρτωση, είναι κεφαλαιώδους σημασίας να λαμβάνουμε υπόψη τη νοητική κατάσταση και την κατάσταση υγείας του ζώου. Οι οδηγοί και επιστάτες πρέπει να γνωρίζουν ότι κάποια ζώα μπορεί να έχουν κουραστεί μετά από ένα μεγάλο ταξίδι και χρειάζονται οι κατάλληλοι χειρισμοί τους ώστε να αποφεύγεται η περαιτέρω καταπόνησή τους.

Οι ικανότητες χειρισμού που απαιτούνται είναι ανάλογες με εκείνες κατά τη φόρτωση. Τα ζώα πρέπει να ελέγχονται κατά την άφιξη για να είναι βέβαιο ότι είναι καλά, ότι δεν υπέφεραν από το ταξίδι τους και για το αν χρειάζεται να λάβουν άμεση φροντίδα. Εάν κρίνεται απαραίτητο, θα πρέπει να αναζητείται κτηνιατρική βοήθεια χωρίς καθυστέρηση.

5.2. Σχεδιασμός του χώρου εκφόρτωσης

Ορθές πρακτικές για το σχεδιασμό του χώρου εκφόρτωσης

183. Η ράμπα πρέπει να έχει **αντιολισθητική επιφάνεια και να είναι επαρκώς ανθεκτική**, με πλάγια κιγκλιδώματα ψηλά αρκετά ώστε να αποφεύγεται η πτώση ή η διαφυγή των ζώων κατά την εκφόρτωση.
184. Η γωνία κλίσης της ράμπας δεν πρέπει να είναι μεγαλύτερη από 26° (αυτό σημαίνει ότι οι ράμπες θα πρέπει να έχουν μέγιστο ύψος **50 cm όταν μετράται 1 μέτρο πριν το τέλος της ράμπας**). Συστήνεται η μείωση της γωνίας κλίσης κατά την εκφόρτωση, ιδιαίτερα για αρνιά. Ένας τρόπος να μειωθεί η κλίση της ράμπας είναι να αυξηθεί το μήκος της.
185. Ράμπες με γωνία κλίσης μεγαλύτερη των 10° πρέπει να έχουν κατάλληλα **στηρίγματα για να αποφεύγεται η ολίσθηση των ζώων**.
186. Το πλάτος της ράμπας εκφόρτωσης πρέπει να ισούται τουλάχιστον με το πλάτος του οχήματος.
187. Ο οδηγός θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι η **ράμπα και το όχημα είναι σωστά προσαρμοσμένα** στο χώρο εκφόρτωσης, και ότι τα ζώα δεν θα παγιδευτούν και δε θα τραυματιστούν στο κενό ανάμεσα στη ράμπα και στο όχημα.
188. Οι ανελκυστήρες και οι επάνω όροφοι πρέπει να έχουν **κιγκλιδώματα ασφαλείας** ώστε να αποφεύγεται η πτώση ή η διαφυγή των προβάτων κατά τη διαδικασία της φόρτωσης και εκφόρτωσης.

Βέλτιστες πρακτικές για το σχεδιασμό του χώρου εκφόρτωσης

189. Καθώς τα ζώα προτιμούν να περπατούν σε ελαφρά ανηφορικό δρόμο παρά σε κατηφορικό, συστήνεται η **διατήρηση χαμηλότερης γωνίας κλίσης κατά την εκφόρτωση**.
190. Η ιδανική γωνία κλίσης κατά την εκφόρτωση για όλα τα ζώα είναι το 'μηδέν', γι αυτό εφαρμόζονται διάφορες μέθοδοι για τη μείωση της γωνίας κλίσης (ελάχιστο ύψος εξέδρας φόρτωσης ανάλογα με το είδος του οχήματος, ανελκυστήρες κλπ).
191. Σταθερές **επεκτάσεις για κάλυψη των κενών** ανάμεσα στη ράμπα εκφόρτωσης και στο δάπεδο του οχήματος πρέπει να χρησιμοποιούνται προκειμένου να μη γλιστρούν τα ζώα ή κάποιο άκρο τους.
192. Η ράμπα εκφόρτωσης πρέπει **να καλύπτεται με στρωμνή** ώστε να μην υπάρχει μεταβολή της επιφάνειας κατά την έξοδο των ζώων.
193. **Εξασφαλίστε ότι τα ζώα βλέπουν προς τα πού πηγαίνουν** και αποφύγετε να τα οδηγείτε γύρω από αιχμηρές γωνίες, ιδιαίτερα κοντά στην πόρτα του οχήματος από το οποίο ξεφορτώνονται.
194. Το ύψος των **κιγκλιδωμάτων της ράμπας θα πρέπει να είναι 1.2m**, χωρίς κενά που μπορεί να προκαλέσουν τραυματισμό στα πρόβατα ή να εμποδίσουν την κίνησή τους προς τον προορισμό τους.
195. Οι ράμπες πρέπει να είναι αρκετά πλατιές ώστε να εξασφαλίζουν την απρόσκοπτη μετακίνηση και να έχουν την κατάλληλη κλίση ανάλογα με το είδος των προβάτων.
196. Οι **χώροι εκφόρτωσης θα πρέπει να είναι εξοπλισμένοι με κινητή ράμπα** έτσι ώστε να αυξάνεται το μήκος της ράμπας και να διευκολύνεται η διαδικασία της εκφόρτωσης.
197. Οι χώροι εκφόρτωσης θα πρέπει να έχουν **στρογγυλεμένες/ομαλές γωνίες** ώστε να αποφεύγεται ο τραυματισμός των ζώων.

5.3 Χειρισμός των ζώων κατά την εκφόρτωση

Ορθές πρακτικές για τους χειρισμούς κατά την εκφόρτωση

198. Θα πρέπει να δίνεται στα ζώα **επαρκής χρόνος** κατά την εκφόρτωση ώστε να μπορέσουν να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες (φως, οσμές, κλπ.). Η προσπάθεια να επιταχυνθεί η εκφόρτωση των προβάτων με βιασύνη, μπορεί να προκαλέσει τραυματισμούς και κακή ευζωία.
199. Τα πρόβατα πρέπει να ξεφορτώνονται στην **ίδια κοινωνική ομάδα** όπως ήταν πριν τη φόρτωση στο όχημα, και ανάλογα με το μέγεθος του στάβλου στον οποίο κατευθύνονται.
200. Αν ένα ζώο **παραμένει στο φορτηγό**:
 - ο Αν το ζώο δεν είναι ασθενές/τραυματισμένο ή παγιδευμένο, ελέγξτε για το αίτιο, με **ήπιες κινήσεις ενεργοποιείτε και καθοδηγείτε το ζώο** με ένα ραβδί κατά προτίμηση από το εξωτερικό του οχήματος.
 - ο Αν το ζώο είναι ασθενές/τραυματισμένο ή ανίκανο να μετακινηθεί (γενικά χαρακτηριστικά όμοια με εκείνα ζώου μη ικανού για μεταφορά), **ενημερώστε τον επίσημο κτηνίατρο** ή τον υπεύθυνο ευζωίας των ζώων (στο σφαγείο) και ακολουθήστε τις οδηγίες τους.
 - ο Αν το ζώο είναι παγιδευμένο και χρειάζεται να απελευθερωθεί, **λάβετε υπόψη την ασφάλεια** (για το ζώο και για το χειριστή) ώστε να λύσετε το πρόβλημα πριν εισέρθετε στο όχημα.

201. Θέσετε **προτεραιότητα της εκφόρτωση φορτηγών με κακό αερισμό** ή άλλες επιπλοκές.
202. Παρκάρετε το όχημα σε **προστατευμένη περιοχή από αντίξοες καιρικές συνθήκες** (αυτό θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στο σχεδιασμό του χώρου εκφόρτωσης).
203. Λάβετε τα απαραίτητα μέτρα ώστε να περιορίσετε τυχόν καθυστερήσεις **σε λιγότερο από μια ώρα** πριν τα ζώα ενσταβλιστούν ή σφαγούν.
204. Αν τα ζώα παραμείνουν στο σημείο ελέγχου μετά την αναχώρηση του οχήματος, για παράδειγμα επειδή είναι τραυματισμένα ή γενικά μη ικανά για μεταφορά, **πρέπει να λάβουν φροντίδα και θεραπεία**.
205. Εάν ένα ζώο χρειάζεται προστασία από περαιτέρω τραυματισμούς από άλλα ζώα, η αποστολή αυτού του ζώου σε **χώρο απομόνωσης** θα πρέπει να είναι επαρκής.

5.4 Φροντίδα των ζώων μετά την εκφόρτωση

Η εκφόρτωση των προβάτων μπορεί να προκαλέσει σοβαρό στρες και δυσφορία. Είναι απαραίτητο να παρέχεται η κατάλληλη φροντίδα στα ζώα, ιδιαίτερα όταν υφίστανται τραυματισμό κατά τη διάρκεια της μεταφοράς.

Ορθές πρακτικές για τη φροντίδα μετά την εκφόρτωση

206. Ο οδηγός του οχήματος θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι ο χώρος στον οποίο ξεφορτώθηκαν τα πρόβατα είναι **ασφαλής και ότι δε θα διαφύγουν τα ζώα** μετά την αναχώρησή του (αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό εάν δεν υπάρχει κανείς να παραλάβει τα ζώα στον τόπο προορισμού).
207. Ο οδηγός θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι **όλα τα σχετικά έγγραφα** παραδίδονται μαζί με τα ζώα στον τόπο προορισμού.
208. Οι συνθήκες ευζωίας σε κάθε αποστολή ζώων **θα πρέπει να ελέγχονται τακτικά από επίσημο επιθεωρητή ευζωίας** ή από ένα άτομο άμεσα υπεύθυνο για την ευζωία κατά την άφιξη έτσι ώστε να καθορίσει τις προτεραιότητες, ιδιαίτερα αποφασίζοντας ποια ζώα έχουν ειδικές απαιτήσεις ευζωίας και τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν.
209. Τα ζώα θα πρέπει να έχουν **πρόσβαση σε τροφή και νερό**, εκτός από την περίπτωση στην οποία ξεφορτώνονται σε σφαγείο και θανατώνονται σε σύντομο χρονικό διάστημα.
210. Καταπονημένα, τραυματισμένα ή ασθενή ζώα θα πρέπει να κρατούνται σε **οπτική και ακουστική επαφή με την κοινωνική τους ομάδα**, ή με ένα ζώο συντροφιάς καθώς η απομόνωση ενός προβάτου από τα υπόλοιπα προκαλεί στρες.
211. Όταν είναι απαραίτητο να **θανατωθούν επείγοντως πρόβατα**, αυτό πρέπει να γίνεται έγκαιρα, με ασφάλεια και με ανθρωπιστικό τρόπο.
212. Τα ζώα που πρόκειται να σφαγούν ως αποτέλεσμα τραυματισμών ή ασθένειας, τα οποία εντοπίζονται κατά το χρόνο της εκφόρτωσης, θα πρέπει να χειρίζονται από εκπαιδευμένο προσωπικό και οι μέθοδοι θανάτωσης να είναι σύμφωνοι με τον [**Κανονισμό 1099/2009**](#).
213. Το προσωπικό το οποίο ασχολείται με τη θανάτωση και τις σχετικές διαδικασίες καθώς και ο επίσημος επιθεωρητής ευζωίας θα πρέπει να φέρουν πιστοποιητικό ικανότητας.

214. Αν δεν είναι βέβαιο ότι ένα πρόβατο είναι νεκρό, τότε θα πρέπει να εφαρμόζεται μια εγκεκριμένη μέθοδος άμεσα ώστε να εξασφαλίζεται **ταχύς και με ανθρωπιστικό τρόπο θάνατος**. Αν απαιτείται, θα πρέπει να εφαρμόζεται αφαίμαξη ή άλλη τεχνική για να εξασφαλίζεται ο θάνατος σε ένα αναισθητοποιημένο πρόβατο.
215. Όπου υπάρχει ανησυχία σχετικά με την εκτίμηση της ικανότητας των ζώων για μεταφορά, θα πρέπει να **αναζητείται κτηνιατρική συμβουλή**.

Βέλτιστες πρακτικές για τη φροντίδα κατά την εκφόρτωση

216. Μετά από ένα ταξίδι, η **ανατροφοδότηση σχετικά με την ευζωία των προβάτων θα πρέπει να παρέχεται** από τον οδηγό στον αποστολέα των προβάτων.
217. Ένας "ελεγκτής της ευζωίας των ζώων" θα πρέπει να ελέγχει για την ευζωία κατά την εκφόρτωση και να **διατηρεί αρχεία του ελέγχου**.
218. Η ευθανασία πρέπει να πραγματοποιείται με τον **ελάχιστο αριθμό ανθρώπων παρόντων** για να αποφεύγεται η διάσπαση της προσοχής.
219. Τα πρόβατα θα πρέπει να **χειρίζονται προσεκτικά και να είναι κατάλληλα περιορισμένα** ώστε να μην θορυβούνται και ανησυχούν χωρίς λόγο. Όταν είναι ικανά να περπατήσουν, πρέπει να τα χειρισθούμε τοποθετώντας τα σε μία γραμμή.

5.5 Καθαρισμός και απολύμανση

Τα μέτρα βιοασφάλειας είναι απαραίτητα για την πρόληψη της εξάπλωσης νοσημάτων. Ένα καθαρό όχημα απαιτείται επίσης καθώς το στρες κατά τη μεταφορά μπορεί να επηρεάσει το ανοσοποιητικό σύστημα των ζώων και να τα κάνει πιο ευαίσθητα σε νόσους.

Ορθές πρακτικές για τον καθαρισμό και απολύμανση του οχήματος

220. Τα φορτηγά θα πρέπει να **καθαρίζονται αμέσως μετά την εκφόρτωση**, και πριν εισέλθουν σε ολονύκτιο χώρο στάθμευσης.
221. Πριν τον καθαρισμό και την απολύμανση, **πρέπει να απομακρύνεται η βρώμικη στρωμνή** και να μεταφέρεται σε χώρο επεξεργασίας κόπρου ή σε χώρο αποθήκευσης. Το φορτηγό πρέπει να καθαρίζεται κατά προτίμηση με ζεστό νερό υπό πίεση (>70 bars).
222. Κατά τη διάρκεια του καθαρισμού ο χειριστής θα πρέπει να φορά **προστατευτικό αδιάβροχο ρουχισμό**.
223. Οι τοίχοι και τα χωρίσματα που είναι καθαρά αλλά ακόμη υγρά πρέπει να απολυμαίνονται με **εγκεκριμένα απολυμαντικά προϊόντα**.
224. Ο χώρος καθαρισμού και απολύμανσης πρέπει να **διαθέτει επαρκές ζεστό και κρύο νερό** διαθέσιμο για το μέγιστο αριθμό φορτηγών που μπορούν να μείνουν κάθε μέρα.
225. Στους χώρους καθαρισμού και απολύμανσης δεν πρέπει να υπάρχουν εμπόδια περιμετρικά των φορτηγών σε απόσταση 2 μέτρων. Επίσης θα πρέπει να διαθέτουν φωτισμό κατά τη διάρκεια της νύχτας.
226. **400 lux θα πρέπει να παρέχεται ώστε να καθαρίζονται αντικείμενα**
227. Όλος ο εξοπλισμός και τα προϊόντα καθαρισμού πρέπει να αποθηκεύονται με ασφάλεια και προστατευμένα από τις καιρικές συνθήκες.
228. **Οι επάνω όροφοι θα πρέπει να καθαρίζονται πρώτοι.**

229. Ο οδηγός πρέπει να τηρεί αρχείο για κάθε καθαρισμό/απολύμανση καταγράφοντας την εμπορική ονομασία κάθε προϊόντος απολύμανσης που έχει χρησιμοποιηθεί, καθώς και τη δοσολογία.

Βέλτιστες πρακτικές για τον καθαρισμό και την απολύμανση των οχημάτων

230. Ο οδηγός θα πρέπει να έχει πρόσβαση σε **μια λίστα χώρων καθαρισμού και απολύμανσης** στην Ευρώπη, συμπεριλαμβάνοντας τις συνθήκες χρήσης τους, το ωράριό τους, τη διαθεσιμότητα φρέσκου νερού και διαχείριση απορριμμάτων.
231. Οι χώροι καθαρισμού φορτηγών πρέπει να έχουν 25 m μήκος ώστε να χωρούν τα φορτηγά, με κλίση 5 έως 7% ώστε να αποστραγγίζουν τα νερά στο ανάλογο αποχετευτικό σύστημα.
232. Πρέπει να υπάρχει μια λίστα ελέγχου στο όχημα με τα βασικά σημεία που απαιτούνται για αποτελεσματικό καθαρισμό, συμπεριλαμβάνοντας τη χρησιμοποιούμενη στρωμνή, την ποιότητα του νερού, το εγκεκριμένο πρόγραμμα καθαρισμού και απολύμανσης, τη μέθοδο ελέγχου, τα διορθωτικά μέτρα, τα εγκεκριμένα απορρυπαντικά και απολυμαντικά που χρησιμοποιούνται.
233. Μια καθορισμένη μέθοδος καθαρισμού και απολύμανσης πρέπει να υπάρχει και στους χώρους εκφόρτωσης και πρέπει να εφαρμόζεται.
234. Ιδιαίτερη προσοχή θα πρέπει να δίνεται στην **απολύμανση των τροχών και στο κάτω μέρος του οχήματος**, ειδικά πριν την έναρξη του ταξιδιού της επιστροφής σε περιοχές/χώρες με χαμηλότερο υγειονομικό καθεστώς.
235. Πρέπει να υπάρχει ένας εξωτερικός ανελκυστήρας ή εξέδρα ή πλατφόρμα έτσι ώστε τα ανώτερα τμήματα του φορτηγού + οροφή να καθαρίζονται εξωτερικά.
236. Πρέπει να υπάρχει **πλευρική προστασία σε ανοικτές εγκαταστάσεις απολύμανσης**, ώστε η μόλυνση από το φορτηγό να μη μεταφέρεται στις γύρω περιοχές.

6. Διαμονή στα σημεία ελέγχου, αγορές και κέντρα συγκέντρωσης

6.1. Εισαγωγή

Η μέγιστη επιτρεπόμενη διάρκεια ταξιδιού είναι 29 ώρες για τα πρόβατα και 19 ώρες για μη απογαλακτισμένα αρνιά, με μια ανοχή σε όλες τις περιπτώσεις επιπλέον 2 ωρών μέχρι να φτάσουν στον προορισμό τους. Αυτές οι επιπλέον 2 ώρες συμπεριλαμβάνονται κατ' εξαίρεση (π.χ. σε περιπτώσεις κυκλοφοριακής αιχμής) και δεν αναγράφονται στο σχεδιασμό του ταξιδιού. Στο τέλος της μέγιστης επιτρεπόμενης διάρκειας του ταξιδιού βάσει της νομοθεσίας, τα ζώα πρέπει να φτάσουν στον προορισμό τους και να ξεφορτωθούν για σφαγή (στην περίπτωση ζώων σφαγής) ή για μια περίοδο ανάπαυσης των 24 ωρών, η οποία σε ταξίδια που συνεχίζονται μετά, θα πρέπει να γίνει σε εγκεκριμένο Σημείο Ελέγχου πριν συνεχίσουν το ταξίδι τους. Ο Κανονισμός επίσης θέτει μια μέγιστη διάρκεια για μεγάλα ταξίδια, η οποία ποικίλει ανάλογα με το είδος και την ηλικία των ζώων και απαιτεί συγκεκριμένη περίοδο ανάπαυσης (Πίνακας 6.1).

Πίνακας 6.1 Μέγιστη επιτρεπόμενη διάρκεια ταξιδιού για πρόβατα και μη απογαλακτισμένα αρνιά (Κανονισμός ΕΕ 1/2005).

	Μέγιστη διάρκεια της πρώτης περιόδου συμπεριλαμβανομένης της φόρτωσης	Ελάχιστη διάρκεια περιόδου ανάπαυσης	Μέγιστη διάρκεια της δεύτερης περιόδου συμπεριλαμβανομένης της εκφόρτωσης
Ενήλικα πρόβατα	14 ώρες	1 ώρα πρόσβαση νερό με σε	14 ώρες
Μη απογαλακτισμένα αρνιά	9 ώρες	1 ώρα πρόσβαση νερό με σε	9 ώρες

Τα Σημεία Ελέγχου είναι εγκαταστάσεις οι οποίες μπορεί να επιβλέπονται και να ελέγχονται από επίσημο κτηνίατρο και οι οποίες έχουν εγκριθεί από τις αρμόδιες αρχές με βάση της απαιτήσεις συγκεκριμένης νομοθεσίας (Κανονισμός ΕΕ Νο 1255/97). Στα σημεία ελέγχου τα ζώα μπορούν να αναπαύονται, να λαμβάνουν τροφή και νερό, καθώς και φροντίδα σε ταξίδια μεγάλης διάρκειας. **Τα κέντρα συγκέντρωσης** είναι χώροι, όπως εγκαταστάσεις, σημεία συγκέντρωσης ζώων και αγορές, στα οποία ζώα από διαφορετικές εκτροφές μπορούν να πωλούνται και να ομαδοποιούνται προς αποστολή. Όσον αφορά στην ευζωία και στην υγεία των ζώων, οι βασικοί κίνδυνοι είναι παρόμοιοι στα σημεία ελέγχου, στις αγορές και στα κέντρα συγκέντρωσης (βλ. παρακάτω).

Τα σημεία ελέγχου πρέπει να είναι σχεδιασμένα, οργανωμένα και με σωστή διαχείριση ώστε να διαμένουν τα ζώα εκεί για ανάπαυση, τροφή, νερό και φροντίδα σε ταξίδια μεγάλης διάρκειας. Οι συνθήκες σταβλισμού και το προσωπικό που εργάζεται στα Σημεία Ελέγχου πρέπει να εξασφαλίζουν ότι τα μεταφερόμενα ζώα λαμβάνουν επαρκή φροντίδα ανάλογα με την κατάστασή τους και συνεχίζουν το ταξίδι τους με τις βέλτιστες συνθήκες ευζωίας συμπεριλαμβανομένης της συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις για την υγεία των

ζώων και τα μέτρα βιοασφάλειας. **Επομένως, οι περίοδοι ανάπαυσης στα Σημεία Ελέγχου πρέπει να εξασφαλίζουν τη δυνατότητα για όλα τα ζώα να αναπαύονται και να λαμβάνουν τροφή και νερό ανάλογα με τις ανάγκες τους.** Οπότε η χρήση των Σημείων Ελέγχου αποτελεί ένα επαρκές μέσο για τη βελτίωση της ευζωίας των ζώων και προσοδοφόρα επιχείρηση για τα ταξίδια πολύ μεγάλης διάρκειας. Εγκεκριμένα σημεία ελέγχου υπάρχουν για χοίρους, βοοειδή, πρόβατα και/ή ιπποειδή. Η κράτηση θέσης σε ένα Σημείο Ελέγχου πρέπει να γίνεται **πριν την έναρξη του ταξιδιού** και να καταγράφεται στο ημερολόγιο ταξιδιού. Μια επικαιροποιημένη λίστα των Σημείων Ελέγχου μπορείτε να βρείτε στο διαδίκτυο στην ακόλουθη διεύθυνση:

https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/animals/docs/aw_list_of_approved_control_posts.pdf

Οι βασικοί κίνδυνοι για κακή ευζωία στα σημεία ελέγχου, καθώς και στα κέντρα συγκέντρωσης και στις αγορές σχετίζονται με:

- ο **Διασταυρούμενες επιμολύνσεις και διάδοση μολυσματικών ασθενειών.** Οι κίνδυνοι οφείλονται στο γεγονός ότι αναμιγνύονται στον ίδιο χώρο ζώα διαφορετικής προέλευσης, όχι μόνο εξαιτίας της ταυτόχρονης παρουσίας ζώων στο Σημείο Ελέγχου, αλλά και εξαιτίας ανεπαρκούς καθαρισμού και απολύμανσης μεταξύ διαδοχικών αποστολών. Η κοινοτική νομοθεσία θέτει κανόνες και διαδικασίες που εφαρμόζονται σε μια λίστα ασθενειών. Ωστόσο, ο ιδιοκτήτης και το προσωπικό του Σημείου Ελέγχου, οι μεταφορείς και ο επίσημος κτηνίατρος που είναι υπεύθυνος, θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους ότι και ασθένειες που δεν περιλαμβάνονται στην παραπάνω λίστα μπορεί να εξαπλωθούν και για το λόγο αυτό θα πρέπει να είναι ενημερωμένοι και εκπαιδευμένοι για να εντοπίσουν αυτές τις ασθένειες, καθώς και τα συμπτώματα και τις αλλαγές στη συμπεριφορά των ζώων που αποτελούν ένδειξη προβλημάτων υγείας.
- ο **Λανθασμένοι/βίαιοι/βιαστικοί χειρισμοί κατά τη φόρτωση και εκφόρτωση** οι οποίοι μπορούν να προκαλέσουν στρες και τραυματισμούς
- ο **Ανεπαρκείς διαθέσιμοι χώροι** και/ή μέγεθος κελιών στο Σημείο Ελέγχου μπορεί να θέσουν σε κίνδυνο τις συνθήκες ανάπαυσης και να προκαλέσουν ανταγωνισμό και επιθετική συμπεριφορά μεταξύ των ζώων.
- ο **Λανθασμένη χορήγηση τροφής και νερού,** και εξοπλισμός που μπορεί να προκαλέσει δυσφορία και προβλήματα υγείας στα ζώα εξαιτίας πείνας και/ή αφυδάτωσης

Σχετικές συστάσεις μπορείτε να βρείτε στο Εγχειρίδιο Σημείων Ελέγχου Υψηλής Ποιότητας (www.controlpost.eu)

Ορθές πρακτικές σχετικά με τα σημεία ελέγχου και τα κέντρα συγκέντρωσης

237. Σε όλα τα σημεία ελέγχου απαιτείται να υπάρχει μια **κενή μέρα καθαρισμού και απολύμανσης** μετά από 6 μέρες λειτουργίας. Είναι ορθή πρακτική να εφαρμόζεται η μέρα αυτή και σε οποιαδήποτε κενή μέρα ακόμη και σε λιγότερες από 6 μέρες συνεχούς λειτουργίας.
238. Ένα **Έντυπο κράτησης και Έντυπο αποδοχής** των ζώων πρέπει να επιδεικνύεται στον 'κτηνίατρο φόρτωσης' (ο κτηνίατρος που εγκρίνει το ταξίδι).
239. **Μόνο ένα κέντρο συγκέντρωσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί** σε ταξίδια μεγάλης διάρκειας, και κάθε ανάπαυση που απαιτείται από τη νομοθεσία κατά τη διάρκεια μεγάλων ταξιδιών πρέπει να γίνεται για ολόκληρο εικοσιτετράωρο 24 σε εγκεκριμένο σημείο ελέγχου.

6.2 Σταβλισμός

Ορθές πρακτικές για το σταβλισμό

240. **Απαιτείται μόνωση του κτιρίου** εάν ο στάβλος θερμαίνεται και δεν πιάνει πάγο (ιδιαίτερα σε στάβλους με πατάρια).
241. Μονωτικά υλικά όπως τούβλα στους τοίχους συστήνονται καθώς **πολύ νεαρά ζώα είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στο κρύο**.
242. Διατήρηση της εσωτερικής θερμοκρασίας σε τιμές υψηλότερες από την ελάχιστη, ιδιαίτερα για νεαρά ζώα. Αν η θερμοκρασία είναι υψηλότερη από αυτή που ενδείκνυται, πρέπει να λαμβάνονται επιπλέον μέτρα **για να δροσίζονται τα ζώα**, όπως περισσότερος διαθέσιμος χώρος, και επιπλέον ανεμιστήρες για εξαερισμό.
243. Ο εξοπλισμός των εσωτερικών χώρων πρέπει να διαθέτει **επαρκή μηχανικό ή φυσικό εξαερισμό** ώστε να παρέχει καθαρό αέρα και να διατηρεί τη θερμοκρασία περιβάλλοντος εντός των ορίων της ιδανικής θερμοκρασιακής ζώνης για τα ζώα όσο το δυνατόν περισσότερο (δες επίσης Πίνακα 6.1 για βέλτιστες πρακτικές). Ο αέρας θα πρέπει να κυκλοφορεί ελεύθερα πάνω από τα κεφάλια των ζώων.
244. Μια ομάδα προβάτων παράγει ταυτόχρονα πολύ θερμότητα, οπότε η θερμοκρασία στο στάβλο πρέπει να **ελέγχεται τακτικά**.
245. Ο **ακριβής αριθμός των προβάτων** που μπορεί να φιλοξενήσει το κάθε κελί πρέπει να είναι σαφώς διευκρινισμένος.
246. Τα κελιά που χρησιμοποιούνται στους χώρους σταβλισμού πρέπει να είναι κατασκευασμένα έτσι ώστε τα πρόβατα **της ίδιας κοινωνικής ομάδας** πριν τη φόρτωση να μπορούν να διαμένουν μαζί.
247. Η εγκατάσταση θα πρέπει **να διαθέτει κινητά χωρίσματα** έτσι ώστε να επιτρέπει τη διατήρηση διαφορετικών ομάδων ζώων ανάλογα με την προέλευση και το είδος. Αυτά τα χωρίσματα πρέπει να είναι κατασκευασμένα με τρόπο που να μην προκαλούν βλάβη ή τραυματισμό στα ζώα.
248. Όλα τα υλικά στους χώρους σταβλισμού πρέπει να είναι **μη τοξικά, να μπορούν να καθαρίζονται και να απολυμαίνονται**.
249. Το υλικό κατασκευής του δαπέδου πρέπει να είναι **αντιολισθητικό, να μπορεί να καθαριστεί, επαρκώς αποστραγγιζόμενο** και κατάλληλο για το είδος του ζώου.
250. Στους χώρους σταβλισμού πρέπει να υπάρχει στρωμνή.
 - ο **Προβατίνες: 0.5kg/ζώο**
 - ο **Αρνιά: μεταξύ 0.20 και 0.25 kg/ζώο**.
251. **Διάχυτος φυσικός ή κατάλληλος τεχνητός φωτισμός** πρέπει να παρέχεται τόσο στο χώρο φόρτωσης/εκφόρτωσης όσο και στο χώρο ανάπαυσης.
252. Ο φωτισμός **θα πρέπει να είναι περίπου 40 lux στους χώρους σταβλισμού** (να είναι δυνατή η ανάγνωση εφημερίδας), αλλά πρέπει να υπάρχει πιο δυνατός φωτισμός **στο κελί απομόνωσης (250 lux)**, στο χώρο άμελης και **στο χώρο εκφόρτωσης (100 με 150 lux)**.
253. Θα πρέπει να υπάρχει μέριμνα ώστε να αποφεύγεται **διαφορά στο φωτισμό**, αντανάκλασεις σε μεταλλικά αντικείμενα, ή υψηλή φωτεινότητα γιατί αυτό κάνει τα ζώα να σταματούν και μερικές φορές να γυρίζουν πίσω.
254. Τουλάχιστον ένας **πυροσβεστήρας** (στερεό, υγρό, αέριο) πρέπει να είναι διαθέσιμος σε κάθε κτίριο ανάλογα με την ποσότητα και το είδος των εύφλεκτων υλικών που υπάρχουν.

Βέλτιστες πρακτικές στο σταβλισμό

255. Η θερμοκρασία στο κτίριο πρέπει να **διατηρείται εντός των ορίων της θερμο-ουδέτερης ζώνης**, δες Πίνακα 6.1.

Πίνακας 6.1 Βέλτιστες πρακτικές για το εύρος θερμοκρασιών στα κτίρια, ελαχιστοποιώντας τα προβλήματα υγείας των ζώων.

Είδος ζώου	Ελάχιστη θερμοκρασία	Μέγιστη θερμοκρασία
Προβατίνες	6°C	26°C
Αρνιά	14°C	21°C

256. **Ο διαθέσιμος χώρος** σε κάθε κελί πρέπει να είναι κατάλληλος για το είδος του ζώου που διαμένει εκεί. Προτεινόμενες τιμές παρουσιάζονται στον Πίνακα 6.2.

Πίνακας 6.2 Βέλτιστες πρακτικές για τον ελάχιστο διαθέσιμο χώρο σταβλισμού.

	Κατηγορία ζώου	(m ² /ζώο)
Πρόβατα	Προβατίνες	1
	Αρνιά	0.5

6.3 Χορήγηση τροφής και νερού

Ορθές πρακτικές για τη χορήγηση τροφής και νερού

257. **Η τροφή πρέπει να είναι καλής ποιότητας, εύγευστη και κατάλληλη** για το είδος και την ηλικία των ζώων.
258. Ο εξοπλισμός χορήγησης τροφής πρέπει να είναι κατασκευασμένος και συνδεδεμένος έτσι ώστε **να ελαχιστοποιείται η επιμόλυνση της τροφής και ο ανταγωνισμός μεταξύ των ζώων.**
259. Ο εξοπλισμός χορήγησης τροφής δεν πρέπει να αποτελεί **εμπόδιο ή να προκαλεί τραυματισμούς** στα ζώα και πρέπει να καθαρίζεται και αν απαιτείται να απολυμαίνεται.
260. Η τροφή θα πρέπει να αποθηκεύεται σε **καθαρό, ξηρό με ένδειξη (οπτικά αναγνωρίσιμη) χώρο.**
261. Οι χώροι αποθήκευσης της τροφής χρησιμοποιούνται **μόνο για τροφή**, εκτός και αν η τροφή αποθηκεύεται σε κλειστούς περιέκτες/υλικά συσκευασίας.
262. Δεν πρέπει να υπάρχουν **χημικά** (για παράδειγμα εντομοκτόνα, βιοκτόνα, κτηνιατρικά φάρμακα) σε χώρους αποθήκευσης τροφής.
263. Τα ζώα πρέπει να έχουν ελεύθερη πρόσβαση σε **φρέσκο, πόσιμο νερό** και να πίνουν κατά βούληση.
264. Ο εξοπλισμός ποτίσματος πρέπει να είναι **σχεδιασμένος και τοποθετημένος με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι κατάλληλος** για το είδος, την ηλικία και το μέγεθος των ζώων.
265. Για την αποφυγή παγώματος, **οι σωλήνες του νερού πρέπει να είναι μονωμένοι** και να ελέγχονται κατά τη διάρκεια ψυχρού καιρού ώστε να διασφαλίζεται η διαθεσιμότητα νερού. Αυτός ο έλεγχος θα πρέπει επίσης να γίνεται πριν από την άφιξη των προβάτων και τακτικά κατά τη διαμονή τους σε ψυχρές καιρικές συνθήκες.
266. Οι ποτίστρες πρέπει να **αδειάζονται και να καθαρίζονται τακτικά**, ιδιαίτερα σε θερμές καιρικές συνθήκες.

267. **Οι ποτίστρες δεν πρέπει να αποτελούν εμπόδιο** για ζώα, εργαζόμενους, μηχανές και μηχανικά συστήματα.
268. Οι ποτίστρες δεν **πρέπει να είναι εγκατεστημένες δίπλα στους χώρους ταΐσματος και ανάπαυσης**, προς αποφυγή ύγρανσης της τροφής και της στρωμνής από τυχόν διαρροές.
269. **Ο επανεφοδιασμός του οχήματος με νερό και τροφή** στο Σημείο Ελέγχου πρέπει να γίνεται πριν συνεχίσουν το ταξίδι.
270. Η κατάσταση των ζώων **θα πρέπει να ελέγχεται από άτομο του προσωπικού** of στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης κατά την άφιξή τους και τουλάχιστον μια φορά κάθε 12 ώρες κατά τη διαμονή τους.
271. Θα πρέπει να **γίνεται εκτίμηση της ικανότητας των ζώων για μεταφορά** από εξειδικευμένο, ανεξάρτητο άτομο, πριν ξεκινήσουν το ταξίδι.
272. Εάν υπάρχει αμφιβολία σχετικά με την ικανότητα για μεταφορά ενός ή περισσότερων προβάτων, θα πρέπει να **αναζητείται κτηνιατρική βοήθεια** ώστε να παρθεί μια απόφαση για τη συνέχιση του ταξιδιού.
273. Αν ένα πρόβατο **εκτιμηθεί ως μη ικανό για μεταφορά στο συνεχιζόμενο ταξίδι**, πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες ενέργειες για φροντίδα, θεραπεία ή ευθανασία αν απαιτείται.

Βέλτιστες πρακτικές για τη χορήγηση τροφής και νερού

274. **Μόνο υποκατάστατα γάλακτος ειδικά σχεδιασμένα για αρνιά** πρέπει να χρησιμοποιούνται σε χώρους προσωρινής ανάπαυσης των ζώων.
275. Η ποσότητα του απαιτούμενου υποκατάστατου γάλακτος **αυξάνεται με την ηλικία και το μέγεθος των αρνιών**, δες Πίνακα 6.3.

Πίνακας 6.3 Συνιστώμενο πρόγραμμα διατροφής για αρνιά που τρέφονται με υποκατάστατα γάλακτος* (FAO, 2011).

Ηλικία (ημέρες)	Βάρος κατά τη γέννηση	Ποσότητα (ml) ανά τάισμα	Ταΐσματα/ημέρα
5-14	2.0 με 2.5 kg	250	2 ή 3 ισόποσα ταΐσματα
	2.6 με 4.0 kg	400	2 ή 3 ισόποσα ταΐσματα
15-28	2.0 με 2.5 kg	350	2 ή 3 ισόποσα ταΐσματα
	2.6 με 4.0 kg	600	2 ή 3 ισόποσα ταΐσματα
29-42	2.0 με 2.5 kg	250	2 ή 3 ισόποσα ταΐσματα
	2.6 με 4.0 kg	400	2 ισόποσα ταΐσματα
43-56	2.0 με 2.5 kg	150	2 ή 3 ισόποσα ταΐσματα
	2.6 με 4.0 kg	200	2 ισόποσα ταΐσματα

*Αναμιγνύετε 1 μέρος σκόνης υποκατάστατου γάλακτος με 4 μέρη ζεστού νερού (39°C) για αρνιά αμέσως πριν το τάισμα.

276. Συνιστάται **σταδιακή αντικατάσταση του υποκατάστατου γάλακτος** από την ημέρα 43 έως πλήρη διακοπή του την ημέρα 56.
277. Παρέχεται την **τροφή starter από την 5^η μέρα της ζωής τους έως τους 5 μήνες** ή συνεχίστε για όσο χρόνο χρειάζεται.
278. **Καλής ποιότητας άχυρο** πρέπει να παρέχεται **από την ημέρα 10**. Η ελάχιστη ποσότητα άχυρου που είναι διαθέσιμη πρέπει να είναι αυτή που απαιτείται για τη διατήρηση του σωματικού βάρους όπως φαίνεται στον Πίνακα 6.4.

Πίνακας 6.4 Ποσότητα άχυρου που απαιτείται για διατήρηση βάρους.

Κατηγορίες ζώων	Kg/τροφής	Ταΐσματα/μέρα
Προβατίνες	3	1
Αρνιά	1 με 2	1

279. Αν τα ζώα **τρέφονται κατά βούληση**, πρέπει να είναι διαθέσιμος τουλάχιστον **1 χώρος ταΐσματος ανά 10 ζώα** σε ομαδικό σταβλισμό.
280. Αν τα ζώα **δεν τρέφονται κατά βούληση**, όλα τα ζώα στο κελί **πρέπει να ταΐζονται την ίδια ώρα**. Ο ελάχιστος χώρος ταΐσματος ανά ζώο παρουσιάζεται στον Πίνακα 6.5.

Πίνακας 6.5 Προτεινόμενος χώρος ταΐσματος ανά ζώο ώστε να ελαχιστοποιείται ο ανταγωνισμός ανάμεσα στα ζώα.

Κατηγορίες ζώων		Ταΐστρα/χώρος ταΐσματος (m/ζώο)	
		Ευθύγραμμη	Κυκλική
Προβατίνες		0.40	0.40
Αρνιά		0.30	0.30

281. Το **ύψος της ποτίστρας** πρέπει να είναι κατάλληλο ανάλογα με το μέγεθος της κάθε κατηγορίας ζώων που φιλοξενούνται στο Σημείο Ελέγχου, δες Πίνακα 6.6.

Πίνακας 6.6 Προτεινόμενο ύψος ποτίστρας πάνω από το δάπεδο

Κατηγορίες ζώων	Ύψος των δοχείων ποτίσματος (m)
Προβατίνες	0.50
Αρνιά < 30 kg	0.30
Αρνιά > 30 Kg	0.40

282. Ο υπεύθυνος πρέπει να **ελέγχει για την ευζωία των ζώων κάθε 12 ώρες** κατά τη διάρκεια της διαμονής τους στο σημείο και πρέπει να τηρεί αρχείων για τους ελέγχους αυτούς. Αυτός θα αποφασίσει ποια ζώα έχουν ιδιαίτερες ανάγκες ευζωίας και θα λάβει τα απαραίτητα μέτρα.
283. Πρόβατα που είναι σε ανάπαυση από ένα μεγάλο ταξίδι, συχνά δεν πίνουν νερό, εκτός και αν έχουν μόλις ταϊστεί, οπότε η χορήγηση τροφής στα πρόβατα κατά τη διάρκεια της περιόδου ανάπαυσης είναι **βασική για την ενεργοποίηση της λήψης νερού**.
284. **Θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ειδικές απαιτήσεις για τα μη απογαλακτισμένα αρνιά** όταν χορηγείται σε αυτά τροφή κατά την άφιξή τους. Η χορήγηση υγρής τροφής σε αυτά απαιτεί παρακολούθηση, και συχνά χειρισμό, του κάθε ζώου ξεχωριστά. Επίσης απαιτεί προσοχή στο σωστό τρόπο παρασκευής της

τροφής, η οποία πρέπει να παρασκευάζεται στην σωστή θερμοκρασία και να διαλύεται καλά, ώστε να αποφεύγονται προβλήματα στην πέψη.

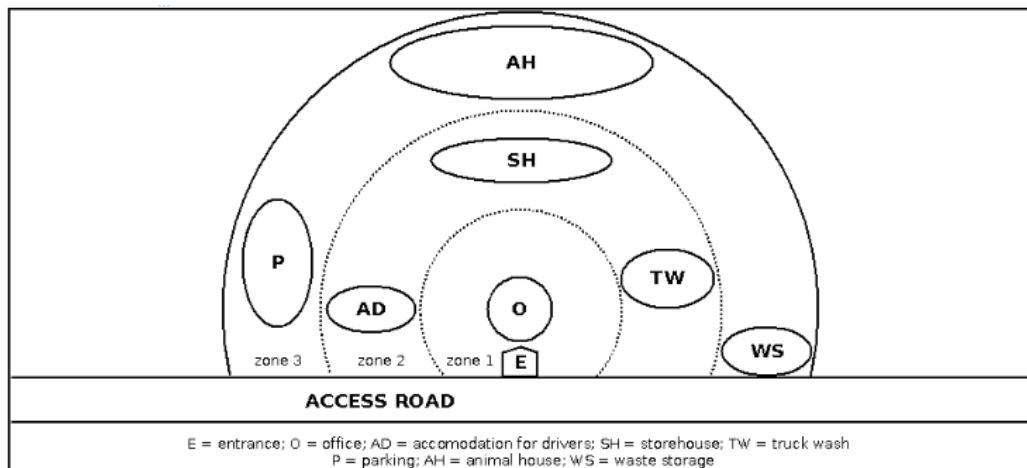
285. Όταν τα πρόβατα συγκεντρώνονται σε ένα σημείο συγκέντρωσης πριν τη φόρτωση, **πρέπει να παραμείνουν χωρίς τροφή και νερό για μέγιστο χρόνο 18 ωρών**. Για τις προβατίνες με αρνιά ή τις έγκυες, ο χρόνος αυτός είναι 14 ώρες.
286. **Σε όλα τα ζώα χορηγείται τροφή και νερό** αμέσως μετά την άφιξή τους στον προορισμό τους, αλλά αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό σε πρόβατα έγκυα άνω των τριών μηνών.

6.4 Βιοασφάλεια, καθαρισμός και απολύμανση

Οι συνθήκες μεταφοράς επιβάλλουν στενή επαφή μεταξύ των ζώων και μπορεί να αυξήσουν τον κίνδυνο μετάδοσης νοσημάτων. Η βιοασφάλεια βασίζεται σε ορθές πρακτικές υγιεινής με σκοπό τον περιορισμό της ανάπτυξης παθογόνων μικροβίων και τη διασπορά τους, την οργάνωση της μεταφοράς ώστε να προλαμβάνεται η επαφή διαφορετικών αποστολών ζώων με στόχο τον περιορισμό της ανάπτυξης και διάδοσης παθογόνων, καθώς και την συνολική διαχείριση της εγκατάστασης ώστε να ελαχιστοποιούνται οι υγειονομικοί κίνδυνοι. Ο ιδιοκτήτης της εγκατάστασης (αλλά και ο μεταφορέας) πρέπει να εξασφαλίζουν **ότι τηρούνται τα κριτήρια βιοασφάλειας ώστε να προστατεύονται τα ζώα** που φιλοξενούνται. [Ο Κανονισμός \(ΕΕ\) 1255/97](#) θέτει τις απαιτήσεις αναφορικά με την τοποθεσία, την κατασκευή και τη λειτουργία των σημείων ελέγχου με σκοπό να παρέχουν υψηλό επίπεδο βιοασφάλειας. Οι τοπικές αρμόδιες αρχές ελέγχουν αν πληρούνται αυτές οι απαιτήσεις πριν χορηγήσουν την έγκριση στα σημεία ελέγχου.

Ορθές πρακτικές για τη βιοασφάλεια στα σημεία ελέγχου

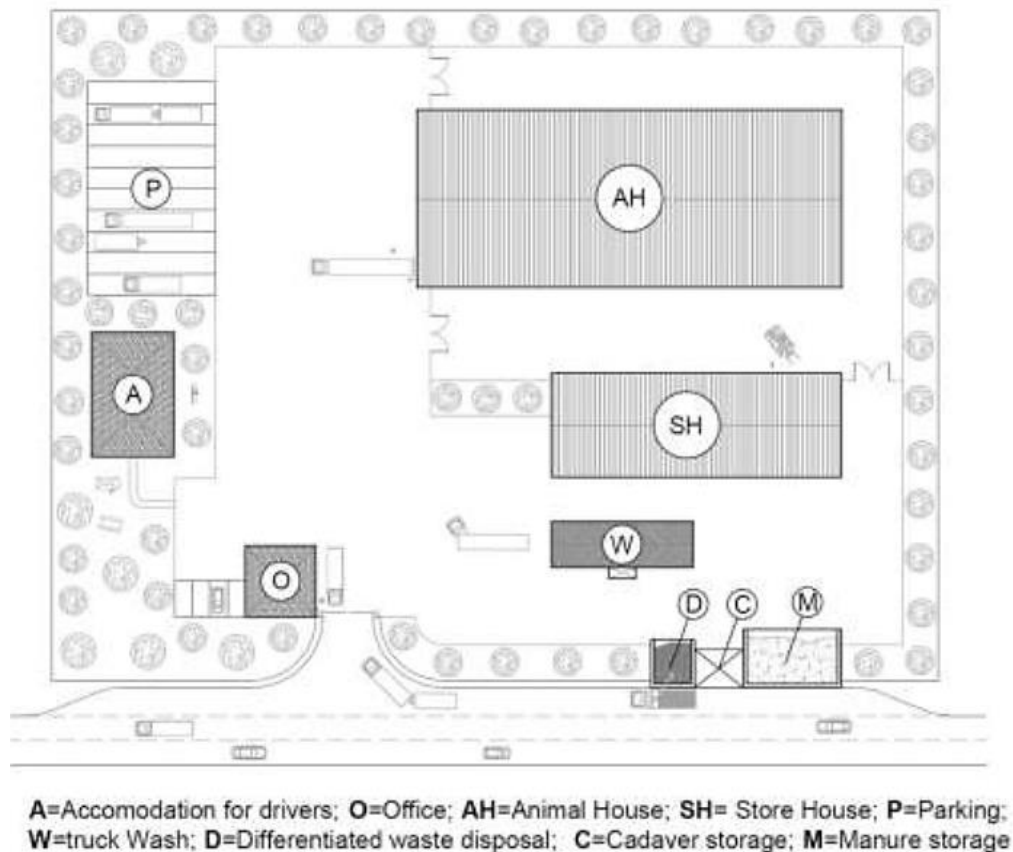
287. Υγειονομική ροή των μεταφορών οργανώνεται ώστε να μην υπάρχουν εξωτερικοί μεταφορείς (μεταφορείς της τροφής, μεταφορείς απομάκρυνσης των αποβλήτων) διασταυρούμενοι με τους εσωτερικούς (μεταφορείς ζώων). Διαφορετικοί δρόμοι σημαίνουν ευκρινώς για το **διαχωρισμό 'καθαρών' και 'βρόμικων' διαδρομών** σε: κτίρια, πλυντήρια φορτηγών, χώρους αποθήκευσης τροφής και στρωμνής και χώρο αποθήκευσης κόπρου. Εάν δεν είναι δυνατός ο φυσικός διαχωρισμός, γίνεται χρονικός διαχωρισμός των μεταφορέων. Θα πρέπει να είναι διαθέσιμο ένα σχέδιο που να παρουσιάζει τις κινήσεις τέτοιων οχημάτων ή το χρονικό διαχωρισμό τους ώστε να προλαμβάνονται οι διασταυρούμενες επιμολύνσεις.
288. Το σημείο ελέγχου **διαιρείται σε ζώνες** οι οποίες επιτρέπουν στον ιδιοκτήτη να σχεδιάσει ανάλογα την κυκλοφορία των φορτηγών και να οργανώσει τα μέτρα βιοασφάλειας. Οι ζώνες είναι αρκετά μεγάλες ώστε να επιτρέπουν την ελεύθερη κυκλοφορία και να μην παρεισδύουν σε άλλη ζώνη. Τα σημεία ελέγχου μπορούν να χωρίζονται σε τρεις ομόκεντρες δακτυλιοειδείς ζώνες δραστηριότητας: Ζώνη 1 γραφείο και κύρια είσοδος; Ζώνη 2 διαμονή των οδηγών, χώροι αποθήκευσης και πλυντήρια οχημάτων; Ζώνη 3 στάβλοι, στάθμευση φορτηγών και χώροι αποθήκευσης αποβλήτων (Δες Εικόνες 6.1 και 6.2).
289. Οι χώροι κυκλοφορίας οχημάτων και οι δρόμοι ανάμεσα στην είσοδο, τη φόρτωση/εκφόρτωση, τα πλυντήρια και τη στάθμευση των φορτηγών πρέπει να είναι σχεδιασμένοι ανάλογα με το μέγιστο μέγεθος των φορτηγών και την ακτίνα καμπυλότητας.

Εικόνα 6.1 Παράδειγμα οργάνωσης ενός σημείου ελέγχου για βελτιστοποίηση της βιοασφάλειας

290. **Νεκρά ζώα φυλάσσονται σε χωριστό κτίριο ή σε κλειστό θάλαμο (ψυχόμενο)** και αυτές οι εγκαταστάσεις πρέπει να έχουν το κατάλληλο δάπεδο. Πρέπει να καθαρίζονται και να απολυμαίνονται μετά από κάθε χρήση. Τα πτώματα μεταφέρονται σε οχήματα για μεταφορά τους στο σημείο αποτέφρωσης με τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται ότι αυτά τα οχήματα δε χρειάζεται να περάσουν μέσα από τις εγκαταστάσεις του σημείου ελέγχου (Κανονισμός (ΕΕ) N. 1774/2002). Η στρωμνή και τα απόβλητα από αυτά τα κτίρια θα πρέπει να μεταφέρονται και να διαχειρίζονται με τον κατάλληλο τρόπο.
291. Οι χώροι σταβλισμού των ζώων πρέπει να φέρουν **σαφή επισήμανση**. Το προσωπικό του σημείου ελέγχου πρέπει να είναι οι μόνοι άνθρωποι που επιτρέπεται να εισέρχονται σε αυτά τα κτίρια. Όλοι οι άνθρωποι που εισέρχονται στα κτίρια πρέπει να φορούν καθαρά ρούχα και παπούτσια (ή ρουχισμό μιας χρήσης) ή να περνούν μέσα από ποδόλουτρα ώστε να απολυμαίνονται τα παπούτσια τους όταν μπαίνουν στο σημείο ελέγχου. Ο οδηγός πρέπει επίσης να ακολουθεί την ίδια διαδικασία ώστε να χειρίζεται τα ζώα στο σημείο ελέγχου. Θα πρέπει να υπάρχει διαθέσιμο μπάνιο για επισκέπτες και οδηγούς ώστε να πλένουν τα χέρια και το σώμα τους.
292. Ο καθαρισμός, **η απομάκρυνση των στερεών αποβλήτων, το πλύσιμο και η απολύμανση των χώρων και του εξοπλισμού πρέπει να ολοκληρώνεται εντός 24h** από την ώρα της απομάκρυνσης των ζώων από τα κελιά. Οι χώροι και ο εξοπλισμός πρέπει να είναι στεγνά πριν φιλοξενήσουν τη νέα παρτίδα ζώων. Ο καθαρισμός των χωρισμάτων και του δαπέδου (κελιά και διάδρομοι) πρέπει να γίνεται με τη χρήση νερού υπό πίεση (40-200 bars, 25 έως 70 l/min).
293. **Συστήνεται η χρήση ζεστού νερού με απορρυπαντικό για μεταλλικά χωρίσματα**. Ο καθαρισμός κάθε ταϊστρας και ποτίστρας μπορεί να γίνει όπως στα χωρίσματα, στα δάπεδα και στους τοίχους με τη χρήση νερού υπό πίεση, ή αν είναι εφικτό με εμποτισμό του εξοπλισμού για 20 έως 30 λεπτά σε ζεστό νερό με απορρυπαντικό πριν τον καθαρισμό με νερό υπό πίεση. Η δημιουργία αφρού μπορεί να βελτιώσει το πλύσιμο. Όταν τα κελιά, οι τοίχοι και τα χωρίσματα είναι καθαρά και ακόμη υγρά, πρέπει να γίνεται η απολύμανση.
294. **Εγκεκριμένα προϊόντα απολύμανσης** πρέπει να ψεκάζονται σύμφωνα με τις οδηγίες του παρασκευαστή. Μόνο εγκεκριμένα προϊόντα (με βάσει εθνικές οδηγίες) μπορούν να χρησιμοποιούνται: για τις εθνικές λίστες προϊόντων, απευθυνθείτε στον

επίσημο κτηνίατρο και ελέγξτε για την επισήμανση AFNOR (NFT 72-150/151, 72-170/171, 72-200/201, 72-180/181).

Εικόνα 6.2 Παράδειγμα σχεδιασμού ενός σημείου ελέγχου.

Βέλτιστες πρακτικές για τη βιοασφάλεια στα σημεία ελέγχου

295. Τα αποδυτήρια θα πρέπει να βρίσκονται σε ξεχωριστό χώρο από τα κτίρια των ζώων και να είναι διαθέσιμα για το προσωπικό, τους οδηγούς και τους επισκέπτες (κτηνιάτρους, ελεγκτές, κλπ.). Ένας νιπτήρας με τρεχούμενο ζεστό και κρύο νερό, σαπούνι, απολυμαντικά και καθαρές πετσέτες, θα πρέπει να είναι διαθέσιμα στα αποδυτήρια. **Τα σημεία ελέγχου θα πρέπει να έχουν ντουζιέρες, τουαλέτες και δωμάτια αναψυχής για οδηγούς και ένα καλά διατηρημένο κουτί πρώτων βοηθειών.**
296. **Το σημείο ελέγχου θα πρέπει να έχει υποδομές επικοινωνίας** διαθέσιμες για τους οδηγούς (τηλέφωνο, fax, internet) και διαδικτυακό τόπο που περιλαμβάνει: το όνομα του υπευθύνου του κέντρου συγκέντρωσης, τηλεφωνικό αριθμό, διεύθυνση e-mail, διεύθυνση, σχεδιάγραμμα πρόσβασης, ωράριο λειτουργίας, διαθέσιμες υπηρεσίες, ομιλούμενες γλώσσες, υπηρεσίες διαθέσιμες για τους οδηγούς (χώρους υγιεινής, χώρους αναψυχής κλπ.) και υπηρεσίες υγείας. Πρέπει επίσης να είναι διαθέσιμος ένας τηλεφωνικός κατάλογος ιδιωτικών ιατρείων, νοσοκομείων, αστυνομίας, πυροσβεστικής υπηρεσίας και κτηνιάτρων.
297. Το νερό που χορηγείται στα ζώα πρέπει να είναι πόσιμο και να μη μολύνεται. Τυχόν δεξαμενές αποθήκευσης νερού πρέπει να καλύπτονται και να είναι δυνατή η

απολύμανσή τους αν χρειάζεται. **Το σύστημα παροχής νερού να μπορεί να καθαρίζεται με εξυγιαντικό αν απαιτείται.**

298. Η αποθήκευση της τροφής και της στρωμνής πρέπει να γίνεται σε ασφαλή χώρο και να μην είναι δυνατή η επιμόλυνσή της. **Ο μηχανικός εξοπλισμός που χρησιμοποιείται για τη χορήγηση τροφής και στρωμνής πρέπει να καθαρίζεται και να απολυμαίνεται μετά από κάθε χρήση.**

6.5 Καταστάσεις έκτακτης ανάγκης

Σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης που συμβαίνουν όταν τα ζώα φιλοξενούνται σε ένα σημείο ελέγχου, το σχέδιο έκτακτης ανάγκης του σημείου ελέγχου και εκείνο του μεταφορέα ενεργοποιούνται.

Ορθές πρακτικές για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης σε σημεία ελέγχου

299. Αν δεν υπάρχουν αρκετά κελιά ανάλογα με τις ομάδες των ζώων που είναι χωρισμένες στο φορτηγό, **δεν αναμιγνύονται πάνω από δύο ομάδες.** Θα πρέπει να γίνεται παρατήρηση της συμπεριφοράς των ζώων και τυχόν τραυματισμένα ή στρεσαρισμένα θα πρέπει να απομονώνονται
300. Εάν ένα ζώο εμφανίσει **ενδείξεις κολικού** (π.χ. έντονη εφίδρωση, συνεχές στριφογύρισμα, στροφή του κεφαλιού προς την κοιλιά, επίμονες κινήσεις με βίαιη ανόρθωση και κατάκλιση, συχνή κατάκλιση), το οποίο αποτελεί ένα από τα συχνότερα προβλήματα, αναζητείται άμεσα **κτηνιατρική βοήθεια**. Να αποφεύγεται όσο το δυνατό περισσότερο το στρεσάρισμα του ζώου.
301. Αν **φτάσουν μαζί πολλά φορτηγά** σε ένα σημείο ελέγχου με διαφορετικό υγειονομικό καθεστώς:
- Πρέπει να επικοινωνείτε με τις **αρμόδιες αρχές** για επίσημες οδηγίες, όπως και στην περίπτωση όπου ένα ή περισσότερα φορτηγά προκαλέσουν κίνδυνο στη βιοασφάλεια.
 - Ζώα από **διαφορετικά υγειονομικά καθεστώτα διαχωρίζονται** σε διαφορετικούς χώρους.
302. Εάν συμβεί μια τοπική **υγειονομική κρίση** όταν αναμένονται να καταφθάσουν ζώα στο σημείο ελέγχου:
- Πρέπει να ενημερώνονται οι **αρμόδιες αρχές** για επίσημες οδηγίες, όπως και στην περίπτωση όπου ένα ή περισσότερα φορτηγά προκαλέσουν κίνδυνο στη βιοασφάλεια.
 - Ο **οδηγός και ο ιδιοκτήτης** των μεταφερόμενων ζώων ενημερώνονται πριν την άφιξη. Κινητός εξοπλισμός απολύμανσης (ψεκαστικό για τους τροχούς) χρησιμοποιείται όταν τα φορτηγά εισέρχονται εντός του σημείου ελέγχου.

Βέλτιστες πρακτικές για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης σε σημεία ελέγχου

303. **Αν τα ζώα πρέπει να παραμείνουν** στο σημείο ελέγχου μετά την αναχώρηση του φορτηγού, για παράδειγμα επειδή είναι τραυματισμένα ή μη ικανά για μεταφορά, φιλοξενούνται **σε ξεχωριστό χώρο**. Οι τοπικές αρμόδιες αρχές ενημερώνονται για τα ζώα αυτά. Δεν απολυμαίνεται κανένα κελί αν σε αυτό υπάρχουν ζώα. Πρέπει να λαμβάνονται μέτρα για αποφυγή δημιουργίας στρες στα ζώα χωρίς λόγο.

Βιβλιογραφία

Για περισσότερες πληροφορίες, συστήνεται η παρακάτω βιβλιογραφία.

- Anonymous, 2013. Quality Control Posts project website <http://www.controlpost.eu/joomla>. Accessed 26 May 2017.
- Broom D.M., Goode J.A., Hall S.J., Lloyd D.M. & Parrot R.F. 1996. Hormonal and physiological effects of a 15 hour road journey in sheep: comparison with the responses to loading, handling and penning in the absence of transport. *Br Vet J*, 152: 593-605.
- Broom, D.M. 2008. The welfare of livestock during road transport. In: Long distance transport and welfare of farm animals. Michael C. Appleby, V. Cussen, L. Lambert, J. Turner. Ed. CABI International, Wallingford, UK ; Cambridge, MA.
- Caporale V., Alessandrini B., Dalla Villa P. & Del Papa S. 2005. Global perspectives on animal welfare: Europe. *Rev Sci Tech Off Int Epiz*, 24: 567-577.
- Carbajal S. & Orihuela A. 2001. Minimal number of conspecifics needed to minimize the stress response of isolated mature ewes. *J Appl Anim Welfare Sci*, 4: 249 – 255.
- Cockram M.S., Kent J.E., Jackson R.E., Goddard P.J., Doherty O.M., McGilp I.M., Fox A., Studdert Kennedy T.C., McConnell T.I. & O’Riordan T. 1997. Effect of lairage during 24h of transport on the behavioural and physiological responses of sheep. *Anim Sci*, 65: 391 – 402.
- Cockram M.S., Kent J.E., Waran N.K., McGilp I.M., Jackson R.E., Amory J.R., Southall E.L., O’ Riordan T., McConnell T.I. & Wilkins B.S. 1999. Effects of a 15 h journey followed by either 12 h starvation or ad libitum hay on the behaviour and blood chemistry of sheep. *Anim Welfare*, 8: 135 – 148.
- Cockram M.S., Kent J.E., Waran N.K., McGilp I.M., Jackson R.E., Amory J.R., Southall E.L., O’ Riordan T., McConnell T.I. & Wilkins B.S. 1999. Effects of a 15 h journey followed by either 12 h starvation or ad libitum hay on the behaviour and blood chemistry of sheep. *Anim Welfare*, 8: 135 – 148.
- EFSA (2009) Final report on Project to develop Animal Welfare Risk Assessment Guidelines on Transport. Project developed on the proposal CFP/EFSA/AHAW/2008/02. Istituto Zooprofilattico Sperimentale dell’Abruzzo e del Molise “G. Caporale”, Teramo, Italy. <http://onlinelibrary.wiley.com/store/10.2903/sp.efsa.2009.EN-21/asset/efs321e.pdf?v=1&t=j35jkwqrq&s=331287e59dc176a14b73c5dc5d98ee41bb810eb9>. Accessed 26 May 2017.
- Fiore G., 2006. An example of an independent recording system on animal in road transportation. Presentation at the 1st OIE International Conference “Use of GIS in Veterinary Activities”, 8- 11 October 2006, Silvi Marina (TE), Italy.
- Fisher A.D., Niemeyer, D.O., Lea, J.M., Lee, C., Paul, D.R., Reed, M.T. and Ferguson, D.M. (2010). The effects of 12, 30 or 48 hours of road transport on the physiological and behavioural responses of sheep. *J Anim Sci* 88, 2144-2152.
- Fraser A.F., and Broom D.M. 1990. Farm animal behaviour and welfare. 3rd edition; CAB International, Wallington UK. 437 pp.
- Grandin T. 1987. Animal handling. In: Farm Animal Behavior. (E.O. Price ed.). The Veterinary Clinics of North America: Food Animal Practice. Vol. 3. W.B. Saunders, Philadelphia, PA, USA, pp. 323 – 339.
- Hitchcock D.K. & Hutson G.D. 1979. The movement of sheep on inclines. *Aust J Exp Agr*, 19: 176-182.
- Hutson G.D. 1985. The influence of barley food rewards on sheep movement through a handling system. *Appl Anim Behav Sci*, 14: 263 – 273.
- Kilgour R. 1978. Minimising stress on animals during handling. In Proceedings of the 1st World Congress on Ethology and Applied Zootechnics, Madrid, pp. 303 – 322.
- Knowles T.G. 1995. A review of post transport mortality among younger calves. *Vet Rec*, 137: 406-407.
- Knowles T.G. 1998. A review of the road transport of slaughter sheep. *Vet Rec*, 143: 212-219.
- Krawczel, P.D., Friend, T.H., Caldwell, D.J., Archer, G. And Ameiss, K. (2007). Effects of continuous versus intermittent transport on plasma constituents and antibody response of lambs. *J Anim Sci* 85, 468-476.
- Parrot R.F., Hall S.J.G. & Lloyd D.M. 1998. Heart rate and stress hormone responses of sheep to road transport following two different loading procedures. *Anim Welfare*, 7: 257 – 267.
- Rushen J. 1986. Aversion of sheep to electro – immobilization and physical restraint. *Appl Anim Behav Sci*, 15: 315 – 324.
- Rushen J. 1990. Use of aversion - learning techniques to measure distress in sheep. *Appl Anim Behav Sci*, 28: 3 – 14.

SCAHAW, 2002. The welfare of animals during transport (details for horses, pigs, sheep and cattle). *Report of the Scientific Committee on Animal Health and Animal Welfare, European Commission*, 130 p. https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/sci-com_scah_out71_en.pdf. Accessed 26 May 2017.

ΠΩΣ ΝΑ ΑΠΟΚΤΗΣΕΤΕ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ Ε.Ε.

Δωρεάν εκδόσεις:

- έναν αντίτυπο:
από το Βιβλιοπωλείο της Ε.Ε. (<http://bookshop.europa.eu>);
 - περισσότερα από ένα αντίτυπα ή αφίσες/χάρτες:
από τους αντιπροσώπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης
(http://ec.europa.eu/represent_en.htm);
από τους αντιπροσώπους της Ε.Ε. σε τρίτες χώρες
(http://eeas.europa.eu/delegations/index_en.htm);
επικοινωνώντας με την υπηρεσία Europe Direct
(http://europa.eu/eurodirect/index_en.htm) ή καλώντας 00 800 6 7 8 9 10 11
(αριθμός χωρίς χρέωση από οπουδήποτε στην Ε.Ε.) (*).
- (*) Η παροχή πληροφοριών είναι δωρεάν, το ίδιο και η τηλεφωνική κλήση στις περισσότερες περιπτώσεις (παρόλα αυτά ορισμένοι πάροχοι, τηλεφωνικοί θάλαμοι ή ξενοδοχεία μπορεί να σας χρεώσουν)

Τιμολογημένες εκδόσεις:

- από το Βιβλιοπωλείο της Ε.Ε. (<http://bookshop.europa.eu>).